

PE
A

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

1-3

ANUL XXV

1975

C U P R I N S U L

Pag.

* * * Legătura unității — — — — —	3
-----------------------------------	---

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

Pr. prof. dr. Milan Šesan: În pregătirea Sfintului și Marelui Sinod Panortodox — — — — —	6
---	---

S T U D I I

Prot. Emanuel Copăcianu: Ioan, proorocul deșerturilor — — — —	20
Pr. prof. dr. Teodor Bodogae: Actualitatea mesajului Sfinților Trei Ierași — — — — —	38
Diacon Petre I. David: Uniția din Transilvania și Banat în preocu- pările lui Dimitrie Cantemir — — — — —	42

INDRUMĂRI OMILETICE ȘI CATEHETICE

Pr. Ieremia B. Ghita: Darurile lui Dumnezeu — — — — —	54
Pr. prof. Sorin Cosma: „...Trece Iisus Nazarineanul...” — — — —	55
Arhidiacon prof. dr. Ioan Zăgărescu: Păcatul mândriei și virtutea smereniei — — — — —	58
Pr. dr. Teodor Voștinariu: Bunavestire — — — — —	62

C O M E M O R Ă R I

Prof. Ioan Nicola: Mihail Eminescu și limba veche — — — —	66
---	----

U R M E D I N T R E C U T

Florian Dudaș: Tipărituri românești din secolul al XVII-lea identi- ficate în părțile Zărandului — — — — —	72
---	----

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

Alegerea Președintelui Republicii Socialiste România. Scrutinul izbîn- zilor. Amplu program al dezvoltării agriculturii. Primul demarș pentru nave românești. Instalație de foraj. Valoroși minereu în curs de valorificare. Produse modernizate. Construirea unor noi întreprinderi moderne în județul Caraș-Severin. Realizări reșitene. Un nou pod peste râul Timiș. Aniversarea unei vechi localități — — — — —	77
--	----

C R O N I C A B I S E R I C E A S C Ă

Alegerea și înscăunarea P.C. Arhimandrit Lucian Florea ca episcop-
vicar al Arhiepiscopiei ortodoxe române pentru Europa Centrală și
Occidentală. Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la
ceremonia de întronizare a Grației Sale dr. Donald Coggan, Primat și
Mitropolit al Bisericii Angliei. Înscăunarea I.P.S. Arhiepiscop dr. Teo-
fil Ionescu ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române pentru
Europa Centrală și Occidentală. Vizita I.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu

P21

MITROPOLIA BANATULUI

1-3

ANUL XXV 1975

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

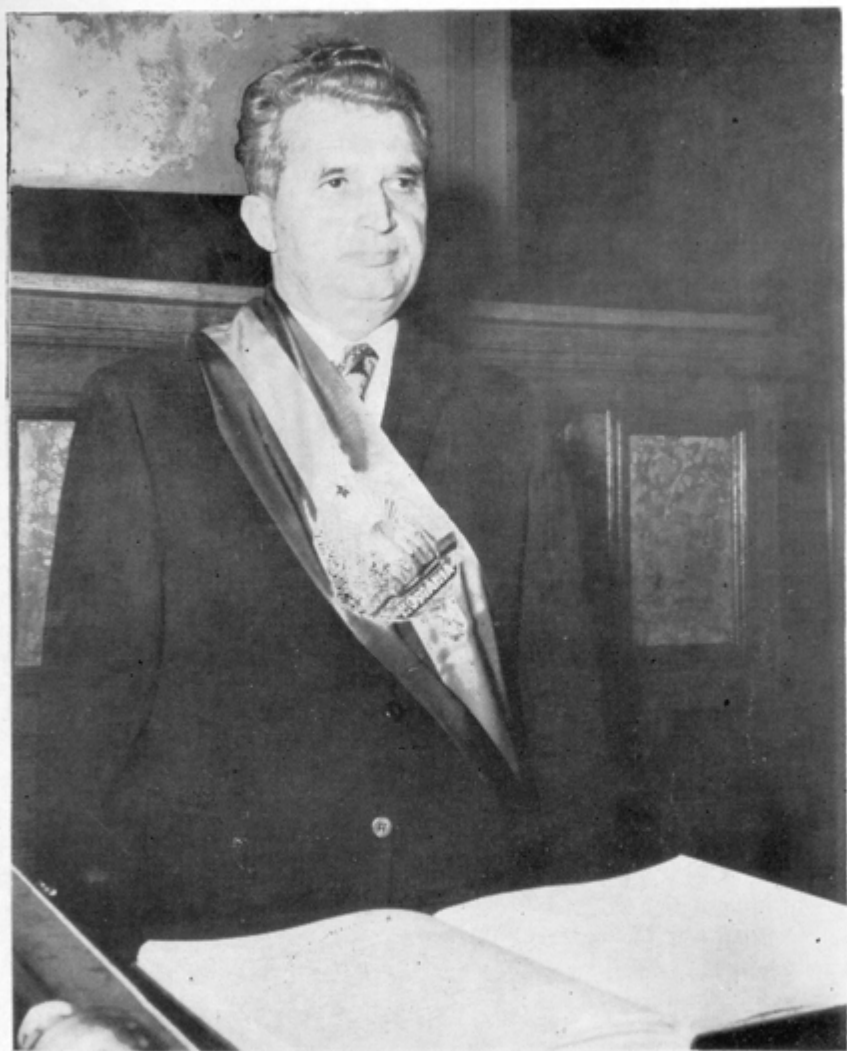
COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinți : I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului
P. S. VISARION, Episcopul Aradului

Membri : P. C. Pr. CONSTANTIN COMȘULEA, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului
P. C. Pr. EMIL ROMAN, consilier la Episcopia Aradului
P. C. Pr. SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș
C. Diacon PETRU DOROBANȚU, Centrul eparhial al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului

Redactor responsabil : P. Cuv. Arhim. TIMOTEI SEVICIU, vicarul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului

Redacția și Administrația: Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Timișoara I, blv. Victoriei nr. 7.

LEGĂTURA UNITĂȚII

În viața unei obști sînt momente în care legătura dintre membrii ei, cheagul ce-i animă întreaga activitate primește un spor de întărire chezărind prin aceasta dăinuirea perpetuă. Legătura trecutului cu prezentul și viitorul într-o unitate și continuitate de viață a oamenilor înșiși dobîndeste putere de lege fundamentală pentru dezvoltarea societății. Scrutînd istoria poporului nostru observăm astfel că ceea ce cunoaștem sub denumirea de „legea” românească a concretizat prin factorii de cultură și civilizație legătura indestructibilă a unității tuturor fiilor patriei. Momentele de mare însemnătate în acest sens ca unirea Țărilor Române sub Mihai Viteazul în 1600, unirea principatelor române în 1859, desăvîrșirea unității de stat în 1918 și consolidarea temeinică a unității naționale în condițiile eliberării României de sub dominația fascistă la 23 august 1944, au conșințit încă mai mult legătura creată. Fiecare eveniment istoric a făcut ca legătura ce trece de la inimă la inimă să devină un adevărat zid de întărire și apărare a țării și poporului. Legea pămîntului a însemnat mereu ordine lăuntrică, respectată și în afară ca una ce oglindește viața poporului.

Încercînd o mai adîncă pătrundere a lucrurilor găsim o întregire a sensului apropierii dintre legătura unității și legea românească, printr-o altă noțiune, plecînd din aceleași rădăcini comune ale limbii strămoșești și anume cea de legămînt, care presupune aderarea liberă și hotărîrea fermă ce pecetluiesc o comuniune de viață. Într-adevăr, totul se împlinește sub semnul unui judicios discernămint, cum ar vrea să se tilcuiască aceste noțiuni, al unei alegeri izvorîte din însăși conștiința poporului nostru. Și această alegere vrea să sublinieze faptul că în viața sa nu intervine un destin oarecare a sorților, ci o alegere a căilor celor mai sigure pentru ajungerea la biruință pe toate tărîmurile ei. Dintru început poporul nostru a ales drumul neabătut al propășirii și neatîrnării, al fericirii și păcii, care a dus la făurirea minunatei sale istorii de azi.

Ilustrarea acestei realități este însuși evenimentul ce a dominat pre-tutinderi în țara noastră primele luni ale anului început și anume pregătirea, desfășurarea și încununarea alegerilor pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare.

Printr-o grăitoare coincidență alegerile de la 9 martie 1975 au avut loc de această dată și într-un moment de bilanț, acela marcat de împlini-

rea a treizeci de ani de la instaurarea celui dintîi guvern democrat din țara noastră, timp în care au fost depuse eforturi susținute pentru asigurarea unei vieți noi patriei, aducătoare de prosperitate tuturor celor ce o locuiesc. Mandatele celor șase legislaturi exercitate în spiritul lărgirii democratismului socialist, a cărui esență constă în participarea maselor populare la conducerea întregii vieți a statului, au confirmat în împlinirea lor valabilitatea țărilor nobile pentru urmarea cărora s-au pronunțat continuu toți cetățenii țării. Noua legislatură, cea de-a șaptea, și-a început activitatea sub auspicii deosebit de favorabile, impulsionînd energia unită a întregii națiuni pentru transpunerea în viață a mărețelor obiective definite cu claritate și responsabilitate de conducerea statului. În ea vedem expresia însăși a legăturii unității.

Plenul forumului suprem al țării în unanimitatea hotărîrii, întărind însuși legămîntul întregului popor față de alesul său, în ziua memorabilă de 17 martie 1975, a reales pe Domnul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România. Prin acest act voința și sentimentele națiunii noastre socialiste își găseau cea mai clară și hotărîtă expresie în voința și sentimentele celui mai autorizat reprezentant al său. Și rămîne treaz în conștiința fiecăruia că legămîntul solemn pe care cel mai iubît fiu al poporului îl făcea în fața istoriei și a patriei este legămîntul poporului său. Eveniment de apoteoză, țara întreagă își omagiază președintele a cărui viață, prin fiecare gînd și faptă se identifică deplin cu viața, cu cele mai înalte idealuri ale națiunii noastre. Președintele patriei dragi asigură coeziunea puternică și fără precedent a întregului nostru popor în jurul conducerii sale, întruchipează unitatea de monolit a statului român, chează afirmării sale prestigioase naționale și internaționale.

În aceste grandioase perspective viața patriei își urmează cursul ei ascendent și fiecare clipă a ei confirmă pe cele ale alegerilor de la 9 martie, cînd în fața urnelor toată suflarea românească s-a manifestat mai mult decît oricînd ca un singur corp electoral unit printr-o legătură unică. Într-adevăr tot cursul etapei următoare trebuie să illustreze o alegere în accepțiunea ei cea mai înaltă, adică aceea dintre bine și mereu mai bine, cheia de boltă a progresului multilateral al patriei. Activitatea fiecărui cetățean va fi cea care să reprezinte continua confirmare a angajamentului asumat prin depunerea unui vot și totodată răspunsul la chemarea patriei și poporului atît de cuprinzătoare prin Manifestul Frontului Unității Socialiste publicat în 13 februarie 1975 în preajma alegerilor de la 9 martie a.c. În cugetul fiecăruia e nutrită permanent certitudinea că votul de la 9 martie a fost dat pentru creșterea puterii industriale a țării, pentru o agricultură modernă bazată pe cele mai noi cuceriri ale științei, pentru înălțarea pe noi trepte ale științei, artei și culturii românești, pentru făurirea unei civilizații spirituale superioare pe pămîntul patriei, pentru

înflorirea orașelor și satelor noastre, pentru afirmarea pe plan internațional.

Pentru slujitorii și închinătorii altarelor străbune participarea la alegeri ca loiali cetățeni, a reflectat condițiile deplinei libertăți religioase asigurate tuturor cultelor din țară. Prin delegații la rezolvarea treburilor obștești, cu toții dovedesc conștiința obligațiilor ce le revin de a contribui mereu la întărirea legăturii ce unește strâns întreg poporul.

Cronica acestor zile va înscrie toate momentele solemne ce au inaugurat o nouă etapă a vieții patriei, ca o participare efectivă a ființei fiecăruia la ceea ce reprezintă ideal și realitate, perspectivă și împlinire. Cel care-i va parcurge paginile mereu vii prin prisma a ceea ce însemnează legea românească, legământul poporului și legislatura țării poate lesne înțelege că propria-i viață este împletită în această legătură a unității pentru totdeauna.

ÎN PREGĂTIREA SFÎNTULUI ȘI MARELUI SINOD PANORTODOX

de : Pr. prof. dr. MILAN ȘESAN

Frământările teologice din secolul al XX-lea au antrenat și teologia ortodoxă ca să-și îndeplinească în continuare, după exemplul vechei sinodalități care nu încetase de fel, rolul său de mărturisitoare pentru Hristos, după cuvîntul Sf. Ioan Damaschinul, că : Ortodoxia exprimă economia divină de a se împlini în lume viața și învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos cel întrupat.

Despre contribuția Bisericii Ortodoxe Române la pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod am arătat cîteva amănunte pînă în 1968 în această revistă ¹⁾, cu mențiunea că principiul sinodalității în Biserica Ortodoxă nu a încetat în decursul secolelor, avînd loc sinoade în împrejurări variate, ca endemice, locale și interortodoxe.

Conferința panortodoxă de la Chambesy-Geneva, de la centrul Patriarhiei Ecumenice, din iunie 1968, a fost adevăratul moment de pornire pentru pregătirea mai concretă a Sfîntului și Marelui Sinod Panortodox. Cele șase teme, repartizate principalelor Biserici ortodoxe autocefale, spre elaborare, au fost apoi cercetate la prima întîlnirea a Comisiei interortodoxe pregătitoare a Sfîntului și Marelui Sinod după hotărîrea Conferinței panortodoxe de la Rhodos I din 1961, la sesiunea de la Chambesy din 16—28 iulie 1971. La ea au participat reprezentanți din Patriarhiile ecumenică, alexandrina, ierusalimiteana, rusă, sîrbă, română și bulgară și din Mitropoliile greacă, cipriotă și finlandeză. Președinte era Î.P.S. Mitropolit Hrisostom al Mirelor și secretar, Î.P.S. Mitropolit Damaschin al Tranu-polei, amîndoi din Patriarhia Ecumenică ²⁾.

¹⁾ Vezi la Șesan M., *Contribuția Bisericii Ortodoxe Române pentru Sfîntul și Marele Sinod*, „Mitropolia Banatului” 4—6, 1972, p. 265—269.

²⁾ Din bogata literatură : Karmiris I., *La 1-ère Conférence de la Commission préparatoire du Saint et Grand Synode de l'Eglise Orthodoxe*, Atena 1971 ; Akevisopoulos A., *Die Kirche von Hellas und die Panorthodoxe Synode*, „Kirche im Osten” 14, Göttingen 1971, pp. 169—178 ; Yanaras Chr., *The Great Orth. Council in preparation*, „Teologsky Pogledy” Nr. 3, Beograd, 1972, pp. 160—170 ; Clement Ol., *Tous préparons ensemble le Concile*, „Contacts” 76, Paris, 1971, pp. 395—422 ; informații curente în „Episkepsis” buletinul Centrului Patriarhiei Ecumenice de la Chambesy-Geneva, Nr. 41 special, p. 16, și Nr. 45 pe 1971, p. 10 (este citat „Episkepsis”) ; — Cronici în Revista Patriarhiei din Moscova, (citată „ZMP”) Nr. 4, 1972, pp. 49—55 ; Skobej G., *Dem grossen Konzil der hlg. Orth. Kirche entgegen*, „Stimme der Orthodoxie” Nr. 11, Berlin, 1972, pp. 56—64 ; (e citată : St. d. Orth.) ; P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, *Lucrările*

Cele șase referate erau : 1. Revelația divină și mijloacele ei de exprimare pentru mîntuire ; 2. Participarea mai largă a credincioșilor la cultul și la viața Bisericii ; 3. Readaptarea normelor de postire în conformitate cu cerințele credincioșilor din vremea actuală ; 4. Impedimentele la căsătorie ; 5. Problema calendarului și a Sf. Paști și 6. Iconomia (și acrvia) în Biserica Ortodoxă. Totodată s-a procedat și la revizuirea catalogului (listei) de teme, stabilit la prima conferință panortodoxă de la Rhodos din 1961. Cu acest prilej s-a mai precizat că în pregătirea SfMSP se va proceda în etape și cu mare grijă. Pentru definitivarea referatelor au fost constituite trei Subcomisii și anume : Prima pentru temele 1 și 6 ; a doua pentru temele 2 și 3, și a treia pentru temele 4 și 5. Răspunsul urma să fie dat după șase luni și următoarea întrunire de la Chambes, din iulie 1972, avea să fie numită „Prima Conferință panortodoxă presinodală”. În completare s-a mai precizat de unii delegați, ca această pregătire să nu se restrîngă numai la cîteva Biserici ortodoxe autocefale, ci să fie atrase la colaborare toate Bisericile ortodoxe autocefale, și unii îndemnau chiar la cooptarea și a ierarhilor din eparhiile din „diaspora”, care apar disidente.

Astfel Patriarhia Rusă a regretat că nu au fost cooptate la colaborare și Bisericile ortodoxe autocefale din SUA — Mitropolia Ortodoxă în America — și Mitropolia Japoniei, proclamate ca atare de Patriarhia Rusă în 1970³⁾. Dar pentru acest fapt s-a ajuns la schimburi de scrisori și discuții între Patriarhia Rusă și Patriarhia Ecumenică, aceasta revendicînd jurisdicția peste întreaga diaspora din lume după vechile dispoziții canonice. La fel s-a întîmplat cu reînființarea de către Patriarhia Rusă a Exarhatului său pentru Europa Apuseană, la 22 ianuarie 1971, așa că ambele chestiuni necesitau o rezolvare generală la Sfîntul Mare Sinod⁴⁾.

Au urmat vizite reciproce între Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae VI al Alexandriei și Prea Fericitul Patriarh Justinian, apoi între Patriarhia Rusă și Mitropolia Cipriotă, și participarea comună, la 21 noiembrie 1971, la inaugurarea Casei Patriarhale la Alexandria. În urma consfăturii cu Întîistătorii ortodocși, Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae a difuzat o declarație panortodoxă că : Ortodoxia trebuie să fie unitară astăzi, oferind armonie între teologia apofatică (revelațională) și cea catafatică (rațională) ca să prezinte interpretare precisă cu privire la Sf. Tradiție și să fie fermă în dialogul cu neortodocșii, căci Ortodoxia are capacitate să facă față

Comisiei pregătitoare ..., „Biserica Ortodoxă Română” (citată B.O.R.) Nr. 7—8, 1971, p. 783 s ; Idem 9—10, 1971, p. 999 s ; Idem 3—4, 1972, p. 388 s ; Informații în „Mitropolia Banatului” 10—12, 1971, p. 603 s ; „Ortodoxia” Nr. 1, 1972, p. 144 s și Nr. 2, 1972, p. 285 ss ; „Mitropolia Moldovei și Sucevei” Nr. 9—12, 1971, p. 573 s ; (citată M.M.S.) ; Idem Nr. 5—6, 1972, p. 367—372 ; „Hlas Pravoslavi” Nr. 1 și 2, Praga pe 1972.

³⁾ În „St. d. Orth.” Nr. 1, 1972, p. 11 s.

⁴⁾ „ZMP” 7, Moscova 1971, p. 2 ; Idem 7, 1971, p. 19—24 ; „St. d. Orth.” Nr. 1, 1972, p. 10 ; „The Orthodox Church” 9, New York, 1972. p. 1, va fi citat „TOC”.

problemelor lumii creștine actuale și să învingă unele greutăți de ordin restrâns⁵⁾.

Fiind vorba de „diaspora”, Congresul tineretului ortodox din Apusul european a ținut ședință la Annency în Franța, la 30/XI—1/XII 1971 cu 300 participanți din Franța, Elveția, Belgia și Anglia, care s-au pronunțat, în legătură cu tema: „Învierea și credinciosul de azi” pentru „unitate deplină ortodoxă”, chiar dacă ei aparțin variatelor jurisdicții autocefale; s-a exprimat dorința ca prin cadrul asociației interortodoxe „Syndesmos” să poată participa și la pregătirile pentru Sfântul Mare Sinod⁶⁾.

De aceea prof. C. Drașkovici de la Belgrad se întreba în revista „Pravoslavije”, dacă în adevăr totul este pregătit pentru acest Sfânt Mare Sinod, căci formulările conținutului temelor nu pot fi opera vreunei Comisii pregătitoare sau a Conferințelor panortodoxe, ci a Sinodului însuși. Astfel în trecut un Sinod ecumenic era convocat atunci când împrejurările vieții bisericești o cereau în mod imperios; în consecință să fie definitivate cele șase referate și să fie revizuită ampla listă de probleme din 1961⁷⁾.

Bunele relații între Întâistătătorii ortodocși s-au oglindit apoi în felicitările reciproce frățești de Nașterea Domnului din 1971, așa că Î.P.S. Mitropolit Damaschin al Tranupolei, conducătorul Secretariatului pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod de la Chambesy, putea să spună la începutul anului 1972: „Numirea de „Sfânt și Mare Sinod” înseamnă că el se situează la nivelul unui Sinod ecumenic, pentru că având convingerea că Biserica Ortodoxă continuă tradiția nealterată a vechilor Sinoade ecumenice, ea poate convoca un adevărat sinod ecumenic al Bisericii Ortodoxe întregi. Dar nu este importantă atât denumirea, cât conștiința episcopatului ortodox că este pe linia tradiției vechilor sinoade ecumenice. Deocamdată nu se poate prevedea când va putea începe și nici cât va dura acel Mare Sinod, până nu se va trece de stadiul pregătitor. La sinod ar trebui invitați toți episcopii ortodocși, dar e posibil ca să vină numai episcopii din cadrul Bisericilor ortodoxe autocefale recunoscute. Ce privește lista temelor stabilită la Rhodos I, ea va fi revizuită⁸⁾.

În adevăr, anul 1972 s-a arătat foarte bogat în activități interortodoxe. Sanctitatea Sa Patriarhul Elias IV al Antiohiei-Damascului a vizitat Patriarhia Rusă, la 13—26 ianuarie 1972, așa că apoi, la 27 februarie Î.P.S. Mitropolitul Hrisostom al Mirelor putea afirma, în Duminica Ortodoxiei, că Patriarhia Ecumenică trebuie să rămână factor de echilibru interortodox și intercreștin, prin răbdare și prudență, după exemplul Patriar

⁵⁾ „Episkepsis” 43, noiembrie 1971, p. 2 s, p. 12 s; „TOC” 3, 1972, p. 1; „St. Orth.” 4, 1972, p. 8; „B.O.R.” 9—10, și 11—12, pe 1971, p. 922 ss, 1168 ss; „MMS” 9—12, 1971, p. 563 s, 594 s.

⁶⁾ „Episkepsis” 42, pe 1971, p. 6 și 14; „Christianisme au XX-e siècle XX-4” decembrie 1971, Paris, p. 7.

⁷⁾ „Episkepsis” IV-70, ianuarie 1972, p. 5—6; „B.O.R.” 1—2, 1973, p. 129 s; „Studii Teologice” 3—4, 1972, p. 192 s, cu articolul Stan L., *Importanța vechilor sinoade ecumenice și problema unui viitor sinod ecumenic*.

⁸⁾ „Episkepsis” III-55, mai 1972, p. 2—3.

hului Atenagora I, care „a deschis Ortodoxia spre nevoile lumii actuale”. În acest sens arhim. Vartolomeu Arhondonis preciza, că în privința „deschiderii către lume” prin „iconomie” bisericească să nu se piardă echilibrul just într- „pogorămînt” și „acrivie”, căci în privința intercomuniunii creștine mai este mult de făcut, pentru că ea nu poate fi realizată fără unitate în credință⁹⁾.

Ce privește problemele interortodoxe, baza pusă la Chambesy în 1968, prin pregătirea sistematică a temelor, a determinat continuarea studiilor și lărgirea activității la toate Bisericele ortodoxe, spre a se accelera concluziile, deși teologii Justin Popovici de la Belgrad, Chrisoston Yannaras din Grecia și Jean Meyendorff din SUA își exprimau rezerve față de această lucrare pregătitoare; mereu stăruiau cîteva probleme grele: vor participa „toți” episcopii ortodocși, sau numai unii, și dacă, tematica „amplă” nu este piedică pentru o lucrare temeinică. În schimb teologul ortodox francez Olivier Clement își exprimă încrederea în reușita lucrării, prin sinergismul între ierarhie și credincioși, atît pe linie „verticală”-teologică, precum și „orizontală”-interbisericească¹⁰⁾.

Pentru netezirea drumului lucrării, Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bisericii ortodoxe bulgare a vizitat Patriarhia Rusă, la 14—25 martie 1972¹¹⁾ și apoi Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei a întreprins marele „circuit” interortodox vizitînd între 28 aprilie—25 mai Patriarhiile Alexandriei, Antiohiei (Liban și Siria), Ierusalimului și Bulgariei, cu scopul de a fi aminată acea „prima conferință panortodoxă prosinodală” pentru anul 1973, pentru ca documentele să fie elaborate mult mai temeinic și din partea tuturor Bisericii ortodoxe locale¹²⁾.

Între timp, contactele interortodoxe s-au continuat la Centrul interortodox de la Mănăstirea Penteli-Atena, înființat la 3 mai 1971, prin Conferința interortodoxă exegetică, din 17—21 mai 1972, la care a participat cu referat și părintele profesor Nicolae Neaga de la Sibiu, din partea Patriarhiei Române¹³⁾.

Concomitent au avut loc apoi consfătuiri locale interortodoxe, începînd cu: Congresul tineretului ortodox din Franța, la Marseille, din 20—22 mai 1972, cu tema: „Rolul clerului și al credincioșilor în Biserică”. Din discuții a reieșit că și credincioșii participă activ, pe baza conștiinței lor, la pregătirea Marelui Sinod. Concluzia era că o teologie ortodoxă echilibrată despre sacerdoțiu va păstra și pentru credincioși prilejul de a participa la viața Bisericii în mod mai constructiv. A avut loc a 5-a Conferință națională a studenților ortodocși din SUA, în colegiul Moun-

⁹⁾ Idem III-50, martie 1972, p. 6 s, 11—13; „ZMP” 3, 1972, p. 5 s; „Std. d. Orth.” 4, 1972, p. 10.

¹⁰⁾ „Episkepsis” 52, aprilie 1972, p. 8 s.

¹¹⁾ „ZMP” 5, 1972, p. 5 și Nr. 6, 1972, p. 20—28; „St. d. Orth.” 6, 1972, p. 10 s.

¹²⁾ „Episkepsis” 54, mai 1972, p. 2; „Proche Orient Chrétien” 22, 1972, p. 168—182; „ZMP” 6, 1972, p. 1—12; Idem 9, 1972, p. 7 s, 10 s; Idem 10, 1972, p. 18 s.

¹³⁾ Documentar, Atena 1973, p. 132; „Telegraful Român” 29—30, pe 1972; „Mitropolia Ardealului” 5—6, 1972, p. 495.

tain din San Francisco, la 22—25 iunie 1972, sub patronajul Comisiei universitare „Campus Comission” a SCOBEI — Conferința permanentă a episcopilor ortodocși canonici în America. Tema principală era : „Stilul de viață”, în legătură cu felul de viață american. P.S. Episcop Dimitrie auxiliar al Arhiepiscopului Lakobos din Patriarhia ecumenică pentru SUA, a conferențiat la tema : „Variate stiluri de viață în perspectivă ortodoxă istorică și tradițională” ; apoi protosul P. Glagolev de la biserica Sf. Inocențiu din Encina-California a vorbit la tema : „Stiluri de viață actuale și Ortodoxia” (toate cu referire la tema a 2-a pentru Sfintul Marele Sinod Panortodox ¹⁴⁾).

Între timp au apărut și poziții ale teologilor. Astfel în memoriul profesorilor de la Facultatea de teologie din Atena, din 5 iunie 1972, semnat de P. Bratsiotis, P. Trembelas, K. Muratidis, A. Theodoru, M. Bratsiotis și St. Papadopoulos, către Sf. Sinod grec, cu privire la cele „șase teme”, sînt aduse precizări și critici în general, precum și în special, mai ales la tema 6, despre Economie, și apoi se exprimau rezerve față de catalogul problemelor de la Rhodos I, care venise cu 150 teme, grupate în 8 capitole mari ; se cere o cercetare mult mai atentă a izvoarelor pentru ca și concluziile să ofere siguranță deplină, evitînd influența „corosivă” eterogenă, manifestată și prin metodă scolastică de expunere. Prin urmare este aprobată decizia Comisiei pregătitoare de la Chambesy din iulie 1971, ca la viitoarea ședință a Conferinței panortodoxe pregătitoare să se procedeze la revizuirea listei de teme, stabilită la Rhodos I ¹⁵⁾.

Din cauza aceasta au trebuit să fie susținute alte vizite la nivel înalt, precum I.P.S. Arhiepiscopul Ieronim al Atenei a realizat-o în Patriarhia Sirbă, la 27 mai—3 iunie 1972 „spre întărirea mărturiei ortodoxe” ¹⁶⁾ și I.P.S. Mitropolitul Paavali al Finlandei la Atena, la 7 iunie și apoi la Belgrad, la 25 iulie, spre a lămuri noua poziție a celor două Mitropolii finlandeze ortodoxe, ridicate în rang de Patriarhia Ecumenică la 4 februarie ¹⁷⁾.

Deoarece Adunarea generală a asociației „Syndesmos” a tineretului ortodox, de la Boston, din iulie 1971, hotărîse ca să participe mai activ la lucrările pregătitoare pentru Sfintul și Marele Sinod cu privire la : unitatea ortodoxă, relațiile depline interortodoxe și pentru angajament concret în apostolatul social, ședința Comitetului de lucru de la Chambesy, din 24—28 august 1972, s-a ocupat în mod special cu tema : „Eclesiologia și unitatea ortodoxă”. Motivarea acestei contribuții stătea în faptul, că Sfintul Mare Sinod este o manifestare a întregii Biserici Ortodoxe, la pregătirea căruia sînt chemați toți factorii de la toate nivelele ortodoxe de credincioși, pornind de la biserica locală-parohia și pînă la eparhie

¹⁴⁾ „Episkepsis” 55, mai 1972, p. 8 s.

¹⁵⁾ Idem 62 și 66, oct.-nov. 1972, p. 9—11, și 9—11 ; „Gregorios Palamas” 630, Salonic, aug. 1972, p. 283—292 ; „TOC” 4, 1973, p. 3 ; 1972, p. 7 s ; „Glasnik srpske pravosl. tkrve” 6, Beograd 1972, p. 138—167 ; „B.O.R.” 7—8, 1972, p. 757.

¹⁷⁾ „Glasnik” 8, 1972, p. 198 s ; „Episkepsis” 56, 1972, p. 9.

și Biserică ortodoxă locală, indiferent de este Patriarhie sau Mitropolie. În această viziune deci, agenda temelor de la Rhodos I, precum și rapoartele Comisiei pregătitoare de la Chambesy din 1971, nu sînt deplin corespunzătoare. În consecință a început un dialog cu Î.P.S. Mitropolitul Damaschin de Tranupole pentru definirea mijloacelor de contribuție din „diaspora” la pregătirile în curs, pentru a se putea da Marelui Sinod caracterul de „adevărat panortodox”. În acest scop sînt propuse spre discuție temele : Ecclesiologia ortodoxă ca înnoitoare a parohiei ; Ecclesiologia ortodoxă și structura manifestării unității ortodoxe pe scară mondială ; Sinodul : natura, necesitatea și agenda lui ; și problema Diasporei¹⁸⁾.

În aceste împrejurări s-a întrunit la Tesalonic, la 12—16 septembrie 1972, Symposionul interortodox al teologilor, fără a fi o continuare a Congresului profesorilor de teologie ortodoxă de la Atena din 1936, — ci ca o întrunire a reprezentanților celor 16 instituții de teologie ortodoxă din lume, și anume din : Halki, Atena, Tesalonic, Balamond-Liban, Moscova, Leningrad, Belgrad, București (Pr. prof. D. Stăniloae), Sibiu (Pr. prof. I. Todoran), Sofia, Varșovia, Prešov-Praga, Boston-Sf. Cruce, New York-Sf. Vladimir, Paris-Sf. Serghie și Academia din Creta. Participanții erau din zece Biserici ortodoxe din 11 țări ale lumii. Tema centrală era : „Tradiția Bisericii Ortodoxe și nevoile lumii contemporane (cu 25 referate), avînd ca subteme : Sensul Tradiției ortodoxe, Raportul Tradiției ortodoxe față de progresul omenesc, Rezerva și participarea Bisericii Ortodoxe la aplicarea principiilor Ortodoxiei față de contemporaneitate. Caracterul ecumenic al Tradiției ortodoxe, Relația Tradiției ortodoxe față de mișcarea ecumenică și Cultul ortodox în trecut și prezent. Consensul era realizat prin dialog și lămuriri și nu prin votare, spre a fi stabilit un limbaj comun în problemele comune și pentru a se asigura astfel ecumenicitatea Ortodoxiei, necesară pentru Sfîntul Mare Sinod. Tratarea temelor s-a făcut dogmatic, istoric, patristic și liturgic. La 14 septembrie s-a săvîrșit slujba întru pomenirea Sf. Grigorie Palama, cel care „a redeschis cerurile pentru conștiința credincioșilor” prin „teologia luminii divine” în sens apofatic-revelațional. Cu acest prilej, Î.P.S. Mitropolitul Hrisostom al Mirelor și profesorii de teologie de la Halki au exprimat dezideratele ca să fie : reactivată conștiința sinodalității, trezită conștiința răspunderii concrete pentru sinodalitate ecumenică ortodoxă, ținuta Sfîntului și Marelui Sinod să fie „curajoasă” și totodată „moderată” și prudentă, lista temelor să cuprindă numai pe cele mai importante și urgente, ședințele să se țină în deplină sobrietate, problemele să fie discutate pînă la rezolvare, ca să nu rămînă în suspensie, și să fie respectate tradițiile ortodoxe verificate¹⁹⁾. La sfîrșit s-a hotărît ca întrunirile de simposioane să se succedă tot la doi ani.

¹⁸⁾ „Episkepsis” III-62, oct. 1972, p. 5—7.

¹⁹⁾ Lanne Em., *Symposium... de Thessalonique*, Irénikon 45, 1972, p. 469—484 ; „Episkepsis” III-63, 1972, p. 6 s, 9—11 ; „ZMP” 6, 1973, p. 44 ss ; „TOC” 8, 1972, p. 1 s ; „St. Vladimir Seminary Quarterly” 16—3, New York, 1972, p. 150 s ; „B.O.R.” 9—10, 1972, p. 982s ; „Ortodoxia” 2, 1972, p. 312 s ; „Romanian orth. Church News”-ROC 3, 1972, p. 3 ; „Hlas Pravoslavi” 6, Praga 1973, p. 125 s.

În continuare a avut loc la Seminarul — Academia Sf. Vladimir al Mitropoliei ortodoxe în America — autocefală din 1970, la sediul din Crestwood-New York, în zilele de 25—29 septembrie 1972, a 2-a Conferință internațională a teologilor ortodocși, sub presidenția Pr. prof. Jeon Meyendorff. Au participat delegați din Patriarhiile Ecumenică, rusă, sîrbă, română (prof. N. Chițescu), și din Mitropoliile greacă, polonă, finlandeză, americană, de la Paris, observatori și oaspeți, în total la 150 persoane. Tema centrală se ocupa cu : „Catolicitatea Bisericii” în aspectele ei variate, cu subtemele : Catolicitatea și structurile bisericești ; Catolicitatea și ecumenismul, și Catolicitatea și misiunea în lumea modernă, la care a mai fost adăugată : Critica biblică și Euharistia în lumea actuală. Între precizări s-a arătat că în „Comunitatea ortodoxă mondială”, Bisericile ortodoxe autocefale sînt deplin egale între ele, fără vreo întîietate a unui scaun patriarhal, decît cel onorific, pentru că unitatea Ortodoxiei se menține prin consensul întregii Biserici ²⁰⁾.

În urma celor discutate, care priveau direct pregătirea Sfintului și Marelui Sinod Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei, însoțit de I.P.S. Mitropolit Nicodim de Leningrad și Novgorod, a întreprins în octombrie 1972 o mare călătorie frățească ortodoxă la Bisericile surori gruzină și armeană, apoi sîrbă, la Sf. Munte Athos și greacă, și apoi română, concomitent cu vizita Prea Fericitului Patriarh Maxim al Bulgariei în Patriarhia română ²¹⁾.

Urmărind același scop de informare și lămurire, Institutul patriarhal de studii patristice „Vlatadon” de la Tesalonice, inaugurat încă în 1968, și-a deschis larg porțile colaborării interortodoxe, la 15 octombrie 1972, spre a „reașeza teologia ortodoxă în autonomia ei”, cu scopul de a se inspira din experiența pozitivă a Tradiției patristice, ferindu-se astfel de influențări din partea teologiei contemporane neortodoxe, raționalistă și scolastică. Publicitatea se face prin periodicele : Klironomia, Analekta Vlatadon și Dokimia teologică ²²⁾.

De această poziție s-a apropiat apoi „diasporaua ortodoxă francofonă” din Franța și Belgia, prin întruniri la 28—29 octombrie și 11—12 noiembrie 1972, cu punerea problemelor despre : diaspora ortodoxă și problema mărturiei ortodoxe ; diaspora și societatea secularizată, credința în Hristos și cultura umană, și Biserica azi ²³⁾.

Atunci Comitetul executiv al asociației Syndesmos, de la Atena, din 15—18 decembrie 1972, cu participanți și din SUA, Franța, Australia,

²⁰⁾ Promotorii ortodoxiei în cadrul Mitropoliei, sînt prof. Jean Meyendorff și All. Schemann ; „Messenger” al Exharhatului Patriarhiei ruse de la Paris, Nr. 80, 1972, p. 231—247 ; amănunte documentare în „St. Vladimir Sem. Quarterly” 17, Nr. 1—2, 1973, p. 5—150 ; „TOC” 9, 1972, p. 5 ; referat I.P.S. Arhiepiscop Basile Krivosheine, în „Irenikon” 46, 1973, p. 167—171.

²¹⁾ „ZMP” 11 și 12, pe 1972 ; Idem 1, 2, 3 și 5, pe 1972 passim ; „St. d. Orth.” 3, 5 și 7, pe 1973 passim ; „Episkepsis” 64, oct. 1972, p. 5 s ; „B.O.R.” 9—10, 1972, p. 908—955 ; „ROC” II-4, București, 1972, p. 5 s ; „MMS” 9—12, 1972, p. 709 ss.

²²⁾ „Episkepsis” IV-70, ian. 1973, p. 2 s ; „B.O.R.” 9—10, 1972, p. 989 s.

²³⁾ „Episkepsis” 64, 1972, p. 7.

Liban, Finlanda, Kenya și Grecia, a propus ca activitate pentru 1973 următoarele : organizarea unui congres în SUA, în Finlanda și Kenya, cu tema : „Problemele educației creștine” ; întrunirea la Atena de congrese ale teologilor tineri cu temele : Unitatea Bisericii ortodoxe și participarea tinerilor teologi la pregătirea Sfântului și Marelui Sinod Panortodox și Renașterea studiilor ortodoxe teologice ; apoi organizarea la Atena în 1974 a : primului congres al misiunii ortodoxe, precum și a Adunării generale a 9-a a asoc. Syndesmos, cu 200 delegați ²⁴⁾.

După obișnuitele felicitări interortodoxe de praznicul Nașterii Domnului, din 1972, în zilele de 26—31 decembrie 1972, Î.P.S. Mitropolitul Damaschin al Tranupolei a întrunit la Chambesy, ca secretar al Comisiei pregătitoare pentru Sfântul și Marele Sinod un cerc de teologi greci, spre consultarea neoficială asupra lisei cu teme de studiu. La tema centrală : „Omul ca sînergie a lui Hristos” cuprinde grupele de subteme : 1. antropologia ortodoxă în problema mîntuirii ; 2. viața întru Hristos cu Euharistie, parohie, pastorație, înnoirea cultului, reanimarea harismelor ; cu spiritualitate ortodoxă, respectul sf. canoane, asceza ortodoxă, căsătoria creștină ; creștinul în lume, secularizarea, poziția socială, rasismul, pacea, evanghelizarea și misiunea ; 3. Unitatea Bisericii, cu : organizare, relații interortodoxe și cu Patriarhia Ecumenică ; sinodalitatea, autocefalia, diaspora, calendarul, schisme locale, și Biserica Ortodoxă față de alți creștini. Era o selecție de teme după catalogul de la Rhodos I din 1961. Cu acest prilej prof. St. Papadopoulos preciza că : sinodul trebuie să ia în considerare pe „omul nou în lume”, așa cum se prezintă real în actualitate, apoi sinodul să rezolve problema diasporei în lumina unității ortodoxe și în mediul actual al unui „tehnopolis”, primind referat din întreaga Ortodoxie ; apoi prof. Vl. Pheidios de la Atena subliniază necesitatea rezolvării problemelor în spiritul tradiției ortodoxe și între teme să fie incluse și unele de credință ; la aceasta părintele profesor Dumitru Staniloae a completat că se lărgeste tematica viitorului Mare Sinod și la probleme de pnevmatologie ortodoxă ²⁵⁾.

Dacă la timpul său Patriarhul Atenagora I stăruia în precizarea că Biserica Ortodoxă este o comuniune a Bisericilor ortodoxe locale, și nu o federație de Biserici locale, apoi Prea Fericitul Patriarh Justinian completează că „Biserica ortodoxă... este o simfonie a Bisericilor ortodoxe locale”, fără vreun primat personal, decît cel de onoare pentru tradiție istorică, așa că este necesar un consens general al Ortodoxiei ²⁶⁾. De aceea și în 1973 vizitele interortodoxe s-au desfășurat în cadrul aceluiași caracter de frățietate în simfonie, cum a fost vizita Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei în Mitropolia ortodoxă cehoslovacă, în februarie 1973, și cu răspunsul ei în septembrie 1973 ²⁷⁾. A urmat apoi vizita Sanc-

²⁴⁾ Idem IV-69, ian. 1973, p. 7.

²⁵⁾ Idem IV-86, oct. 1973, p. 14 s.

²⁶⁾ Idem 69, 1973, p. 9 s și în „Apostolat Social” X, 1971, p. 153.

²⁷⁾ „Episkepsis” 70, 1973, p. 3 s ; „ZMP” 5, 6 și 10, pe 1973 passim ; „St. d. Orth.” 6, 1973, p. 11 ss ; „Hlas Pravoslavi” 9, Praha 1973.

tității Sale Patriarhului Nicolae VI al Alexandriei în Patriarhia Ecumenică și cu acest prilej a fost dat, în Duminica Ortodoxiei din 18 martie, un mesaj comun către toți ortodocșii din lume cu privire la: cinstirea credinței ortodoxe, păstrarea moștenirii ortodoxe, mărturisirea Ortodoxiei și cinstirea sfințelor icoane care exprimă taina teandrică a iconomiei divine față de credincioși spre realizarea Ortodoxiei, care transmite adevărul evanghelic spre trăire adevărată creștină în pace cu toți și colaborare interortodoxă și intercreștină²⁸⁾.

De aceea de Sf. Paști 1973 felicitările între Întistătătorii ortodocși au fost și mai frățești, cu îndemnul Sanctității Sale Patriarhului ecumenic Dimitrie I ca „toate să se facă pentru strălucirea Ortodoxiei spre împreună prăznuirea Sf. Paști”. În acest sens Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen îndemna ca la Sfântul Mare Sinod să fie tratate numai temele care realizează concordia interortodoxă²⁹⁾. În acest scop Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bulgariei a întreprins vizita frățească în Patriarhiile Ecumenică, alexandrină, rusă și ierusalimiteană, în cursul lunii mai 1973³⁰⁾.

Era vremea în care prof. P. Nellas de la Atena punea întrebarea „la ce bun este Sfântul Mare Sinod” și arăta pe lângă necesitatea colaborării tineretului ortodox la el, că rostul lui nu este să compileze un manual de dogmatică, ci să dea îndemnuri pentru „kerygma” ortodoxă spre pace, bucurie, să precizeze diferența între Tradiție și obiceiurile locale, să continue opera Marilor sinoade ecumenice, proclamând conștiința eclesiologică a Ortodoxiei, și nicidecum să se piardă în discutarea unor probleme interne ale Bisericii locale³¹⁾. Tot atunci, episcopatul Bisericii ortodoxe grecești preciza că este necesar ca pronunțarea Bisericii ortodoxe locale să se realizeze cât mai curînd posibil asupra catalogului de teme de la Rhodos I, spre accelerarea lucrărilor³²⁾, dar termenul nu a putut fi respectat.

Astfel erau necesare alte lămuriri din partea Î.P.S. Mitropolit Damaschin de Tranupolis, secretarul Comisiei pregătitoare pentru Sfântul și Marele Sinod pe care le-a și dat către redacția buletinului „Episkepsis” astfel: Sinodul este necesar; trebuie precizat raportul sinodalității și al episcopatului; Sinodul poartă un caracter clerical, dar și sobornicesc; trebuie subliniată actualitatea Sinodului; trebuie încadrate și soluționate problemele chiar aflate în divergență; interesul pentru acest Sfânt Mare Sinod trebuie popularizat; din lista Rhodosului I vor fi extrase problemele cele mai imperioase pentru actualitate și date spre studiu multilateral³³⁾.

²⁸⁾ „Episkepsis” IV-72, 73 și 74. pe 1973 passim.

²⁹⁾ Idem 75, april 1973, p. 3.

³⁰⁾ „St. d. Orth.” 11, 1973, p. 54.

³¹⁾ Nellas N. P., *The Holy and Great Council of the Orth. Church*, în „Teologsky Pogledy” 1, Beograd, 1973, p. 4—15, și în „Ekklesia” 5, din 1 martie 1973.

³²⁾ „Episkepsis” IV-72, febr. 1973, p. 6 s.

³³⁾ Idem IV-75, aprilie, 1973, p. 6—11.

Răspunsul din diasporaua americană a venit sub forma observației că trebuie accentuată „egalitatea” deplină între Bisericile ortodoxe autocefale și necesitatea colaborării lor frățești, cu recunoașterea autonomiei pentru Biserica Ortodoxă în America, care poate astfel mai bine asigura dezvoltarea Ortodoxiei, decît dependența de multiple jurisdicții ale Bisericilor-mame vechi ³⁴⁾.

Astfel discuția la tematica Sfîntul și Marele Sinod se continuă pe diverse planuri și interese. P.S. Episcop George Wagner de Eudokia din Patriarhia Ecumenică, preciza că Sfîntul Mare Sinod trebuie să se exprime față de problemele în discuție cu aceeași claritate ca și vechile sinoade ecumenice; el mai are acum în față și un fel de „iconoclast” Hristologic prin secularizarea pînă și a persoanei Mintuitorului în unele teologii creștine, după cum o constatare Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al Alexandriei; de aceea să fie evitate probleme dogmatice și chiar liturgice, în primul rînd fiind dată atenția celor canonice, sinodul primind mai degrabă un caracter „trulan” de completarea a celui din 692, spre a înălțura în primul rînd sciziunile jurisdicționale din cadrul Bisericii Ortodoxe ³⁵⁾. La rîndul său I.P.S. Mitropolit Partenie de Cartagina din patriarhia Alexandriei, analizînd cele șase referate tematice, constata că în ele se observă o „fermentație” teologică, fără însă a atinge dogmele; la tema primă cere formulări mai precise și curajoase; este mulțumit cu cele propuse la temele 2 și 3; cu privire la tema 4 despre impedimente la căsătorie propune anumite îngăduințe; este mulțumit și cu propunerile la temele 5 și 6 ³⁶⁾.

În aceste împrejurări, Prea Fericitul Patriarh Justinian a solicitat o lămurire mai oficială asupra stării lucrărilor pregătitoare și atunci cu binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului ecumenic Dimitrie, I.P.S. Mitropolitul Damaschin al Tranupolei a venit la București, la 22—29 septembrie 1973, spre a prezenta informarea necesară și totodată a se realiza și schimbul de păreri în problemele date și în pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod. De față fiind și I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, reprezentant al Patriarhiei Române în Comisia pregătitoare, s-a discutat cu privire la lista temelor, necesitatea selecționării și reducerii numărului lor și nevoia participării mai responsabile și mai energice în pregătirea Sinodului ³⁷⁾.

În acest timp și-a desfășurat lucrările, de la 25 septembrie la 1 octombrie 1973, Congresul al II-lea internațional al Societății de drept a Bise-

³⁴⁾ „TOC” 6, 1973, p. 3; din partea conducerii OCA se dădea asigurarea că va fi respectată etnicitatea eparhiilor și parohiilor care i se vor afilia, în „Diaconia” VII-1, 1972, p. 42 s.

³⁵⁾ „Episkopsis” IV-81, august, 1973 și Nr. 82, pe 1973.

³⁶⁾ Idem IV, 82, 1973, p. 3 s.

³⁷⁾ Idem IV-86, 1973, p. 2 s.; „Telegraful Român” 47—48, decembrie 1973, p. 3 s.; Iorgu Ivan, *Raporturile Bisericilor Ortodoxe autocefale locale între ele și față de Patriarhia Ecumenică după canoane și istorie*, „MMS” 7—8, 1973, p. 465—478; Ică I., *Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la unitatea Ortodoxiei ecumenice*, „Ortodoxia” 2, 1973, p. 176—192.

ricilor orientale, cu sediul la Viena din 1969, la Academia teologică din Creta. Cu binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului ecumenic Dimitrie I, lucrările s-au adresat în primul rînd temei centrale : „Sinoadele de la origine pînă în actualitate”, cuprinzînd 11 referate, din care șase se refereau la întrunirea Sfîntului Mare Sinod. Astfel P.S. Episcop Pierre l'Huillier de la Paris a tratat despre : Sinodul ecumenic drept autoritatea supremă în Biserică ; prof. K. Ware de la Oxford : Sinoadele ecumenice în conștiința Bisericii ; Î.P.S. Mitropolit Pantelimon din Corint : Legislația sinodală și ordonanțele politico-bisericești ; prof. C. Vamoskos de la Salonic : Sinoadele și puterea lor judiciară, și prof. S. Troianos de la Atena : Sinodul episcopal ca organ suprem de administrație a Bisericilor ortodoxe autocefale ³⁸⁾.

În continuare, în zilele de 9—13 octombrie 1973, s-a ținut tot la Academia din Creta și Consultația neoficială a teologilor invitați de Secretariatul pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod, sub președinția Î.P.S. Mitropolit Damaschin de Tranupole, cu participare de la Atena, Salonic, Creta și Paris. S-a discutat la lista de teme stabilită la Rhodos I și cu privire la precizările față de ea luate la consfătuirea din decembrie 1972, pentru a fi selecționate cele mai importante și actuale teme. S-a ajuns la următoarea listă : 1. Biserica și lumea, cuprinde : afirmarea și pericolul secularizării, cu răspunsul ; 2. accent pe cult, Euharistie și harisme ; 3. verificarea limbajului și păstrarea terminologiei teologice îndătinată ; 4. interpretarea justă a canoanelor, menținerea cununiei bisericești, problema căsătoriei preoților văduvi, postirea ; 5. autocefalia și unitatea Bisericii, sinodalismul și schismele locale ; 6. Biserica Ortodoxă față de intercomuniune și pericolul diluării dogmatice în cadrul relațiilor ecumeniste ³⁹⁾.

În aceste condiții, interesul Bisericii romano-catolice față de pregătirile pentru Sfîntul Mare Sinod Panortodox sporesc și sînt analizate cele șase rapoarte principale ⁴⁰⁾.

În concluzie sînt de reținut precizările părintelui profesor Dumitru Stăniloae, pe care le-a înaintat Secretariatului pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod Panortodox. Primul scop al Sfîntului și Marelui Sinod Panortodox este să demonstreze că urmează aceleași scopuri ca și vechile Sinoade ecumenice ; și precum și sinoadele din secolul al XIV-lea (în problema teologiei Sf. Grigore Palama) continuau calea inaugurată de Sinoadele ecumenice (și putem adăuga și „soborul” interortodox de la Iași din 1642 cu participarea reprezentanților greci, slavi și români în problema Mărturisirii de credință ortodoxă a Mitropolitului Petru Movilă), așa și cel care se pregătește trebuie să o ia pe același drum. Problemele Sinoadelor ecumenice vechi au fost continuate substanțial și logic de cele din secolul al XIV-lea, precum și problemele Ortodoxiei actuale se leagă de cele ale secolului XIV, așa că se constată chiar o adevărată continuare

³⁸⁾ „Episkepsis” IV-85, oct. 1973, p. 2—4.

³⁹⁾ Idem 76, 1973, p. 3—7.

⁴⁰⁾ Idem 83, sept. 1973, p. 9—11.

evolutivă a problemelor în discuție, pe care acum le pune omenirea în fața Bisericii, ca și în secolul al XIV-lea. Evident, Biserica își dă explicațiile cunoscând și riscurile unei interpretări eronate din partea unor anumite grupuri de creștini, dar tocmai spre a răspunde acestor interpretări eronate. Față cu precizările dogmatice din timpul celor șapte Sinoade ecumenice, acum se cere un răspuns mai precis la problemele eclesologiei și antropologiei ortodoxe. În acest caz Sinodul trebuie să folosească experiența veche, răsămîndu-se pe învățătura Bisericii ortodoxe, pentru că în fond totul se reduce spre însăși învățătura Bisericii, pe care aceasta o lămurește pe înțelesul contemporanității, pe baza acelorași principii de doctrină dată de Mîntuitorul și ocrotită prin harurile Sf. Duh, așa precum la timpul său Sf. Apostol Petru a lămurit Sf. Evanghelie de ziua Rusaliilor către variații ascultători. Păstrarea tezaurului tradițional ortodox cade în seama întregii Biserici, adică a ierarhiei, a clerului și a credincioșilor ⁴¹⁾.

Între timp a sporit interesul general pentru Sfintul și Marele Sinod și pentru tematica lui ⁴²⁾, pentru că se recunoaște tot mai concret valoarea mărturiei Bisericii Ortodoxe, căci „criza creștinismului occidental impune o responsabilitate particulară din partea credinței ortodoxe, așa că sub ochii întregii Creștinătăți lumea ortodoxă este supusă unei încercări specifice” ⁴³⁾.

Conștienți de această răspundere, înființătorii Bisericilor ortodoxe locale au susținut în consecință vizite frățesti în cursul anului 1974, pentru ca „față către față” să discute tot ce stă în legătură cu acest Sfint și Mare Sinod, adîncind pozițiile în legătură cu tematica și convocarea acestui Sinod. Astfel după vizita Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Bisericii Ortodoxe Ruse în Mitropolia Ortodoxă Cehoslovacă, a urmat vizita în Patriarhia Bulgară, în februarie ⁴⁴⁾ a); apoi Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române l-a delegat pe P.S. Episcop Antonie, vicar patriarhal, în vizită la Exarhii Patriarhiei Ecumenice din Anglia, Franța și Elveția, în februarie-martie ⁴⁴⁾; I.P.S. Mitropolitul Serafin al Bisericii ortodoxe grecești a vizitat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Dimitrios I, în martie ⁴⁵⁾ și Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen a luat contact cu

⁴¹⁾ Idem IV-89, noiembrie 1973, p. 2—5.

⁴²⁾ Vezi în „Istina” 8, Paris 1973, p. 372—383 (problema Iconomiei); în „Proche Orient Chretien” 23, 1973, p. 33—54 (sesiunea de la Tesalonic, 1972); „Herder Korrespondenz” 27, Freiburg 1973, p. 519—524 (dă atenție întârzierii întrunirii Sinodului și constată pozițiile de critică la adresa tematicii); Documentar pentru Comisia interortodoxă în pregătirea Sf. MSP de la Chmabesy 1971, la Chambesy 1973, pp. 151; D. Stăniloae, *Opinii în legătură cu viitorul Sfint și Mare Sinod Ortodox*, „Ortodoxia” 3, 1973, p. 425—440; J. A. Novak, *Curențele de gîndire în teologia ortodoxă contemporană*, (în cehă), „Theologicka Revue” 2, Praga 1974, p. 38—42 (referitor la Sf. MSP).

⁴³⁾ Vezi la abatele catolic polon Wacław Hryniewicz, *Biserica ortodoxă pe calea sinodului*, în „Bulletin de l'Association chrétienne et sociale” 3, Varșovia 1974, p. 23 s.

⁴⁴⁾ În „ZMP” 4, 1974, p. 47 s.; „St. d. Orth.” 5, 1974, p. 5 s.

⁴⁵⁾ „ROC” 1—2, București 1974, p. 45 s.

⁴⁶⁾ „Epispepsis” V-98, aprilie 1974, p. 5 s.

Biserica Ortodoxă Finlandeză, în mai ⁴⁶⁾; în aceeași lună Prea Fericitul Patriarh Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare a vizitat pe Sanctitatea Sa Catolicosul al Bisericii ortodoxe gruzine și Î.P.S. Arhiepiscop Hrisant de Eleuteropolis, delegat al Sanctității Sale Patriarhului Benedict al Ierusalimului a venit în vizită în Patriarhia rusă ⁴⁷⁾.

De importanță deosebită a fost vizita delegației Patriarhiei Române, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, compusă din Î.P.S. Mitropolitul Iustin al Moldovei și Sucevei, Î.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, P.S. Episcop Antonie Ploieșteanu vicar-patriarhal și P.C. Pr. Vasile Costin la Patriarhia Ecumenică, în zilele de 8—15 iulie 1974. După reîntoarcerea în țară, Prea Fericitul Patriarh Justinian a adresat Sanctității Sale patriarhului ecumenic Dimitrios o scrisoare frățească, din care reținem: „Cele două delegații au lucrat animate de gândul întăririi unității panortodoxe, care trebuie să rămână permanent scumpă inimilor noastre... Unitatea panortodoxă, care trebuie menținută în spiritul respectului reciproc, al egalității tuturor Bisericilor și al dragostei ce ne-a fost lăsată de Hristos, ca semn de recunoaștere între noi, ca fii ai aceleași infieri, este lucrul primordial pe care trebuie să-l avem în vedere, mai ales astăzi, cînd Ortodoxia s-a angajat în atîtea relații cu celelalte Biserici creștine. Noi trebuie să dezvoltăm aceste relații, nu izolat și sporadic, ci solidar și organizat, toate hotărîrile finale trebuind să aibă acordul întregii Ortodoxii... Vă împărtășim, iubite frate întru Hristos, întregul nostru asentiment și cu privire la felul în care cele două delegații au discutat despre pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, pentru care Biserica noastră s-a oferit de la început și o va face și de acum încolo, să contribuie la buna sa pregătire, acesta fiind lucrul de căpetenie, recunoscut ca absolut indispensabil, înainte de orice, de către delegațiile noastre... Am luat act cu satisfacție de comunicatul redactat la sfîrșitul convorbirilor delegațiilor noastre. El exprimă pozițiile comune ale Bisericilor noastre ortodoxe surori, atît cu privire la unitatea pan-ortodoxă, la întărirea și dezvoltarea legăturilor tradiționale între Tronul Ecumenic și Patriarhia Română, cît și cu privire la relațiile pancreștine.” Se desprinde astfel grija comună pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod, precum și pentru menținerea și întărirea unității Panortodoxe ⁴⁸⁾.

În continuare, Prea Fericitul Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sirbe a vizitat Patriarhia Rusă în octombrie, și Î.P.S. Mitropolitul Damaschin de Tranupolis a informat Patriarhia Sîrbă despre starea pregătirilor pentru Sf. Mare Sinod ⁴⁹⁾.

Concomitent a avut loc la Nicosia-Cipru, constituirea noului Consiliu al Bisericilor din Orientul Apropiat — CEPO —, la 28 mai 1974, în care sînt prezentate Patriarhiile din Alexandria, Antiohia și Ierusalim și Mitro-

⁴⁶⁾ „ZMP” 8, 1974, p. 7 s.

⁴⁷⁾ Idem, p. 2 și 60 s.

⁴⁸⁾ Comunicatul Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din august 1974; „Episkeysis” V-106, august 1974, p. 2—4.

⁴⁹⁾ „Episkeysis” V-108, sept. 1974, p. 7—8.

polia Ciprului, cu delegații ortodocși și vechi orientali, împreună cu reprezentanți anglicani și protestanți. Astfel se pot coordona mai favorabil pozițiile Ortodoxiei orientale și în vederea Sfîntului Mare Sinod ⁵⁰⁾.

A urmat apoi Congresul al 22-lea al clericilor și credincioșilor din Arhiepiscopia ortodoxă din SUA, din cadrul Patriarhiei Ecumenice, în august 1974, cu care prilej a fost lansat un apel către ONU, către State și Biserici pentru protejarea și respectarea prerogativelor Patriarhiei ortodoxe din Ierusalim, și la Locurile Sfinte, amenințate de un prozelitism nesăbuit. Apoi a fost acceptată unanim propunerea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Dimitrios ca Sf. Paști să fie prăznuite de întreaga Creștinătate în aceeași zi ⁵¹⁾.

O contribuție importantă a adus-o și Congresul tineretului ortodox din Europa occidentală, împreună cu asociația mondială ortodoxă Syndemos, ținut la Dijon-Franța în zilele de 1—3 noiembrie 1974, cu 300 delegați. Cu această ocazie s-a pornit de la problema: Ce este viața?, Cum se desfășoară viața?, Contactul ei cu Hristos, Ce spune Tradiția ortodoxă în privința vieții și a educației, și Care este prezența Ortodoxiei în cadrul conștiinței panortodoxe și ecumeniste? avînd în vedere experiența îndelungată monastică ortodoxă, acțiunea sufletească a liturghiei euharistice și faptele vieții după morala ortodoxă ⁵²⁾.

Toate aceste acțiuni, bilaterale și colective ortodoxe, dovedesc cu cită grijă se pregătește întreaga Ortodoxie și Bisericile ortodoxe locale autocefale pentru realizarea întrunirii comune, numită atît de sugestiv „Sfîntul și Mare Sinod Panortodox”.

⁵⁰⁾ Idem, V-103, 1974, p. 4—5; „Chr. au XX-e siècle” 31, Paris 1974, p. 4.

⁵¹⁾ „Episkepsis” V-106, 1974, p. 5—6.

⁵²⁾ Idem V-108, 1974, p. 2—3 și 10—14.

IOAN, PROOROCUL DEȘERTURILOR

de: Preot EMANUEL COPĂCIANU

Lumea creștină va rămâne deapururi recunoscătoare celor patru evangheliști pentru singurele mărturii pe care ei le-au dat despre Fiul lui Dumnezeu și despre acele întâmplări de acum două mii de ani. E greu de spus în grai omenesc recunoștința pe care creștinii o datorează acestor patru istoriografi pentru însemnările pe care le-au păstrat în inimile lor și pe care le-au lăsat posterității, știind, că mărturisirea lor este adevărată. Scrise în mai puțin de șapte decenii de la înălțarea lui Iisus, evangheliile au păstrat aproape tot ceea ce s-a știut în vremea aceea despre Iisus Hristos și contemporanii săi.

Dacă de obicei apelăm la evangelistul Luca pentru reconstituirea și întregirea unei vieți a lui Iisus, tot la doctorul Luca vom apela și de data asta pentru reconstituirea vieții celui din urmă prooroc și Înainte Merghător, cum îl cinstește biserica pe sfântul Ioan Botezătorul. Istoric conștiințios și învățat, Luca relatează totul într-o ordine cronologică desăvârșită. Ca o dovadă a iscusinței sale de a scrie, să ne gândim numai la minunatul său prolog, sau episodul care fixează în timp activitatea publică a lui Iisus : „în al 15-lea an al domniei lui Tiberiu împăratul... pe cînd procurator al Iudeii era Ponțiu Pilat... pe vremea arhierilor Anna și Caiafa”.

Relațiunea despre Ioan este de o exactitate neîndoielnică : „Fost-a în zilele lui Irod, împăratul Iudeii, un preot cu numele Zaharia din rîndul preoției lui Abia ; și femeia lui era dintre fiicele lui Aron și se numea Elisabeta. Și erau drepti amîndoi înaintea lui Dumnezeu, umblind fără prihană în toate poruncile și rînduielile Domnului. Și n-aveau copii, pentru că Elisabeta era stearpă și amîndoi erau înaintați în vîrstă”. (Luca 1, 5—7).

Așa dar, Ioan era de obîrșie preotească și după tată și după mamă. Zaharia era preot. Făcea parte din clasa lui Abia care era una din cele 24 de clase preoțești, împărțire pe care o făcute împăratul și proorocul David.

Fiecare clasă slujea de două ori pe an cîte o săptămînă, afară de sărbătorile mari, cînd toți preoții trebuia să fie prezenți în cetatea Ierusalimului.

De neam preoțesc — și încă din aleasa familie preoțească a lui Aaron — era și Elisabeta. „Dacă din punct de vedere etimologic Zaharia înseamnă „Dumnezeu și-a adus aminte”, Elisabeta înseamnă „Dumnezeul meu este jurămint, adică te poți încrede în El”.¹⁾

Preoțimea se bucura de mare cinste și autoritate în fața poporului Iudeu ; poate și pentru aceea că viața religioasă era strins legată de cea politică, ambele concentrate în cultul pentru templul din Ierusalim. Zaharia și Elisabeta, nu numa că purtau vechi nume biblice, dar „erau drepti amindoi înaintea lui Dumnezeu, umblind fără prihană în toate poruncile și rinduilele Domnului”.

Din cărțile Pentateuhului ²⁾ aflăm că la evrei, copiii se aflau în mare cinste în sinul căsniciei și că ei înseamnă aleasa binecuvîntare a lui Dumnezeu. Și dimpotrivă : lipsa lor însemna disgrație și chiar pedeapsă dumnezeiască. E greu de spus că Zaharia și Elisabeta căzuseră într-o asemenea osîndă, aflînd despre ei că erau drepti înaintea lui Dumnezeu și fără prihană. De aceea evanghelistul nu uită să ne spună că Elisabeta era stearpă și că amindoi soții erau deja trecuți de vîrstă cînd mai nădăjduiau să aibe copii. Cu toate acestea, ei nu încetează de a se ruga lui Dumnezeu să le binecuvînteze casa cu un copil. Știau bine că înaintea lor mai fuseseră femei sterpe și care, în urma rugăciunii lor stăruitoare născuseră pe Isac, Iacob, Iosif și Samuel.

Zaharia, nefăcînd parte din înalta aristocrație preoțească a iudeilor, e cert, nu locuia în Ierusalim, ci — ne spune tot evanghelistul Luca — „într-o cetate a lui Iuda”, adică în Iudea. „Și sculîntdu-se Maria (Fecioara Maria) în zilele aceea s-a dus degrabă la munte, într-o cetate a lui Iuda și a intrat în casa lui Zaharia și a salutat pe Elisabeta” (Luca 1, 40). Luca nu spune numele orașului. Poate că nu-l știa, sau poate pentru că era un oraș prea neînsemnat pentru cititorii cărții sale, care știm, că erau păgîni. După explicările exegeților ³⁾, se pare a fi vorba de Iuta, Hebron sau Ain-Karim. În sprijinul afirmării și susținerii ca oraș al nașterii lui Ioan se are în vedere anumite argumente de ordin istoric, teologic, iar pentru Ain-Karim o veche tradiție creștină, rămasă în mare cinste în rîndul creștinilor. Datorită acestei tradiții, aici se găsesc încă urme legate de viața sf. Ioan Botezătorul : o biserică, un izvor, o mănăstire cu hranul Sf. Ioan și o biserică închinată vizitei pe care Fecioara Maria a făcut-o Elisabetei.

Venind rîndul lui Zaharia ca să slujească în marele templu de la Ierusalim, are loc vestirea nașterii Sf. Ioan „în timp ce, după obiceiul preoției, el intra în casa Domnului ca să tămîieze”. Slujirea la templu era diferită ; preoții avînd îndatorirea a schimba pîinile punerii înaintea în fiecare sîmbătă dimineată, a arde mirodaniile, a întreține candelarele și candelabrul cu șapte brațe, a întreține focul pe altar, sau a aduce jertfele sîngeroase și nesîngeroase. Dar dintre toate serviciile, tămîierea era cea

¹⁾ Fillion, *La sainte Bible commentée*, tom. VII, p. 291—1923.

²⁾ *Deuteronom* VII, 14 ; *Livitic* XXVI, 9.

³⁾ Lagrange, *Evangile selon Saint Luc*. 1921, p. 40.

mai de cinste. Ea se săvârșea de două ori pe zi : dimineața, înainte de aducerea jertfei și după amiază, după aducerea jertfei. Fiind un serviciu religios solemn — care se făcea cu un anumit ritual la care participau nu mai puțin de cinci preoți — era obiceiul ca pentru tămîiere preoții să fie aleși prin tragere la sorti.

De reținut, iudeii credeau că în timpul tămîierii, un preot se poate învrednici de o descoperire oarecare : Iosif Flaviu spune că arhiereul Ioan Hircan, pe cînd tămîia, a auzit o voce care i-a vestit biruința pe care fiii săi au repurtat-o asupra lui Antioh, regele Siriei.

Și astfel, la ceasul tămîierii, în vreme ce mulțimea de iudei se afla afară rugîndu-se, arhanghelul Gavriil s-a arătat lui Zaharia. Arătarea, lucru cert, a avut loc chiar în ziua întii a săptămîinii de rînd, de îndată ce Luca spune „iar după ce s-au împlinit zilele slujbei lui,, s-a dus la casa sa”. El nu putea părăsi templul decît după săptămîina de rînd cu care era îndatorat. Arătarea arhanghelului Gavriil nu are loc ca un fapt simplu, obișnuit, ci se petrece în împrejurări destul de dramatice : Zaharia rămîne mut, iar norodul oarecum se impacientează de o așteptare prelungită și se miră că el zăbovește în biserică.

Impacientarea e explicabilă, deoarece alături de iudei așteptau pe treptele templului și ceilalți patru preoți de care urma să se alăture, spre a rosti binecuvîntarea. Istoricul Luca mărturisește cu certitudine : „Și i s-a arătat un înger al Domnului, stînd în picioare de a dreapta altarului tămîierii. Iar Zaharia s-a înspăimîntat văzîndu-l și l-a cuprins frica”.

Arătarea îngerului e un fapt real, cert, nu o viziune și nici o părere, căci Luca fixează cu certitudine locul : în partea dreaptă a altarului tămîierii. Iar frica de care Zaharia a fost cuprins e firească, cu totul firească, fiind o urmare a întîlnirii firii omenești cu o putere cerească. Cînd îngerul se arată lui David, prorocul cade la pămînt, înspăimîntat. Iar cînd Iisus se arată lui Pavel pe drumul Damascului, acesta e prins de spaimă și neliniște. Spre a risipi teama, îngerul îi spune lui Zaharia :

„Nu te teme, Zaharia, căci rugăciunea ta a fost ascultată și femeia ta Elisabeta îți va naște un fiu și-i vei pune numele Ioan. Și el îți va fi bucurie și veselie și mulți se vor bucura de nașterea lui” (Luca 1—13).

Rugăciunea de care vorbește îngerul, a fost viu discutată de aproape toți comentatorii și exegeții Noului Testament. Găsindu-se în exercitarea oficiului de slujitor pentru cererile iudeilor, Zaharia rostea o rugăciune pentru binele acestora, iar nu pentru casa sa. E clar însă că Zaharia se putea ruga și pentru sine, nu numai pentru mîntuirea lui Israil, căci zice Lagrange ⁴⁾ : „rugăciunea particulară a lui Zaharia prinde aripi, cînd este purtată de nădejdea mesianică a poporului”.

Arhanghelul nu zăbovește să spună lucruri alese despre cel ce se va naște la adînci bătrînețe : „Și va fi mare înaintea Domnului și vin și băutură ametoare nu va bea și se va umplea de Duhul Sfînt chiar din pîntecele maicii sale și pe mulți din fii lui Israil îi va întoarce la Domnul

⁴⁾ Lagrange, o. c., p. 15.

Dumnezeul lor. Și el va merge înaintea lui cu duhul și puterea lui Ilie, ca să întoarcă inimile părinților către fii și pe cei neascultători la înțelepciunea dreptilor, pentru ca să înfățișeze Domnului un popor pregătit”.

Asemănarea sau apropierea lui Ioan de proorocul Ilie nu e întâmplătoare. Și unul și altul au dus o viață aspră, austeră, au preferat pustiuul și au vorbit cu multă demnitate și impetuozitate despre virtute și pocăință. Unul a suferit din pricina reginei Izabela; celălalt va muri din pricina împărătesei Irodiada.

Prudent, sau mai degrabă sceptic, știindu-se om în vîrstă și necrezînd în spusele îngerului că va avea un fiu, Zaharia îi cere un semn. Arhanghelul acceptă: îi dă semnul cerut, semn pe care-l leagă de o pedeapsă: Zaharia va rămîne mut” pînă în ziua cînd se vor împlini acestea, pentru că n-ai crezut cuvintele mele care se vor împlini la vremea lor” (Luca 1—20).

E evident, cînd Zaharia apare alături de ceilalți patru slujitori, neputînd rosti cuvintele de binecuvîntare asupra credincioșilor, aceștia înțeleg că preotul lor s-a învrednicit de o vedenie și desigur, răstălmăcirile au fost deosebite.

Sfîrșindu-se săptămîna sa de rînd, Zaharia se întoarce acasă. Prin semne și scris comunică Elisabetei cele întîmplate, aceasta avînd grijă a se tăinui vreme de cinci luni, iar în cea de a șasea primind vizita Sfintei Fecioara Maria.

Întîlnirea dintre cele două rudenii — una locuia în Iudea, cealaltă în Galileia — ne-a fost păstrată de Luca în toate amănutele ei: Elisabeta simte pruncul săltînd în pîntece, dar simte și o altă bucurie în suflet pe care evanghelistul Luca ne-a relatat-o spunînd că „Elisabeta s-a umplut de duhul Sfînt”.

Urmarea acestei luminări, a acestei revărsări, se manifestă într-o urare profetică pe care Elisabeta o rostește în cîinstea Fecioarei: „Binecuvîntată ești tu între femei și binecuvîntat este rodul pîntecului tău. Și de unde aceasta mie, ca să vină Maica Domnului la mine? Căci iată, cum a ajuns glasul salutării tale în urechile mele, a săltat pruncul cu bucurie în pîntecele mele. Și fericită este ceea ce a crezut că se va împlini cele spuse ei de la Domnul” (Luca 1—42—45). Și Luca — exact informat — nu uită să adaugă că după aceea, Maria a rămas la rudenia sa „ca la trei luni”, tocmai vremea de care mai era nevoie pînă la nașterea lui Ioan.

„Și venind vremea să nască, Elisabeta a născut un fiu. Și au auzit vecinii și rudeniile ei că au făcut Domnul milă mare cu dînsa și s-au bucurat împreună cu ea” (Luca 1—57).

Așa dar, spusele îngerului s-au adeverit: Elisabeta născuse pruncul mult dorit. După datină iudaică, urma ceremonia tăierii împrejur de care era legată și punerea numelui. De obicei, noul născut primea numele tatălui, sau al bunicului, sau al vreunei rudenii. Iar darea numelui, cu vremea, rămăsese un drept exclusiv al tatălui. Dar Zaharia era mut, iar Elisabeta se împotrivise acelor neamuri care voiau să-i pună noului născut numele de Zaharia. Fără îndoială, ea știa și amănuntul acesta privind numele copilului, pe care Zaharia îl destăinuise, fără îndoială, prin semne

scrise. Întrebat și el despre aceasta, cere o tăbliță pe care scrie doar două cuvinte : „Iohanân șamo”, care traduse, înseamnă : „Ioan este numele lui”. Este lucru cert, numele a uimit pe cei de față, căci preotul Zaharia nu avea pe nimeni în neamul său cu acest nume. Și era firesc să se uimească, deoarece Zaharia călca o tradiție ce se afla în mare cinste în sinul poporului iudeu. Dar uimirea devine și mai mare când odată cu punerea numelui, lui Zaharia i se dezleagă limba, putînd vorbi și „binecuvînta pe Domnul Dumnezeu lui Israil, pentru că a cercetat și a răscumpărat pe poporul său și ni-a ridicat un corn de mîntuire în casa lui David, precum au grăit prin gura sfinților săi profeți cei de demult”.

Recăpătarea graiului trezește uimiri noi și cei de față sînt îndreptățiți, ca în fața atîtor semne neobișnuite, să se întrebe : „oare ce va fi cu pruncul acesta ?” Nimic, decît ceea ce fusese orînduit de Duhul sfînt și ceea ce Luca ne spune deosebit de simplu, fără amănunte și fără înflorituri de stil : „Iar pruncul creștea și se întărea cu duhul. Și a fost în pustie pînă în ziua cînd s-a arătat lui Israil” (Luca 1, 80). Așa dar, pruncul creștea sub înîrîurirea Duhului Sfînt care se revărsase asupra sa încă înainte de naștere. „Din cei mai plăpînzi ani, copilul a putut auzi povestiri din istoria poporului său și din acel mare neam preoțesc, al cărui sînge curgea în vinele sale. Ca fiu al unor riguroși rîvnitori ai legii, Ioan a crescut în duhul împlinirii exacte a legii lui Dumnezeu, pravilele căreia el le împlinea nu numai cu severitatea legistă, ci și în duhul pietății părinților săi. Părinții lui amîndoi erau drepti înaintea lui Dumnezeu (Luca 1—6) într-un înțeles mai înalt decît dreptatea rabinică. Religiozitatea lor era adîncă și sinceră și fiul moșteni de la dînșii aceste nobile însușiri ale inimii, manifestînd încă din pruncie o profundă evlavie”⁵⁾.

Cît privește retragerea și trăirea sa în pustiiurile Iudeii, e greu de precizat la ce vîrstă a avut loc și dacă în vremea aceea părinții săi mai trăiau sau nu. Nu e fugă de lume și nici ură de lume, căci se va întoarce în mijlocul ei și o va chema să se apropie de Fiul lui Dumnezeu. E o retragere în singurătate, ca prin viața ascetică de aici să se pregătească pentru chemarea sa de vestitor și înainte mergător a lui Iisus. Era îmbrăcat după moda vechilor profeți : „îmbrăcăminte din păr de cămilă și un brîu de curea împrejurul mijlocului. Iar hrana lui se compunea din lăcuste și miere sălbatecă”.

„Chipul lui Ioan era făcut să cucerească închipuirile”.

De timpuriu părăsise casa bătrînilor și se ascunsese în pustiu. Acolo trăia de mulți ani, stingher, fără casă, fără cort, fără slugi, fără nimic al său decît ce era pe el. Înfășurat într-o piele de cămilă, încins la mijloc cu un chimir ; înalt, pirlit de soare, osos, cu păr pe piept, cu plete lungi pe spate, cu barba încălțită de mai — mai să-i ascundă fața, rotea pe sub sprîncenele-i împădurite doi ochi scăpărători și sfredelitori, cînd de pe buzele-i ascunse țîșneau mărețele-i cuvinte de afurisenie”⁶⁾.

⁵⁾ Lopuhin, *Noul Testament*, trad. Nicodim, vol. V, p. 162, 1946.

⁶⁾ Giovanni Papini, *Viața lui Iisus*, trad. A. Marcu, p. 49.

Dacă nu se cunoaște vîrsta așezării sale în pustiu, se știe în schimb că schivnicia aceasta ia sfîrșit cînd Ioan împlinește vîrsta de treizeci de ani, părăsind pustiul și înfățișîndu-se poporului ales ca înainte mergător al lui Iisus care aștepta o altă „plinire a vremii” în Nazaretul Galileii.

Cînd a avut loc aceasta ? Evanghelistul Luca precizează : „în anul al cincisprezecelea al domniei Cezarului Tiberie... procurator al Iudeii fiind Pontiu Pilat... pe vremea arhierului Anna și Caiafa...”

Cum ? Cu aceeași exactitate de om bine informat spune : „fost-a cuvîntul lui Dumnezeu către Ioan, fiul lui Zaharia, în pustie...” Ioan evoca pe vechii profeți ; avea două arme de luptă, deopotrivă de eficace : predica pocăinții și botezul pocăinții. Predica a fost rezumată cu sfînta simplitate de evanghelistul Matei (III, 2) care ne-a păstrat cuvintele pe care Ioan le va fi rostit întocmai : „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția cerurilor”. Însemnarea acestei pocăinți exprimă o schimbare lăuntrică, sufletească, totală și îndrumarea voinții pe o cale cu totul opusă, trezind conștiința de a duce o viață după voia lui Dumnezeu. „Pretutindeni se vedea o amorțeală a inimilor, o îngroșare a simțului moral că-l recunoșteau ca a fi ceva nenormal și prevestitor de rele chiar de către aceia care erau loviți de el. Pînă și lumea păgînă simția că, întradevăr „plinirea vremii” sosise. Tiberiu profanase tronul împărătesc prin desfriul său ; Pontiu Pilat prin ofensele, cruzimile, jafurile și uciderile sale dusesese fanatismul iudeilor pînă la turbare ; Irod Antipa dăduse exemplu de apostezie deghizată și desfriu, iar Anna și Caiafa împărțeau cu necinste între ei autoritatea arhierască”.

De aceea predica lui Ioan are o semnificație morală cu mult mai adîncă decît s-ar pare la prima vedere că ar conține cuvintele păstrate de evanghelistul Matei. Mulțimi nesfîrșite din laturile Iudeii și ale Iordanului se alăturau credincioșilor din Ierusalim veniți să-l asculte, să-l vadă, din curiozitate sau poate din dorința sinceră de a se mîntui.

Ioan nu se sfiește nici de rangul și nici de autoritatea acestor ascultători și ca și cum l-ar cunoaște pe fiecare în parte, le spune tuturor : „Cel ce are două haine, să dea și celui ce nu are ; iar cel ce are bucate să facă asemenea”. De față sînt și vameșii, încasatorii impozitelor, ispitiți să facă multe nedreptăți. Îi vede și le spune : „să nu cereți nimic mai mult decît vă este rînduit”. Dar sînt și soldați. Dacă vameșii erau iudei, soldații, în bună parte, erau păgîni, proveniți din diferite neamuri de oameni, slujind stăpînirea romane și lui Irod, pe care iudeii nu-i aveau în prea multă dragoste. Ioan îi vede și le cere : „Pe nimeni să nu asupriți, nici să priți pe nedrept și să vă mulțumiți cu soldele voastre” (Luca III, 14).

Veniseră să-l vadă și să se boteze fariseii și saduchei pe care îi cunoștea cu multă ușurință, după ciucuri și filacterii, dar mai ales după bărbile lor stufoase și hainele bogate în care erau îmbrăcați. Tăios și aspru, necruțător și fără zăbavă, Ioan îi mustră cu cuvinte de foc cerîndu-le acestor „pui de năpîrci, să facă roduri vrednice de pocăință” (Matei III, 7).

Iată într-o variantă nouă o parte din predica acestor zile despre care iudeul nu putea vorbi decît cu respect, dar și cu teamă.

„Vipere spurcate, cine v-a învățat să fugiți de urgia ce stă deasupra capului vostru ? Nu spuneți în inima voastră : Avram ne este tată, căci eu vă spun că Dumnezeu poate face lui Avram copii și din aceste pietre. Voi, ce vă înghesuiți prin casele de piatră cum se ascund viperele pe sub bolovani ; voi, farisei și saducheii, mai tari sunteți ca piatră ; impietrită vă e inima nedarnică ; flămîndului care vă ceru piine pusu-i-ați în mînă o piatră ; ați dat cu piatra în cel ce nu păcătuisese ca voi. Dar acel Dumnezeu care din țărîină, cu mîna lui îl zămislă pe Adam, va putea face din prundișul apelor, din bolovănișul drumului, din stîncile prăpăstiei alți oameni, alte viețuitoare, alți fi ai săi. Va prefăce stîncă în carne și suflet, pe cîte vreme voi v-ați schimbat trupul și carnea în piatră. N-ajunge deci să vă scăldați în Iordan. Purtați-vă altfel, cu totul altfel de cum v-ați purtat pînă acum ; de nu, în scrum vă va schimba Cel ce va boteza cu Foc...”⁷⁾

Împreună cu chemarea la pocăință, Ioan cerea spălarea și curățirea de păcate, care se făcea numai odată și de către el însăși. E o spălare, sau un rit simbolic ; botezul acesta îndemna pe cel ce îl primea la o schimbare morală, pregătindu-l pentru primirea lui Iisus despre care proorocul pustiului vorbea cu o rară smerenie, încît nu se socotea vrednic să-i deslege cureaua încălțămintelor de la picioare. „Botezul lui Ioan — scrie Lopuhin⁸⁾ — era numai un simplu simbol al curățirii, de care avea nevoie inima ; mai apoi el avea să-și găsească completarea în botezul de la Duhul Sfînt. A-l primi, puteau numai aceia care prin smerita spovedanie a păcatelor lor dovedeau sinceritatea lor. Deci botezul a devenit expresia votului moral, prin dorința de a arăta prin viața sa cea mai bună, că într-adevăr s-a produs o schimbare în inima sa”.

În definitiv, care erau caracteristicile botezului săvîrșit de Ioan ? După relatările Evangheliilor ele erau :

- el se săvîrșea o singură dată ; pe cînd spălările levitice se repetau. ;
- se făcea numai de către Ioan, pricină pentru care și Iisus îl numește Botezătorul ;
- botezul era însoțit de o mărturisire a păcatelor, ceea ce înseamnă o îndatorire pe viitor de a avea o anumită viață morală ;
- botezul lui Ioan nu avea puterea de a ierta păcatele, ci era numai pregătitor pentru primirea lui Iisus, căci el însuși mărturisește : „eu vă botez cu apă spre pocăință. Dar cel ce vine după mine, vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc” (Luca 3, 16) ;
- botezul lui Ioan e icoana botezului pe care-l are Biserica creștină din zilele noastre și care-l primise, însemna că primește și predica lui despre imediată venire a lui Mesia, Mielul lui Dumnezeu.

Astfel, pocăința și împărăția cerului erau cele două obiective principale pe care le propovăduia Ioan, fără a fi săvîrșit măcar o singură mi-

⁷⁾ Giovanni Papini, o. c., p. 50.

⁸⁾ Lopuhin, *Istoria biblică*, trad. Patriarh Niçodim, t. V, București, 1947, p. 194.

nune, dar, amenințînd cu pedeapsa pe fățarnici și cu nimicire pe îndărătnici și făgăduind iertare celor ce se căiesc și intrare în împărăția cerurilor celor curați și neprihăniți.

Două mari sentințe aduse de el din pustiu, conțin două mari revelații spre care se îndreaptă toată pregătirea pentru Evangheliei. Legea și prooroci, lepădarea păcatului și făgăduința iertării, flacăra mistuitoare și lumină mingiitoare — nu în aceasta constă oare toată legea?"

În vremea aceasta, Iisus Hristos își petrecea ultimele zile în sinul familiei din Nazaretul Galileii. Iosif, bătrînul teslar, murise la o dată rămasă necunoscută. Fecioara Maria și Fiul așteptau. Iisus Hristos avea treizeci de ani. Ioan Botezătorul era cu șase luni mai mare. E vîrsta la care începea majoratul la iudei, dezvoltarea firească a omului și Iisus a respectat această practică. E evident, Iisus Hristos, ca fiu al lui Dumnezeu nu avea nevoie să aștepte această vîrstă spre a căpăta o deosebită pregătire pentru activitatea sa mesianică. „Problema vocației — scrie A. D. Sertillanges ⁹⁾ — atît de dificilă pentru alții, mai curînd sau mai tîrziu pusă, a fost anticipată pentru El : din prima clipă, conștient de El însuși, știe ce vrea ; și are și puțința să realizeze dacă găsește de cuviință. El trebuie numai să aștepte ceasul potrivit pentru oameni. Autoritatea sa divină trebuie să aibe ca suport vizibil, autoritatea sa omenească. El așteaptă ora umană, lăsînd cu răbdare să se formeze în El ființa cărnii”.

Iisus Hristos și Ioan Botezătorul, deși rude, nu se văzuseră niciodată : unul trăise în Galileia, celălalt în Iudea.

Proorocul pustului, fără îndoială, știa despre Iisus. Auzise de nașterea lui minunată și poate și de unele întîmplări minunate din copilăria sa de care evhangheliile apocrife vorbesc cu duioșie și admirație. De altfel proorocul îl rostise : „gătiți calea Domnului, drept faceți cărările lui”.

Profetul nedumeria pe mulți. Unii îl credeau Mesia. Cîțiva habotnici din Ierusalim, întîlnindu-l îl întrebă :

— Ești tu Ilie ?

— Nu.

— Ești proorocul ?

— Nu.

— Atunci ești Hristosul ?

— Nu.

— Dar cine ești ?

— Eu sînt glasul celui ce strigă în pustiu. Eu vă botez cu apă spre pocăință, iar cel ce vine după mine este mai tare decît mine și nu sînt vrednic să-i desleg cureaua încălțămîntei lui. Acela vă va boteza pe voi cu Duh Sfînt și cu foc. El are în mîna sa lopata și va curăți aria sa, grîul îl va aduna în grînarul său, iar pleava o va arde cu foc nestins”.

Și iată — spune evanghelistul — tocmai în vremea aceasta, „Iisus veni din Galileia la Iordan, către Ioan, ca să se boteze de către dînsul”. Întîlnirea dintre proorocul pustului și Fiul lui Dumnezeu este extrem de

⁹⁾ A. D. Sertillanges, *Jésus*, Paris 1927, p. 61.

emoționantă : Ioan, iluminat de Duhul Sfânt, recunosc în Iisus pe Mesia cel prezis de profeți și așteptat de iudei. Glasul lui care muștrase cu neasemuită îndrăzneală încetă de a mai muștra. De data asta, Ioan nu mai rosti celebrul său cuvânt „pocăiește-te” ! Dacă ar fi văzut în Iisus un simplu om, trăit în păcat — sau măcar atins de păcat — proorocul pustiului nu s-ar fi temut, ci l-ar fi muștrat așa cum îi muștrase pe toți ceilalți, până și pe vulpoiul de Irod pentru nelegiurea lui. „Înfățișarea groaznică — înaintea căreia se turburau vitejii ostași romani, — bărbăția măreață — înaintea căreia tremurau ierarhii și îngălbeneau regii — se umilește și se pleacă în fața puterii morale, care e slabă în afară și înarmată numai cu platoșa nevăzută. Ioan s-a plecat în fața bărbăției simple neprihănite, înainte ca el prin inspirație să recunoască aici opera lui Dumnezeu”¹⁰⁾.

Era firesc, era de așteptat să fie așa : „Sufletul lui Iisus era sufletul unui copil atîta de copil, încît îi întrecea pe învățați în învățătură și pe sfinți în sfințenie. Nici urmă din asprimea puritanului, ori din înfiorarea înecatului. Drept păcate pot trece în fața subtilizatorilor scrupuloși pînă și întinările cele mai mărunte ale desăvîrșirii absolute, nepăstrarea fără voie a vreuneia din cele șase sute de porunci ale legii. Dar Iisus nu era mai fariseu, nici maniac. Știa ce-i păcatul și cei binele, dar nu-și rătăcea mintea în labirintul scripturii. Cunoștea viața și nu se ferea de ea care-i condiția tuturor bunurilor. Pentru El a minca și a bea nu era un păcat. Nu era păcat nici a contempla lumea cu frumusețile ei, așa cum nu era păcat a căuta cu voie bună spre hoțul ce se pierde în întuneric. Și totuși, Iisus vine în mijlocul vîlmășagului de păcătoși, să se cufunde în apa Iordanului”¹¹⁾.

De data asta, glasul lui Ioan era turburat, schimbat și profetul pustiului și al botezului rosti cu vădită umilință :

— Eu am trebuință să fiu botezat de Tine și Tu vii către mine ? (Matei III, 14).

Proorocul boteza pe fiii lui Israil pregătindu-i pentru primirea lui Iisus Hristos, despre care știa prin dumnezeiască descoperire. Nu spusese el oare : „Stă în mijlocul vostru cineva pe care voi nu-l știți. El este cel ce vine după mine, dar care a fost mai înainte de mine”.

Evangelistul continuă :

Răspunzînd însă Iisus, a zis către dînsul : „Lasă acum, căci așa se cuvine toată dreptatea”.

Îngenunchierea lui Iisus în fața proorocului focului e recunoașterea menirii aceluia de sol care și-a făcut datoria, care de acuma poate spune că și-a împlinit chemarea. Iisus, supunîndu-se acestei simbolice ungeri fi dă lui Ioan întărirea legiuitei ungeri de premergător.¹²⁾

Astfel, prin botezul lui Ioan trebuia să se îplinească toată orînduirea lui Dumnezeu, pentru mîntuirea omului credincios. Botezul lui Ioan, dat

¹⁰⁾ Farrar, *Viața lui Iisus Hristos*, trad. Patriarh Nicodim, t. I, Neamțu, 1944, p. 143 sq.

¹¹⁾ Giovanni Papini, o. c., p. 56.

¹²⁾ Idem, o. c., p. 57.

Fiului lui Dumnezeu! Dreptatea absolută era îndeplinită și legătura dintre Adam și Dumnezeu restabilită pînă la sfîrșitul veacurilor. Așa cum s-a făcut om pentru oameni ca să sfarîme robia păcatului, tot astfel s-a botezat asemenea oamenilor ca să îngroape în apă întinăciunea celor care se vor renaște prin apă și duh, orînduind în acelaș timp taina botezului.

Proorocul pustiului, înțelegînd astfel taina dumnezeieștilor orînduieli, ne mai împotrivindu-se, îl boteza pe cel fără de păcat.

„Și botezîndu-se Iisus — continuă Matei (3, 16—17) — a ieșit îndată din apă, și iată i s-au deschis cerurile și (Ioan) a văzut Duhul lui Dumnezeu coborîndu-se ca un porumbel peste El. Și glas din cer s-a auzit grăind: „Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care bine am voit”.

Așa dar, cerul deschis, cerul care-l aduce pe Iisus coborînd cerul pe pămînt spre a ridica pe omul credincios la înălțimile lui, la înălțimile acelui cer pe care strămoșul Adam îl închisese prin neascultare. Și duhul lui Dumnezeu care coboară asupra lui Iisus, recunoscîndu-l ca Fiul Său și ungîndu-l pentru înalta chemare către care de acuma trebuia să plece. Ce icoană măreață a dumnezeieștilor orînduiri pentru mîntuirea omului credincios!

După botez, Iisus, purtat de duhul, „a fost dus în pustiu ca să se ispătească de diavol” (Matei 4, 1) iar Ioan a rămas în Iudeia „ca să mărturisească de lumină, ca toți să creadă prin el” (Ioan 1, 8).

Mărturisirile lui Ioan despre Iisus sînt multe și prețioase. Una are loc în Betania, în fața preoților și leviților trimiși de sinedriu, mărturisind că el nu e nici Ilie, nici proorocul mult așteptat de iudei și nici Hristos. Iar cînd fariseii îl muștră pentru botezul său, Ioan le spune că „în mijlocul vostru e cineva pe care voi nu-l cunoașteți”.

A doua zi, Ioan face o nouă mărturisire pe care evanghelistul Ioan ne-a păstrat-o în toată splendoarea ei: „A doua zi vede pe Iisus, venind către el și zice: „Iată mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii”. Acesta este despre care am zis: „După mine vine un bărbat care a fost mai înainte de mine, căci el era înaintea mea. Și eu nu-l cunoșteam, dar pentru aceasta am venit să botez cu apă, ca să fie arătat la Israil. Și a mărturisit Ioan zicînd: „Am văzut Duhul ca un porumbel, pogorîndu-se din cer și rămînînd peste dînsul. Și eu nu-l cunoșteam, dar cel ce m-a trimis să botez în apă, acela mi-a spus: „peste cine vei vedea pogorîndu-se Duhul și rămînînd peste dînsul, acela este cel ce botează cu Duhul Sfînt. Și eu am văzut și am mărturisit că acesta este Fiul lui Dumnezeu” (Ioan 1, 29—43).

Cum evanghelistul nu vorbește de o schimbare a locului, trebuie să conchidem că mărturisirea de față a avut loc tot în Betania de dincolo de Iordan, după botezul lui Iisus.

Curînd după aceasta Ioan se stabilește la Enon — lîngă Salim — un orașel situat tot în Iudeia, dar ceva mai departe de Iordan, continuînd să boteze. Dar între ucenicii săi și iudeii care-l urmau pe Iisus Hristos se naște discuția: care botez ar fi mai potrivit pentru intrarea în împărăția lui Dumnezeu: botezul lui Ioan, sau botezul lui Iisus? Răspunsul lui Ioan

— pe care ni l-a păstrat numai evanghelia patra (3, 27—30) — e o nouă mărturisire a sa despre Iisus : „Nu stă în puterea omului să primească nimic, dacă nu i-a fost dat lui din cer. Căci ce are mireasă este mire ; iar prietenul mirelui, care stă și ascultă se bucură cu bucuria mare de glasul mirelui. Deci această bucurie a mea s-a împlinit”. Răspunsul alegoric este ușor de tălmăcit : mirele este Hristos ; mireasa e obștea credincioșilor care-l urma, biserica sa în devenire, iar prietenul mirelui este proorocul însuși, care avea îndatorirea să cheme pe cei care-l ascultau la Hristos, ca un Înaintemergător ce era. Și să nu uităm, Andrei și Ioan — pescari din Galileia, au fost mai întâi ucenicii ai lui Ioan Botezătorul și fără îndoială predica sa a influențat mult hotărîrea lor de a-l urma pe Hristos mai apoi. De altfel el spusese singur că aceasta bucurie a mea s-a împlinit acum. „Deși lui i-a fost dat ca celui din urmă reprezentant al Vechiului Testament, să rămînă în afară de biserica Noului Testament, el totuși a încheiat sfătuirea ucenicilor săi și a tuturor ascultătorilor săi să treacă la ea. Activitatea lui și-a atins limitele destinate ei și el singur trimitea pe ucenicii săi să primească darurile nemăsurate al Duhului Sfînt la Acela care venise din ceruri . . . , făgăduind viața veșnică tot celui ce crede în Fiul lui Dumnezeu . . . ”¹³⁾.

Am văzut predica pocăinței lui Ioan care nu se înfricoșa de fața omului, știindu-l lipsit de virtute și viață fără prihană. Mustrase pe farisei și pe saducheii pentru fățarnicia și viața lor frivolă. Mustrase pe vameși pentru lăcomia și nesațiul lor. Mustrase pe ostași pentru cruzimea lor și ceruse tuturor să se pocăiască și să se pregătească pentru primirea celui Mesia pe care toți proorocii Vechiului Testament îl profetiseră. Îi mustrase, îi înfruntase pe toți și nu se temuse de nici unul. Ei bine ! El va înfrunta și pe Irod Antipa, tetrarhul Galileii și al Pereii pentru fărădelegile sale. Irod călcase legea mozaică și nesocotea morala publică prin căsătoria sa cu Irodiada „femeia fratelui său”, Filip Boetul. Pasiunea lui Irod Antipa a însemnat despărțirea de soția sa, fiica lu Aretas, regele Arabiei, dar și alungarea lui Filip la Roma care trăia ca persoană particulară la Roma. Regele va porni un război împotriva sa, iar fratele va unelti împotriva tetrarhului, urmărindu-i coroana și nădăjduind la întoarcerea Irodiadei.

Evident, vina lui Irod Antipa și a Irodiadei era mare. E drept, iudeii aveau căsătoria de levirat, dar în cazul de față nu putea fi vorba de o asemenea căsătorie ; mai întâi pentru că Filip era în viață și al doilea, pentru că Filip avea deja urmași, Irodiada fiind acum o femeie în vîrstă de vreo 35 ani, iar fiica ei Salomeia, aproape pe jumătate. Legea iudeică mai fusese nesocotită și prin aceea că nici Filip și nici Irod nu dăduse la mîna fostelor soții legiuita carte de despărțire. De aceea era firesc ca iudeii să se formalizeze, iar Ioan să-l apostrofaze pe Irod Antipa :

„Nu-ți este îngăduit să ții pe femeia fratelui tău”.

¹³⁾ Lopuhin, o. c., p. 246.

Așa muștrase altădată proorocul Natan pe împăratul David pentru păcatul săvârșit cu femeia lui Urie — pe care l-a ucis cu sabia — și tot așa Ilie muștrase pe Izabela pentru uciderea nevinovatului Nabot.

Cînd și unde a avut loc această muștrare, evanghelistul nu precizează. Totuși se poate presupune că întîlnirea a avut loc sau în valea Iordanului — unde boteza Ioan — sau că proorocul a venit la palatul Irozilor din Tiberiada, situată la numai cîteva ore de Enon.

Evidet, muștrarea pâruse mai grea Irodiadei „care îl ura și voia să-l omoare, dar nu putea” (Marcu 6, 19), în vreme ce „Irod se temea de Ioan știindu-l bărbat drept și sfînt și-l cruța și multe făcea după povața lui și cu dragoste îl asculta” (Marcu 6, 20).

Să-l omoare, dar cum? Ioan nu predica în Galileia unde era Irod, ci în Iudeia. Dar în Iudeia stăpînia procuratorului roman Pontiu Pilat. Iar tetrahul și procuratorul roman se aflau în vrăjmășie și se vor împăca abia în zilele judecării lui Iisus, la Ierusalim.

Cum a ajuns să fie extrădat Ioan dintr-o provincie în cealaltă? După relatarea istoricului Iosif Flaviu, Antipa, temîndu-se de o răscoală din pricina Botezătorului, a cerut prinderea sa. La presupusa răscoală să adăogăm și ura Irodiadei, precum și ura fariseilor și saducheilor pe care proorocul îi muștrase fără cruțare.. Trimițînd un detașament de soldați la malul Iordanului unde propăvăduia și boteza Ioan, Irod porunci prinderea și arestarea sa, care, după toate posibilitățile, a avut loc noaptea, cînd proorocul era singur și fără apărare. E legat și trimis la închisoarea de la Maherus — sau Maheronta — un orașel situat la granița Percii și a Arabiei și cam la vreo 50 de kilometri departe de Ierusalim. Orașul fusese zidit de dinastia Macabeilor și era așezat pe o înălțime stîncoasă, înconjurat din trei părți de prăpastii uriașe. Numai înspre Marea Moartă panta cobora mai ușor, dominate în întregime de micul oraș.

În vremea aceasta orașul era o fortăreață de apărare împotriva arabilor, cu ziduri în afară și turnuri în interior. Din cetatea de altădată — unde se afla și un palat în care au avut loc dramele acestor vremuri — nu a rămas decît un turn pierdut printre ruine și dărămături cu o istorie atît de tristă și greu de uitat.

Probabil că aici, întîlnirea dintre prooroc și tetrah va fi fost mai îndelungată și-l asculta cu dragoste „cum mărturisește evanghelistul Marcu și-l cruța” probabil de învinuirile Irodiadei și de furia asupritorilor care-l chinuiau din porunca ei. A avut prilejul să se convingă de calitățile cu care proorocul fusese înzestrat și să vadă în el, „un om drept și sfînt de care se temea” — punîndu-i sufletul în grea cumpănă: să asculte de cugetul său — și să-l cruțe — sau să asculte de îndemnurile Irodiadei și să-l ucidă...?

În aceste împrejurări, evanghelia ne mai dezvăluie un fapt care ne arată legătura dintre Iisus și Botezătorul Său, fapt care are loc în preajma morții sale. E vorba de solia proorocului venită în Betania unde în aceste zile se găsea Iisus Hristos și ucenicii Săi, despre care ne relatează sinopticii cu prețioase amănunte:

„Și Ioan auzind în temniță de faptele lui Hristos, a trimis pe doi din ucenicii săi la Iisus să întrebe : „Tu ești Căla ce era să vină, sau să așteptăm pe altul ?”

Se îndoia Ioan de mesianitatea lui Iisus ? cum a fost ispitit să creadă Tertulian. Nu, căci aceasta nu se potrivea nici cu faptele pe care Mintuitorul le săvîrșise și nici cu firea proorocului care-l mărturisese pe Iisus, cum am văzut, de nenumărate ori.

A socoti că Ioan se îndoia de mesianitatea lui Iisus e tot una cu a spune că proorocul, ajuns în temniță retractează întreaga sa activitate de Botezător și Înaintemergător și că nu-i mai recunoaște Mintuitorului nici un merit. E corect să conchidem că întrebarea nu a fost pusă pentru sine, ci pentru ucenicii săi, care aveau să se încredințeze că Iisus era Mesia cel așteptat și că deci și ei erau datori să-l urmeze. De altfel și răspunsul lui Iisus pledează tot spre această înțelegere căci le cere „să se ducă și să spună lui Ioan cele ce au auzit și au văzut : ologii umblă, leproșii se curăță, surzii aud, morți învie, săracii binevestesc ; și fericit va fi cel ce nu se va sminti întru mine” (Luca 7—22).

Răspunsul lui Iisus se aseamănă aidoma cu una din proorociile lui Isaia (35, 4—6) pe care le-o reamintește tocmai spre a vedea în El pe acel Mesia pe care ei îl așteptau și acum era între ei.

Cu acest prilej, Iisus Hristos face o emoționantă mărturisire despre Ioan Botezătorul, înfățișându-l pe Ioan într-o lumină strălucitoare, egală cu aureola misiunii pe care și-a dus-o cu rîvnă și destoinicie. E ceea ce exegeții au numit „mărturia lui Iisus despre Ioan”.

„Iară după ce s-au dus trimișii lui Ioan, a început Iisus să grăiască despre Ioan : „Ce ați ieșit să vedeți în pustie ? Oare trestie bătută de vînt ? Sau ce ați ieșit să vedeți ? Oare om îmbrăcat în haine scumpe ? Iată cei ce se îmbracă în haine scumpe și trăiesc în desfături se află la curțile împărătești.

Atunci ce ați ieșit să vedeți ? Au doară vreun prooroc ? Da, vă zic, și mai mult decît prooroc.

Acesta este despre care s-a scris : Iată eu trimit pe îngerul meu înaintea feței tale care va găti calea ta înaintea ta. Căci vă spun : dintre cei născuți de femei nu este nici un prooroc mai mare decît Ioan Botezătorul : dar cel mai mic în împărăția lui Dumnezeu este mai mare decît el.

Și tot poporul care îl asculta și vameșii au dat slavă lui Dumnezeu, botezîndu-se cu botezul lui Ioan . . .”

Să recunoaștem, mărturia lui Iisus despre Ioan exprimă un adevăr profund despre persoana celui din urmă prooroc, dar în același timp ea poartă pecetea unui panegiric, căci Ioan se afla în pragul morții. Vor fi ajuns cuvintele lui Iisus despre Ioan la fereastra temniței de la Maherus ? Fără îndoială că da, căci și minunile pe care Iisus le săvîrșise în Galileia și în Iudeia ajunseseră la el tot prin ucenicii lui.

Dar dacă Irod, „se temea de Ioan și făcea multe după povața lui și cu drag îl asculta”, nu tot acestea erau și sentimentele Irodiadei. „Romanca” — cum i se mai spunea în popor — „îl ura și voia să-l omoare”

spune evanghelistul Marcu. Era nevoie de mult curaj, dar mai întâi de puțin vicleșug. Neputînd renunța la pasiunea pe care tetrarhul o avea pentru Irodiada, va renunța la puține considerații pe care o avea pentru proorocul de care lumea vorbea cu teamă și respect. Ușuratic și nestatornic în sentimente, crud și superstițios Irod semăna întru toate „monstrului fără milă” Irod cel Mare — din care cobora. Imitîndu-și stăpînii de la Roma — și poate și pe fratele său vitreg, prințul fără tron, fratele vitreg cu a cărui soție fugise, Irod Antipa știuse să se înconjoare de luxul roman, imitînd felul de viață al acestora.

Cu prilejul zilei de naștere, — Antipa — amifitriion distins, rafinat în gusturi și pasionat vînător de surprize orîndui cu multă măiestrie un fabulos banchet. Nu ne îndoim, a fost un banchet de toată frumusețea, vrednic de reputația frivolă a Irozilor care copiau întru toate viața imolatică și desfrînată a Romei. Despre petrecerile lor se vorbea cu admirație pînă în capitala imperiului roman. Iată ecoul acestor grandioase sărbătoriri care aveau loc în cealaltă extremitate a imperiului, pe care-l găsim în cursurile unui poet latin, Persen :

„Cînd sosea ziua de naștere a lui Irod,
Luxoasele ferestre se împodobeau cu lumini ;
Care împodobite cu flori răspîndeau nori de miresme.
În blid, frumos înota pește gustos,
Tu, tăcînd, mișcai buzele și galben te rugai simbăta.
Dar acestea sînt numai fantome întunecate
Care nu prețuiau un ou spart . . .”

Erau de față oameni de vază „boierii și căpeteniile și mai marii Galileii”. Deși evanghelistul nu spune, după informația istoricului Iosif Flaviu, serbările galante ale lui Irod a avut loc în palatul de la Maherus, situat — cum am văzut — nu departe de Arabia lui Aretas, fostul său socru, care acum îl dușmănea. În subteranele lui se afla închis proorocul Ioan Botezătorul, așteptîndu-și sfîrșitul.

Sus, în palatul orînduit după moda romană, Irod petrecea după rînduiala care făcuse să se vorbească atît de mult despre acești prințîșori iudei. Potrivit datinei, femeile nu mînceau laolaltă cu bărbații. De aceea ar fi o greșeală să se creadă, că și în această privință, Irodiada ar fi călcat acest obicei. De altfel nici nu era nevoie ca să se fie de față. Izbutise să-l determine pe Irod să-l prindă și să-l închidă pe Ioan, va izbuti să capete și omorîrea lui, dreptul de viață și moarte fiind o prerogativă a tetrarhului.

Potrivit unei alte datine, asemenea petreceri se sfîrșeau cu dansuri pe care le avea și vechea Eladă și vechea Romă. Iudeii le împrumutaseră și ei. Fiind dansuri păgîne, mitologice și lipsite de elementul sacru, firește, iudeii riguroși, habohnici, nu erau de acord cu ele. Dar nu și asta era părerea Irodiadei, care-și învățase fiica, Salomeia, să danseze după obiceiul vremii, în anii șederii la Roma. De aceea, cînd sosi vremea dansului, nu mică trebuie să fi fost surpriza oaspeților cînd dansatoarea princiară își făcu apariția în sala ospățului. Salomeia nu împlinise încă douăzeci de ani.

Și nu era nici căsătorită, căci altminteri soțul ei nu i-ar fi îngăduit să apară chiar ca dansatoare într-o adunare particulară. Pasională și răzbunătoare Irodiada avea pricina să fie mulțumită. Salomeia dansă cu multă iscusință. Grațiile de fată tină, de dansatoare frumoasă încintă și turbură pe distinșii oaspeți. Entuziasmul va fi fost fără margini. Văruit de pasiunea dansului și amețit de băutură, tetrarhul rosti către ea :

— Cere-mi ce voiești, și-ți voi da !

Și jurind, spre a dovedi tuturor că înțelege să-și respecte cu orice chip făgăduință, adăugă :

— Orice vei cere de la mine îți voi da pînă la jumătate din regatul meu. (Marcu 6—23).

Din păcate, Salomeia nu avea nici o dorință. E cert, că în situația principiară în care se găsea, nu ducea lipsă de nimic. De aceea, părăsind sala de ospete, se grăbi, să-și întrebe mama, care se afla în camera rezervată femeilor. Evanghelistul Marcu ne dă și de data asta un crîmpei de vorbă din scurta discuție ce avu loc în această împrejurare.

Cu complicitatea naivă a fiicei, mama-și va asigura liniștea desfrîului. Ceasul răzbunării sosise și în ura ei împotriva Botezătorului, Irodiada a sfătuit cu calm ascuns :

— Cere capul lui Ioan !

Fără îndoială, cererea mamei o va fi contariat mult pe tină, dansatoare și nu va fi înțeles apriga ei înverșunare împotriva unui om atît de pașnic cum era cel închis. Totuși cu sînge rece, Salomeia își mărturisise sîngeroasa dorință :

— Voiesc ca să-mi dai acum pe taler capul lui Ioan Botezătorul (Marcu 6, 25).

Cererea nu era numai crudă, ci cu totul neașteptată, căci Antipa ră-mase uimit și se întristă în adîncul inimei. Nu de liniștea cu care fata ceruse plata jocului și nici de promisiunea pe care ar fi vrut să nu și-o mai îplinească.

Se întristase, pentrucă, de bine de rău, Irod îl socotea pe „Ioan om drept și sfînt și multe făcea după povața lui și-l asculta cu drag” zice evanghelistul. Să-i fi fost teamă de vreo răscoală, căci proorocul se afla în mare cinste înaintea norodului ? Mîntea îi era prea amețită să-i mai poată da răgazul vreunei judecăți ca să înțeleagă că era o dorință crudă, monstruoasă. Stăpînit de jurămint precum „și pentru cei ce stăteau la masă cu el, n-a vrut să-i nesocotească cererea”. Ros de orgoliu — vrînd astfel să-și dovedească puterea — și stăpînit de pasiunea pentru mamă, Irod satisface dorința fiicei și „trimise un ostaș, poruncindu-i să aducă îndată capul lui Ioan”.

Asemenea bărbați nu-și pot sfîrși misiunea în pace, încărcați de ani, ca patriarhii. Moartea violentă este mai potrivită pentru astfel de prooroci, eroi ai adevărului și ai dreptății. Ei au luptat pentru biruința lor, au înfierat patimile, au rostit tare, cu toată slăbiciunea lor, înaintea celor puter-

nici imperativul „non licet” al conștiinței care nu se îndoaie... Imperativul „non licet” cuvântul dreptății inflexibile în fața puterii, a vicleniei și a urii — nu va găsi o expresiune omenească mai emoționantă ca acest cap a lui Ioan, prezentat pe o tîpsie Irodiadei desfrînată, incestuoasă și ucigașă.¹⁴⁾

„Iar soldatul mergînd — mărturisește evanghelistul — i-a tăiat capul lui Ioan în temniță și a adus capul lui pe un taler și l-a dat fetei, iar fata l-a dat mamei sale” (6, 28).

Ce tristă încheiere a unui ospăț la care un om își sărbătorește onomastică prin uciderea altui om! E cert, Antipa ar fi putut împlini altfel făgăduința sa, așa cum ar fi putut refuza dorința Salomeii, căci orice poți dăruia din cele ce sînt ale omului, dar nu și viața lui. Numai că viclenia împărătesei cu coroana furată s-a dovedit mai tare decît voința și mintea tetrarhului. Și dacă dansul Salomeii fusese prima surpriză, capul proorocului era cealaltă care avea să încheie atît de tragic singerosul ospăț. Ce spectacol trist pentru vremurile marilor Irozi, mari prin desfriș, corupți și monstruoasele crime pe care istoria nu le uită și omenirea nu le iartă.

„Și auzind ucenicii lui, au venit și i-au ridicat trupul și l-au pus într-un mormînt” (Marcu 6, 29). Unde a fost deci îngropat Botezătorul? Evanghelia nu ne spune. După o tradiție creștină de care amintește și fericitul Ieronim — trupul lui a fost înmormîntat aproape de Samaria, și care nu era sub stăpînirea lui Irod Antipa. Mormîntul său se vede încă și astăzi. Despre capul tăiat al proorocului, o altă tradiție ne spune lucruri care definesc minunat sufletul de femeie ucigașă pe care l-a avut cruda împărăteasă. Spune anume că atunci cînd fata a dat capul tăiat în mîinile mamei sale, Ioan și-a deschis gura sa și a muștrat-o încă odată pe desfrînată Irodiada. Însăpămîntată și înebunită de mînie, ea a luat un ac cu care înțepă cu sete și ură ochii și limba proorocului care continuase s-o mustre și de dincolo de moarte.

Scene asemănătoare au mai avut loc în istoria vechei Rome, astfel că Irodiada — trăită multă vreme la Roma — ținuse cu tot dinadinsul să fie la înălțimea romancelor, imitîndu-le și sub această latură. Înțeleptul Cicero înfierase în public purtarea ușuratică a împărătesei Fulvia, soția lui Marcu Antoniu. Mai tîrziu, triumvirul roman prinse pe marele orator — pe care concetățenii săi îl numise „părintele patriei” și tăindu-se capul și mîna dreaptă au fost aduse la Roma și puse în tribuna pe care altădată răsunaseră muștrătoarele cuvîntări ale oratorului. Fulvia, avînd prilej să se răzbune în batjocură și ură, îi înțepă limba cu acul. E ceeace a făcut și Amestrisa, soția lui Xerxe, cu capul rivalei sale soția lui Masista, de care vorbește Herodot în cărțile sale. E ceeace, însfirșit, a făcut la rîndul său Orod regele parților, la nunta fiului său Pacor, unde la masa nuntașilor a fost adus capul bogatului consul și triumvir Marcu Licinus Crasus.

¹⁴⁾ R. P. Didon, *Iesus Christ*, Paris, 1919, p. 423.

Urmările monstruoasei crime nu se opresc la gestul de sălbatecă batjocorire a Irodiadei. Pentru Irod, crima are muștrări de conștiință puțin obișnuite. Auzind de propoveduirea lui Iisus Hristos — el, ca și saducheii alături de care se găsea, necrezând în învierea morților — socoti că proorocul a înviat din morți și că prin el acum se fac minuni (Marcu 6, 14).

Fire nestatornică și superstițioasă în materie de credință, nu-i rămânea decît ca în îndoielile și neliniștile de care era cuprins, să-l vadă pe Iisus. Dar nu va izbuti decît doi ani mai târziu, în zilele Sfintelor Patimi, cu care prilej se va împăca și cu procuratorul roman Pontiu Pilat.

Cît privește capul sfintului Ioan, nu se poate ști unde anume a fost înmormîntat, căci sînt mai multe tradiții și între ele nu există un punct de vedere comun. De-o „aflare a capului” este vorba în mai multe rînduri. După părerea istoricului Sozomen, capul a fost îngropat mai întîi în Ierusalim și de aici dus și ascuns în Cilicia de către niște călugări macedoneni. Și tot niște călugări l-au luat și l-au dus mai întîi în Bitinia și de aici la patriarhia din Constantinopol, unde i se pierde urma.

În anul 36, Aretas pornește război împotriva lui Irod Antipa și regele Arabiei — fostul său socru — distruge armata tetrarhului. Pierzînd lupta, Iosif Flaviu va însemna în cronica sa că „la evrei era părerea că oștirea lui Irod a fost distrusă prin dreapta pedeapsă a lui Dumnezeu, pentru că Antipa ucisese un bărbat sfînt ca Ioan Botezătorul”.

De altfel Irod Antipa nu se mai bucuă nici de simpatia și încrederea Romei. Caligula îl înlocuiește pe Irod cu Agrippa I. Noul rege — rege al Iudeii și tetrarh al Ituriei și Lisaniei — era fratele Irodiadei și prieten din copilărie cu Antipa. Irodiada nu poate renunța la vechiul ei vis de a deveni împărăteasă și nu înțelege să renunțe nici la vechea ei ambiție. Uneltește împotriva fratelui și iat-o luînd calea Romei spre a obține favorurile lui Caligula și un scaun în această Palestină desmembrată în regate și principate. Dar Agrippa înțelege și el să-și păzească scaunul pentru care plătise nespus de mult. Nu întîrzie să-l pîrească pe Irod, Romei : împreună cu Artaban, regele părților uneltește împotriva împăratului, căutînd să înarmeze șaptezeci de mii de ostași în ascuns. Irod recunoscî că era ade-vărat că înarmase o asemenea armată și fără ca să mai afla și pricina — nădăjduia o revanșă împotriva fostului său socru — Caligula îl declară vinovat și-l pedepsi cu exil la Lugdun — Lionul francez de azi.

Din considerație pentru Agrippa, Irodiada scăpase fără a fi acuzată și fără să i se confisce averea personală. Dar ea nu acceptă grația Romei și înțelege să nu-l părăsească pe Antipa. Îl înoți în exil la Lugdun unde sfîrșiră necunoscuți și săraci sub povara unor dureroase amintiri legate de anii domniei și de monstruoasa crimă.

Salomeia curînd după împlinirea care avusese loc în palatul de la Maherus s-a căsătorit cu Filip, fratele bunicului ei după mamă. Filip, om în vîrstă, era tetrarhul Ituriei și Trahonitidei, după cum ne informează evanghelistul Luca (3, 1). A fost o căsătorie de scurtă durată, legată de interese politice, pusă la cale de orgolioasa și ambițioasa Irodiada. Nădăj-

duia că astfel va pune stăpînire pe posesiunile ginerului a cărui împărăție era vecină cu a sa. Lucrurile n-au ieșit așa cum socotise Irodiada, căci tetrarhul murise, Ituria, Gaulonitida și Trahonitida au fost alipite Siriei, iar Salomeia se recăsătorește cu Aristobul, un văr al ei, ajuns rege al Armeniei, prin bunăvoința crudului Nero, fiul adoptiv al împăratului Claudiu. Dansatoarea — care primise capul unui om pentru un joc, drept plată — a avut un sfîrșit pe măsura fărădelegii săvîrșită. Căci dacă trebuie să dăm crezare unei tradiții pe care ne-a păstrat-o Nichifor, patriarhul Constantinopolului, trebuie să spunem „că atunci cînd ea trecu pe un lac înghețat, gheața se sparse și ea căzu în apă pînă la git. Astfel capul ei, strîns între două sloiuri de gheață, a fost aruncat departe de corp, așa că ea pieri după rînduielile lui Dumnezeu, într-un chip asemănător cu crima ei”.

Acestea sînt cele cîteva lucruri de seamă pe care vremea ni le-a păstrat cu evlavie despre cel din urmă prooroc și despre cîțiva din contemporanii săi care și-au legat numele de existența Botezătorului, căruia Biserica creștină — în semn de cinstită prețuire — i-a închinat cîteva sărbători în calendarul său și pe care noi îl prăznuim de fiecare dată cu evlavie cuvenită.

ACTUALITATEA MESAJULUI SFINȚILOR TREI IERARHI

de: Pr. prof. dr. TEODOR BODOGAE

Cu toate că toți trei au îmbrățișat „calea cea strîmtă”, trăind dacă nu în mănăstiri, cel puțin interpretînd viața în chip de aspră pedagogie și asceză sau cum zicea Sf. Vasile, toate să le prețuiești în viață, în măsura în care folosesc sufletului, trecînd prin viață fără să facă decît la vîrsta tinereții oarecari „concesiuni spiritului veacului” și lumii materiale, sfîrșind toți în sărăcie, în retragere ori exil, totuși Sfinții Trei Ierarhi ne sînt profund atașați și neașteptat de apropiați și azi după 1600 de ani de cînd au trăit. Și aceasta nu numai pentru faptul că doi din ei ne-au lăsat minunatele drame liturgice, în care și azi ca și atunci și pînă la sfîrșit de veacuri sîntem, prin chemarea noastră de preoți, dar și de simpli creștini, „împreună rugători” și „împreună slujitori cu sfinții”, deci și cu ei (ceea-ce-i lucru cu adevărat extraordinar) și nici pentru faptul că atît în scrisul, cît și în strădania lor, ei au avut legături apropiate cu creștinii din părțile dunărene.

Pe Sfinții Trei Ierarhi îi simțim apropiați de noi — de aceea îi și evocăm și-i întîmpinăm cu rugăciuni și cu inimi calde — mai ales pentru că au slujit unui ideal moral netrecător, ideal care niciodată nu se învechește, ci dimpotrivă, parcă devine, cu cît trece vremea, tot mai luminos, tot mai actual: idealul virtuții, idealul slujirii lui Dumnezeu și omului. Ori se știe că și veacul nostru, veacul descoperirilor cosmice este veacul celui mai măreț ideal, acela al deschiderii sufletești față de toată lumea, al înfrățirii, al slujirii celui mai curat umanism, al celor mai mărețe virtuți sociale. De aceea fericite generațiile care vor ști să împreuneze, sus de tot, pe o platformă de largi și fericitoare zări ale existenței, frumusețea fără de sfîrșit a realizărilor tehnice deodată cu liniștitoarele și înălțătoarele avinturi de apropiere și înfrățire generală! Să rugăm deci, pe sfinții Trei Ierarhi, toți trei deopotrivă de neîntrecuți în virtuțile lor, deși fiecare într-un stil deosebit, să-i rugăm, zic „să ne ia de mînă și să ne ducă spre aceste ținte mărețe. Pentru că, să nu se uite, viața și activitatea lor s-a desfășurat tocmai într-o etapă din cele mai însemnate din viața omenirii, măreață ca și cea de azi, aceea de trecere de la un orizont mai mărginit și cu puteri numai omenești, la un stil de viață superior, la o lume a valorilor morale universale. De aceea în oglinda strălucitoare a vieții și a faptelor lor, noi cei de azi ne regăsim și pe noi înșine, și mărețele chemări spre progres și desăvîrșire. Să luăm spre ilustrare doar cîteva din

direle de străluciri luminoase ale vieții și faptelor lor și cred că perspectiva acestor gândiri și valori vor vorbi de la sine.

Mai întâi va trebui să spunem că în calitatea lor de „mari dascăli”, cei Trei Sfinți Ierarhi au prețuit după cuviință și folosul învățaturii de carte profană, știința și tehnica deopotrivă. Cît despre muncă, se cunosc pasagiile, în care sfinții Vasile și Ioan admirau lucrarea manuală a meseriașilor și a plugarilor de pe ogoare, căci singură munca cinstită înobilează pe om.¹⁾

Se cunoaște frumosul „Cuvînt către tineri” adresat de Sf. Vasile unor nepoți de ai săi, care-l întreabă dacă și ce fel de folos pot atrage din cercetarea școlilor păgîne? ²⁾ Ca unii cari și ei înșiși trecuseră atît de strălucit pe acelaș drum, storcînd admirația colegilor și profesorilor, care și i-ar fi vrut urmași la catedră, desigur că sfinții ierarhi nu puteau să nu recomande învățătura de carte. Se știe că în „Romania”, cum se numea imperiul roman, devenit prin încreștinare imperiul bizantin, dorul după învățatură și încă de conținut enciclopedic a fost cel mai de laudă titlu al unui tînăr.³⁾ Punerea în lucrare a tuturor facultăților sufletești, înobilearea și îmbogățirea omului lăuntric, ca să poată fi pregătît în vederea vieții veșnice, iată care este scopul educației, spune Sf. Vasile. Desigur însă, copilul nu va fi în stare să distingă singur criteriul adevărului, de aceea îi recomandăm să zăbovească numai asupra acelor preocupări din înțelepciunea omenească, ale cărei roade s-au dovedit folositoare. Trebuie deci căutat numai ceea ce zidește sufletul, numai în felul în care cele pămîntești se completează cu cele cerești, iar visurile și umbra pot deveni realitate. Binele și virtutea este ultima și cea mai de preț dintre valori, așa cum pentru a gusta parfumul trandafirului îndepărtăm întîii spinii lui, iar albina umblă prin tot felul de flori, dar numai din cele nobile adună miere, de otrava celor rele ea fuge. Copiii care încă nu pot pătrunde tainele și adevărul creștinătății, e necesar să se deprindă mai întîii în științele lumești, ca și luptătorul care înainte de a intra în arenă trebuie să facă mișcări de antrenament sau ca și cei care, avînd să vopsească o stofă în culoare de purpură, trebuie întîii să-i facă pregătirile de curățire și de tratare pregătitoare.

„Doi ochi trebuie să aibă slujitorul Bisericii : zice Sf. Grigorie ⁴⁾ unul spre poruncile Evangheliei, celălalt spre dobîndirea cunoștințelor lumești, ca să se poată folosi de amîndouă deopotrivă, așa cum se folosește omul și de mîna dreaptă ca și de cea stîngă”.

¹⁾ Sf. Vasile, Cuvînt la vreme de secetă și foamete, Migne P.G. 31, 306 și urm. Epistola 18, Mgne 32, 281, Epistola 233, Migne P.G. 32, 865, Exaïmeron, III, 1 Migne P.G. 29, 54. Preot Gh. Tilea, Probleme fundamentale în opera moral-socială a Sf. Ioan Gură de Aur, I: Libertatea și universalismul muncii, Curtea de Argeș, 1946, passim.

²⁾ Migne, P.G. 31, col. 564 și urm.

³⁾ Herbert Hunger, *Umanismul bizantin în „Literatura Bizanțului”*, Antologare, traduceri și prezentare de Nicolae Șerban Tanașoca, București, 1971, p. 123 și urm.; Pr. prof. Ioan S. Coman, *Probleme de filosofie și literatură patristică*, București, 1944, p. 12 și urm.

⁴⁾ Grigorie de Nazianz, Cuvîntarea 43, 12 Migne 36, 509.

La rîndul lui, Sf. Ioan Gură de Aur nu disprețuiește nici el pe marii săi dascăli păgîni, Libaniu retorul și Androgațiu filozoful, de la care probabil i-a rămas, ca niciunui altui mare scriitor creștin, stilul elegant al celei mai aticizante fraze grecești.⁵⁾

Neîntrecut propovăduitor al virtuții și al desăvîrșirii creștine în toate aspectele ei de viață individuală ori socială, Sf. Ioan în fine găsește ocazii în cei 12 ani de slujire ca preot în Antiohia și apoi 6 ani ca patriarh în Constantinopol să atingă cele mai diverse aspecte de viață creștină, în care ne ogîndim parcă și noi azi după aproape 16 veacuri.

„Dacă de multe ori se tulbură chiar frații voștri creștini de faptele voastre, de ce vă mirați, zice Sf. Ioan,⁶⁾ de acuzele, pe care vi le aduc păgînii, cînd văd între voi oameni teferi și sănătoși cerșind ori trăind pe spinarea altora? N-au ei oare dreptate numindu-ne exploatare? Tocmai de aceea nu trec ei la creștinism, pentru că așteaptă să vadă probarea prin fapte a crezului nostru. Ori cînd ne văd cum ridicăm palate mărețe, construind băi luxoase ori cumpărîndu-ne moșii, de bună seamă că nu pot crede afirmațiilor noastre că viața creștină ar fi aici pe pămînt numai o pregătire pentru cea veșnică. În felul acesta desigur c-am trădat pe Hristos, nu mai sintem „sarea pămîntului”, de aceea vom fi și judecați de „căldicei”, că nu mai putem da „gust ceresc” vieții pentru care a murit și a înviat Hristos.

Ce să zicem de caldă și largă interpretare socială și comunitară, cu care Sfinții Trei Ierarhi au zguduit conștiințele contemporanilor, chemîndu-i la înnoire morală în Hristos?

„Imită, omule” pămîntul, zice Sf. Vasile criticînd lăcomia.⁷⁾ Pămîntul nu rodește pentru sine, ci pentru altul, pentru toți. E mai de preț să ai un nume frumos, decît să fii bogat. Nu aștepta lipsa de grîu ca să-ți deschizi grînarele, speculînd nenorocirile omenesci, zicea acelaș mare predicator la vremea de secetă și de foamete⁸⁾, organizatorul neîntrecutelor așezăminte de binefacere de la marginea Cezareii Capadochiei, care nu și-a jertfit numai rezervele lui materiale, rămînînd sărac, ci spală el însuși ranele leproșilor, arătînd prin aceasta că chipul și asemănarea cu Dumnezeu trec dincolo de orice categorie de viață trecătoare, fapt pentru care la înțetarea lui din viață au plîns și păgîni și evrei deopotrivă cu creștinii de toate stările.

„Numai cu diavolul” n-avem nimic de împărțit, predica Sf. Ioan⁹⁾. Încolo noi, oamenii toate le avem în comun: aceeaș fire, acelaș pămînt, aceleași legi. De aceea profund greșești, creștine, continuă Sf. Ioan, „cînd zici despre fratele tău că starea lui nu te privește. Iacă, de pildă, dacă nu-

⁵⁾ J. Stiglmayr, *Kirchenväter und Klassizismus*, Freiburg im Breisgau, 1913, p. 27.

⁶⁾ In Epist. I. ad Thesal. 6, Migne P.G. 62, 430.

⁷⁾ Migne, P.G. 31, 265.

⁸⁾ *Ibidem*, 31, 304—28.

⁹⁾ Sf. Ioan Hrisostom, *Predici despre statui* I, 12 (trad. rom. Șt. Bezdechi, vol. I, Rîmnicu Vilcii, 1937, p. 35).

mai cei care m-ascultați acum („despre statui”) ați vrea să vă îngrijiți de mîntuirea cetățenilor, repede s-ar îndrepta lucrurile. E deajuns un singur om înflăcărat de rîvna credinței, ca să îndrepteze tot poporul... Cînd într-o casă s-aprind 10 opaițe, ușor umplii casa de lumină, zice Sf. Ioan, — era pe vremea torțelor și opaițelor ce să zicem de perspectiva amplificată de tehnica de azi? Tot așa și în cele duhovnicești dacă 10 înși făptuiesc binele, vom aprinde în orașul nostru un rug luminos, care ne va încălzi sufletele tuturor. Dați-mi prilej, zicea sfîntul, să mă fălesc cu voi și în viața de acum ca și în cea viitoare!” E mirare atunci că Sf. Ioan hrănea zilnic cîte 3 000 de săraci în Antiohia iar în Constantinopol de două ori pe atîția nevoiași? ¹⁰⁾ Fără să vrei îți vine să te întrebi oare cîți din creștinii de azi de la noi, ori din multe țări încordate în lupta pentru libertate, hrănește măcar sufletește cu cîte un cuvînt de mîngăiere pe un vecin sau frate al lui, bine știind că dacă n-am făcut măcar atîta bine, am încetat de a trăi omenește?

Abia dacă mai e de lipsă să spunem că deși profund umane și sincere cuvintele acestor mari dascăli ai preoției, cum i-au numit încă cei din vremea lor, au descris, dar mai ales au trăit din plin sublimul și răspunderile legale de chemarea slujitorului și păstorului de suflete. Fuga lor de preoție ori superlativele cu care însoțesc diferitele aspecte ale acestei slujiri n-au fost eufemisme ori stîngăcii ale celor care ar fi dorit poate în viață profesiuni mai comode, mai bănoase, mai mărețe. În ele se cuprind mărturisiri intime — singurele posibile din partea unui om — atunci cînd te pregătești să primești darul de a fi mijlocitor al mîntuirii credincioșilor. Nu le-a fost ușor nici acestor aleși între aleși să răzbească peste toate piedecile din ei, din slujirea lor, din protivniciile veacului. Pentru noi cei de azi, ultima piedică nu mai există. Să căutăm să eliminăm pe celelalte. Iată, dacă am împlini măcar aceste legăminte, însemnează că atunci i-am cînsti și i-am urma, pentru că în chip magistral și ei au urmat lui Hristos.

Pentru acest lucru măcar două gînduri exprimate de ei să fie mereu prezente în noi. Întîi, să avem suflet cît mai larg și mai deschis față de toți, ziceau ierarhii altădată sau cum ne-o cere veacul de acum. În al doilea rînd, atît de mare lucru e deprinderea virtuții, dar mai ales slujirea preoțească, încît ori cît de mult am împlini pe lume nu-i mai măreț decît gîndul că prin aceasta ne facem și noi împreună lucrători cu Dumnezeu la mîntuirea sufletească a credincioșilor. Pilda și ajutorul Sfinților călăuză! ¹¹⁾

¹⁰⁾ *Despre statui* VI, 7, vol. I, p. 164.

¹¹⁾ Pr. prof. Teodor Bodogae, *Prezența Bisericii în nevoile vremii*, în *Biserica și problemele vremii*, Sibiu, 1947, p. 103 și urm.

UNIATIA DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT ÎN PREOCUPĂRILE LUI DIMITRIE CANTEMIR

de : Diacon PETRE I. DAVID

Dimitrie Cantemir și-a însușit cu deosebită râvnă cultura timpului său. Fiind unul dintre cei mai erudiți oameni ai Europei și în același timp cunoscător al culturii și tradițiilor popoarelor musulmane, și-a putut forma deci o concepție proprie despre mersul istoriei.

Dimitrie Cantemir, după o educație aleasă în familie, a trăit 22 de ani la Istanbul, adică întreaga sa tinerețe, între noiembrie 1688—noiembrie 1710.

Ajuns în capitala Imperiului otoman pe când avea numai 15 ani, tânărul înzestrat cu o minte excepțională, deschisă spre tot ce era nou în cultură și știință, a găsit acolo un mediu strălucitor și captivant. Talentul ce-l aducea de acasă, din Moldova, a sporit în acei ani hotărâtori, pentru formarea personalității sale polivalente ¹⁾.

Ca reprezentant (ostatic) al tatălui său la Poartă, Dimitrie Cantemir a căutat să ducă mai departe preocuparea de cultură și artă, orientându-se spre două direcții : civilizația umanistă occidentală și vastul domeniu al orientalismului. Așa se explică faptul că Dimitrie Cantemir cunoștea pe lingă limbile turcă, persană și arabă, religiile orientului : islamismul cu formele lui și persismul ²⁾.

În Istambul fiind, ajuta pe creștinii pelerini români, sirbi, ruși sau albanezi și cunoștea realitatea din țările respective. El avea și o poziție financiară deosebită, deoarece, pe lingă bunurile moștenite de la tatăl său, era epitrop la biserica ortodoxă „Sfinta Maria Mugliotissa” așezată deasupra Fanarului în Istambul. Cu banii cîștigați de aci ajuta atît pe românii în număr mare la Istambul, dar își acoperea și anumite cheltuieli pentru procurarea materialelor, cărților, manuscriselor în vederea satisfacerii preocupărilor sale culturale.

¹⁾ *New Catholic Encyclopedia*, Ed. Mc. Graw-Hill Book Company, New York, St. Luis, San Francisco, Toronto, London, Sydney, 1967, vol. XII, p. 717 ; Alexei Kovalov, *Mănăstirea Zaiconospaski în Moscova*, Moscova, 1887, cap. 4, p. 82 (în limba rusă) ; Aurel Decei, *Cantemir la Istanbul*, în „Magazin Istoric”, revistă de cultură istorică, VII (1973), nr. 9, p. 43—47.

²⁾ *Istoria filozofiei în U.R.S.S.*, Editura științifică, Moscova, 1968, (în limba rusă), p. 453.

Față de iureșul iezuit, Dimitrie Cantemir căuta să facă atente cercurile diplomatice apusene. Savantul român căuta să cunoască poziția cercurilor protestante față de „propaganda fide” și căuta să-și creeze cât mai multe relații pentru a le face cunoscută credința ortodoxă a poporului său. În acest sens Dimitrie Cantemir era albina care culegea nectarul adevărului din toate florile religiilor, științelor și artelor, punind la dispoziție casa sa : „... care era frecventată de mulți învățați, artiști și literați căci el stabilise legături strinse atît cu turcii, cit și cu *ghiaurii*”³⁾.

Printre personalitățile turcești ide frunte din acea vreme cu care se vizita și colabora, se aflau : Nef’ioglu, poet și comentator al Coranului, violentul dar dreptul ostaș Daltoban Mustafa pașa, mare vizir între 1702—1703, Rami Mehmed pașa, poet și muzician, ajuns mare vizir în 1703, Ibrahim pașa, tezaurar al marelui vizir Kara Mustafa pașa, învinsul de la Viena (1683), diplomat și mare iubitor de frumos.

După cum se știe, Dimitrie Cantemir a frecventat Marea Școală a Patriarhiei din Constantinopol, fiind foarte apropiat al patriarhului Calinic de Constantinopol, cu care discuta și despre situația Ortodoxiei din Balcani și noul pericol al uniației. În același timp, Dimitrie Cantemir era prieten bun cu patriarhii Ierusalimului Dositei și Hrisant, foști elevi ai „Academiei pentru instrucțiunea tinerimii”. Cu aceștia, savantul român schița „operele apologetice de mai tirziu”.

Însuși Cantemir notează : „... Persoane foarte distinse prin pietatea și știința lor au ieșit pe timpul meu din această școală. Între alții Ioan Kariofil, teolog și filozof excelent, pe urmă renumit predicator în biserica catedrală ; Vlasios Skaevophilas, Andoni și Spandoni, toți filozofi peripatetici ; Iakomi, grămatic perfect, de la care, pe cînd locuiam la Istanbul, am învățat elementele filozofiei... ; Likinios, născut la Monemvasia sau Malvasia, cunoștea filozofia și medicina din temelii ; el a fost primul medic la curtea noastră, „... de la Meletie, arhiepiscop de Atena, învățat în dogmele helmontiene sau și mai profund în principiile lui Thales, am luat lecții... timp de opt luni”⁴⁾.

Savantul român mai notează și alte personalități care i-au predat apologetica ortodoxă, cum este Markos Larisseos, „lingvist excelent”, ierodiaconul Mitrofan, „mare iubitor al artei poetice și fericit imitator al anticilor” și mulți alții, „cu care Cantemir a reușit să se țină în pas cu progresele științifice ale vremii. Ceea ce a adunat cu mintea și inima sa în anii petrecuți în acele locuri încărcate de semnificație s-a revărsat pe urmă cu îmbelșugare în opera sa scrisă, atît de întinsă și variată : istorie, filozofie, literatură, geografie, arheologie, etnografie, dogmatică...”

Dimitrie Cantemir a cules mult din florile spiritualității Istanbulului, pe care-l admira și iubea. Dar, în același timp, i-a dăruit creația sa ori-

³⁾ Aurel Decei, o. c., p. 45 ; P. P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir, viața și opera*, Editura Academiei, București, 1958, pp. 28—40.

⁴⁾ Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin-Vodă Cantemir*, Editura „Scrisul românesc”, Craiova, i. a., pp. 68—115.

ginală și de mare valoare artistică, i-a dăruit lucrări științifice, chiar și mai târziu, când acest oraș de importanță mondială trăia intens numai în amintirea sa, sublinia un exeget al vieții lui Cantemir.⁵⁾

Ortodoxia își avea poziția ei în vastul Imperiu otoman, se ivise însă alt pericol și anume încercările Vaticanului de a profita de deruta în rindul credincioșilor din țările cu populație ortodoxă și a urgenta „unirea cu Roma”.

Se pare că însuși Dimitrie Cantemir era convins de decăderea Imperiului Otoman și era bine informat de mișcarea trupelor austriace din Panonia și rusești din Crimeea.⁶⁾

Așa se prezenta situația pînă la confruntarea armată dintre turci și austrieci.

Confruntarea armată propriu-zisă a avut loc la Zenta, pe Tisa în anul 1697 la care Dimitrie Cantemir a fost martor.⁷⁾ El se interesase de soarta românilor ortodocși din Transilvania și „jinduia” scaunul Brîncoveanului. Desigur, planul lui Dimitrie Cantemir era bine conturat. El dorea să continue opera începută de Mihai Viteazul cu o sută de ani în urmă (1599—1600), adică să vadă toate țările române sub același sceptru și de data aceasta, sub domnia sa. Avînd același plan, apoi ca și Mihai Viteazu să organizeze o cruciadă împotriva Imperiului otoman, angajînd pe toți ortodocșii de pretutindeni. Dimitrie Cantemir gîndea că va fi pus de Poartă domn al Transilvaniei și Țării Românești și automat va uni Provinciile Românești într-una. Planul era schițat încă din 8 aprilie 1693, cînd a fost numit domn al Moldovei „împus de poporul din Iași”, dar „un capugiul de la Istanbul l-a mazilit, înlocuindu-l cu Constantin Duca”.

Insuccesul de la Zenta a spulberat însă planul lui Dimitrie Cantemir. Aici, la Zenta, comandantul armatei habsburgice, Eugeniu de Savoia, a cîștigat una din cele mai răsunătoare victorii, pricinuind pașei Mustafa II un adevărat dezastru. De acum, martor ocular fiind, Dimitrie Cantemir, care cercetase împrejurările, s-a convins încă o dată de faptul că Semiluna intrase într-o perioadă de decădere.⁸⁾ Iată starea de spirit din tabăra turcească, așa cum o prezintă însuși Cantemir: „De cîte ori mi-aduc aminte de confuzia deplorabilă de atunci, mă cuprinde o mare scîrbă(. . .); dezordinea era generală și de neînchipuit! Au pierit în smîrcurile Tisei peste 30 pașale și peste 10.000 ieniceri și spahii. Sultanul însuși a fugit și s-a ascuns în cetatea Timișoarei” (subl. ns.).⁹⁾

⁵⁾ Aurel Decei, o. c., pp. 44—47.

⁶⁾ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brîncoveanu. Viața. Domnia. Epoca*. Editura științifică, București, 1969, pp. 51—305.

⁷⁾ Șt. Ciobanu, *Dimitrie Cantemir în Rusia*, în „Analele Academiei Române”, Mass. Secția Lit., seria III, II, 1924, p. 116 (documentul XLVIII).

⁸⁾ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, o. c., cap. „Politica Brîncovenească, la începutul secolului al XVIII-lea”, pp. 194—230 și pp. 248—252.

⁹⁾ D. Almaș, *Cantemireștii — Dimitrie Cantemir 300 ani de la naștere* în „Magazin istoric”, VII (1973), nr. 10, pp. 6—7; Ștefan S. Gorovei, *Cantemireștii. Eseu genealogic*, în „Revista arhivelor”, I (1973), nr. 3, vol. XXXV, pp. 481—512.

În același timp, Dimitrie Cantemir, informa pe țarul Petru cel Mare că trupele din Crimeea sînt dislocate spre Dunăre, fapt care, în același timp, cu Zenta, îl determină pe țar să cucerească, fără prea mari pierderi, Azovul.

Sultanul, la sfatul lui Dimitrie Cantemir, cere pace, mai ales că austriei înaintează pînă la Carpați. Așa se încheie pace de la Karlowitz, 1699. Aceasta a însemnat: 1. Începutul descompunerii Imperiului otoman; 2. Triumful diplomației politice a lui Brâncoveanu; 3. Începutul expansiunii rusești și austriece; 4. Încurajarea propagandei catolice în Transilvania, propagandă susținută de ocupația habsburgică.

Asupra acestui ultim punct s-au oprit și privirile savantului român. Văzîndu-și năruite planurile inițiale, Dimitrie Cantemir nu a renunțat însă la gîndul că va fi domnul Țării Românești. În acest sens, în 1699, se întoarce la Iași, unde domnea fratele său, pentru a se căsători cu Casandra, fiica lui Șerban Cantacuzino, fostul domn al Munteniei. Interesant faptul că însuși domnul Șerban Cantacuzino (1678—1688) și Constantin Cantemir hotărîseră căsătoria în scopul domniei comune. Deși pusă la cale, inițial, ca o căsătorie politică, tînăra doamnă s-a dovedit o femeie cu mari calități, a fost un real și statornic sprijin moral atît cărturarului cît și omului politic Dimitrie Cantemir.

Întors la Istanbul, împreună cu soția, Dimitrie Cantemir continuă lupta diplomatică pentru neatîrnarea Țărilor Române.

Auzind de urzelile iezuite și de încercarea insistentă a Curții din Viena pentru cîștigarea românilor transilvăneni la „uniație”, Dimitrie Cantemir aducea la cunoștință patriarhului ecumenic că „încercările mitropolitului Țării Românești Teodosie (†1708) de a opri pe Teofil și Atanasie, mitropoliții Bălgradului de a nu recunoaște pe papă, nu vor da rezultate...”, fiind recunoscute viclesugurile catolicilor din vechime.

Evident, „unirea cu Roma” s-a făcut așa cum se știe, prin minciună și silnicie. Dovada cea mai bună o constituie rehirotonirea lui Atanasie, care înseamnă nesiguranța autorităților habsburgice catolice în ierarhii români.¹⁰⁾

Această rană spirituală săvîrșită asupra corpului Ortodoxiei de către Biserica Romei, a fost privită cu amărăciune chiar de cercurile musulmane și de protestanți, fiindcă Dimitrie Cantemir combătuse acest act și-l prezentase ca atare patriarhilor de Constantinopol, Ierusalim, Antiohia și Alexandria, cu care fusese coleg la Marea Școală precum și tuturor reprezentanților de la Poarta musulmană. Mai mult, în discuțiile intime „problema uniației la românii ardeleni” era dezbătută în casa lui Dimitrie Cantemir din Istanbul „deoarece casa sa era deschisă pentru prietenii creștini și musulmani”.¹¹⁾

Felul și procedeul trecerii la „uniație” al românilor ortodocși din Transilvania și Banat este bine-cunoscut. S-au dezvelit dosarele, s-au con-

¹⁰⁾ Prof. Dumitru Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania încercare de dezmembrare a poporului român*, București, 1973, pp. 16—20.

¹¹⁾ D. Almaș, *art. cit.*, p. 7.

trolat actele. Totul s-a dovedit un fals, o înșelare a sentimentelor nobile ale poporului român.¹²⁾

Dovada acestei înșelări a constituit-o și reacția imediată a celor „uniți cu Roma” și căutarea, chiar disperată, de a menține unitatea de gând și credință a românilor transilvăneni cu cei de peste Carpați.

Evident, Curtea habsburgică fiind îmbătătită de succesul de la Zenta a încurajat acțiunea prozelită a iezuiților și acoliților săi grofii unguri din Transilvania, împilatori ai populației de rînd.

Cu toate că, după căsătoria cu Casandra, relațiile dintre Curtea lui Brancoveanu și Cantemir, aparent, să înrăutățească, Dimitrie Cantemir este acela care mijlocește mergerea în Țara Românească a patriarhilor Dosoftei al Ierusalimului, Dositei al Constantinopolului, prietenii și colegii săi, precum și mitropoliților cărturari: Gherman al Nisei, Mitrofan Tasiotul, Ierotei al Distrei și mulți alții. Aceștia sînt trimiși în Țările Române pentru întărirea ortodoxiei împotriva uniției.

Se știe că Dimitrie Cantemir informa pe patriarhul Dosoftei al Ierusalimului, „care este gîndul imperialilor habsburgi cu Ortodoxia din Transilvania”. Dosoftei al Ierusalimului însuși scria din Țara Românească, la 20 iunie 1698 țarului Petru al Rusiei, în legătură cu încercările catolicilor în Transilvania. „... din Ardeal vor să izgonească pe arhiereul dreptcredincios și să pună peste tot pe episcopul papistaș...” Hrisant Nottara, patriarhul Ierusalimului „luase bune mărturii de la Dimitrie Cantemir” și venise în Țara Românească și cu gîndul de a merge la țar pentru a discuta și despre „soarta românilor din Transilvania”.

Mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei trimite o scrisoare prin patriarhul Hrisant pentru patriarhul Adrian al Moscovei, la 8 noiembrie 1700, în care înfățișează nenorocirile abătute decurînd asupra Bisericii din Transilvania, rugîndu-l să mijlocească pe lingă țar pentru neamul ortodox și „să nu-l lase pînă în sfîrșit în cele năpraznice suferințe și necazuri ale lui”. După ce arată cele două valuri de nenorociri: stăpînirea otomană și furtuna „uniției” mitropolitul Teodosie, cel care hirotonise pe Teofil și pe Atanasie, își mărturisește încredere lui deplină în „... mîntuire și ajutor împotriva turcilor și catolicilor”.¹³⁾

În această conjunctură, Dimitrie Cantemir angajat în luptele de la Stănilești ca aliat al Rusiei, pribegeste în țara vecină. Domnitorul moldovean întuise situația creată prin confruntarea între turci și ruși și încheiasse *Tratat* cu țarul Petru cu cîteva luni înaintea dezastrului”.¹⁴⁾

¹²⁾ Pr. prof. D. Stăniloae, o. c., cap. „Începutul uniției și falsurile de documente care însoțesc origina ei”, pp. 20—32.

¹³⁾ Pr. Nicolae Șerbănescu, *Mitropolitul Teodosie al Țării Românești (1668—1672; 1679—1708)*, în „Studii Teologice”, IV (1952), pp. 330—351.

¹⁴⁾ Pe larg *Relațiile istorice dintre popoarele U.R.S.S. și România, în veacurile XV—începutul celui de al XVIII-lea. Documente și materiale în trei volume...* vol. III, 1673—1711. Editura științifică, Moscova, 1970 (în limba rusă și română), cu colaborarea Academiei de științe a Uniunii Sovietice și Academia Română, p. 330. Punctele tratatului sînt redată și de L. D., *Tratatul de alianță dintre Moldova și Rusia din 1711*, în „Magazin istoric”, VII (1973), nr. 10, pp. 12—15.

După dezastrul de la Stănilești (1711), Dimitrie Cantemir, scrie cronica, și-a strâns boierii și i-a invitat să meargă în Rusia: „... au făcut căutare tuturor moldovenilor (...) și i-au întrebat, merge-or cu dinsul la Moscu, au ba?”, istorisește Ion Neculce. Cei care au acceptat să-l însoțească, „i-au pus Dumitrașcu Vodă într-un izvod și l-au dat împăratului de l-au iscălit cu mîna lui”. Acest izvod s-a păstrat și cuprinde 41 nume de boieri de toate rangurile, la care se adaugă 289 slujitori ai voievodului și însoțitorilor săi. Diferența pînă la 4 000 de oameni,¹⁵⁾ o constituiau — cum spune Neculce — cei „mai de jos slujitori”.¹⁶⁾

Interesant că Dimitrie Cantemir avea la curtea sa un mare apărător al Bisericii Ortodoxe, pe care-l folosea în combaterea catolicismului și uniției, protestantismului și formele sale. Acesta era teologul Anastasie Candoidi, care a mers în Rusia cu Dimitrie Cantemir și a ajuns arhiepiscop de Vologda († 1737).¹⁷⁾

Prin șapte diplome imperiale, moldovenii și familiile lor au fost înpropriați în jurul Harcovului. De aici au primit ajutoare pribegii clerici și ierarhii ortodocși din Transilvania, veniți în Rusia din disperare.¹⁸⁾ Creдем că la frații lor de neam, limbă și credință au găsit toată înțelegerea și ajutorul în lupta lor justă pentru păstrarea credinței strămoșești și ființei naționale.

Cu toate acestea, cum însuși mărturisește Dimitrie Cantemir — „dulce este dragostea moșiei” — mulți s-au întors în Moldova cum este cazul lui Neculce, Savin Zmucilă, Ștefan Luca, stolnicul Sandu Sturza etc. Se cunosc cazuri cînd, peste șase ani, alți boieri se atașează lui Dimitrie Cantemir și vin în Rusia. Este cazul familiei Bantăș, rudă după mama sa, Anița Bantăș.¹⁹⁾

Dimitrie Cantemir însă a ajutat cum s-a putut pe cei care i-au cerut concursul, uzînd și de funcția sa „mare senator și consilier intim al țarului”.²⁰⁾

Se pune întrebarea, cum a ajutat practic lupta Ortodoxiei împotriva „uniției” care rănise și pe frații săi de peste Carpați? ²¹⁾

1. În primul rînd, prin prezența sa la curtea țarului unde primea pe toți prelații ortodoxiei din întreg Imperiul otoman, el cunoscînd

¹⁵⁾ Deși sînt menționate aproximativ 4.000 de însoțitori, *Marea enciclopedie sovietică*... vol. 20, Editura științifică de Stat, Ediția II, Moscova, 1953, consemnează 11000 de moldoveni, p. 28.

¹⁶⁾ Ștefan S. Gorovei, *Tovarăși de pribegie*, în „Magazin istoric” VII (1973), nr. 10, p. 16—17; P. P. Panaitescu, o. c., pp. 97—101.

¹⁷⁾ Nicolae Ciachir, *Cu privire la activitatea politică desfășurată de Dimitrie Cantemir în Rusia (1711—1723)*, în „Revista arhivelor”, L (1973), nr. 3, vol. XXXV, pp. 453—463.

¹⁸⁾ *Ibidem*, p. 455.

¹⁹⁾ Din genealogia familiei Bantăș, au fost mulți preoți și diaconi, însuși Dumitru Batăș era preot (pe larg Șt. Gorovei, art. cit., în „Revista arhivelor...”, pp. 500—501).

²⁰⁾ *Marea Enciclopedie*..., p. 29; C. Șerban, *Jurnalul lui Ivan Ilinski (1721—1730)*, în „Studii”, nr. 5—6, 1955, p. 119; *Relațiile istorice*..., p. 331, Art. 15 din Tratatul de la Luțk; *Istoria filozofiei*..., tom. I, p. 452.

cu exactitate „greaca, latina, slava, franceza, italiana, engleza și germană”.²²⁾

2. Prin funcțiile care le avea la Academia duhovnicească din Moscova, unde era ctitor la mănăstirea grecească „Sfintul Nicolae” și unde a fost înmormintat. Tot aci se afla sediul Academiei.

Ideea despre latinitatea poporului român a preocupat destul de mult pe savant. Două motive stăteau la baza acestui fapt: latinitatea noastră este certă atât a vocabularului, cât și ca psihologie. Două cuvinte din vocabularul creștin arată atât originea noastră latină, dar mai ales creștinismul curat latin: Domn (Dominus), Domnul și Dumnezeu (din Domine Deus).²³⁾ Românii „... se țin strâns de Biserica Răsăriteană... În nici un articol de credință nu se țin de erezii... ci totul este curat”,²⁴⁾ așa cum au primit de la Sfinții Apostoli. Mai mult, Apusul a părăsit adevărul și „credința care a stăpinit veacurile de demult” și „nu Orientul s-a abătut în decursul timpului de la adevărata credință a lui Hristos”.²⁵⁾

Aluzie directă la Biserica Romano-Catolică și la celelalte confesiuni care s-au rupt de Roma sau au căutat să o corijeze face Dimitrie Cantemir când scrie: „Nu s-a văzut niciodată (la noi românii) vreun eretic sau vreo erezie și cu atât mai puțin nu s-a putut dezvolta, probabil, fiindcă acest neam n-a vrut să știe de teologia scolastică și de alte meșteșugiri sofistice ale dialecticilor, ci a crezut că vorbele simple ale Evangheliei și învățătura Sfinților Părinți sînt de ajuns, chiar și fără școală, spre mîntuirea sufletului”.²⁶⁾

Dar „procedeul uniației” este considerat de Dimitrie Cantemir o practică greșită, fiindcă romano-catolicii sînt „fiii rătăciți”. Ei nu mai sînt fii ai Bisericii, ci papistași, nu mai țin la mîntuirea și luminarea credincioșilor, „ci la strălucirea Scaunului Romei”.²⁷⁾ „Papistașii — scrie cu indignare savantul român vizînd provinciile românești, Banatul și Transilvania —, dau celor ce țin de Biserica grecească uneori numele de frați, alteleori de schismatici, și de „fără cap” fiindcă nu se închină papii, capul văzut al

²¹⁾ După întîlnirea țarului cu personalități importante din Apusul Europei, Dimitrie Cantemir scrie lui Petru, îngrijorîndu-l situația ortodocșilor din „Imperiul habsburgic”. Mai mult, Eugeniu de Savoia, după cucerirea Belgradului (1717) silește pe turci să semneze pacea de la Pasaroviț (1717), incluzînd, de acum, în Imperiul habsburgic, Oltenia, Banatul Timișoarei și nordul Serbiei cu Belgradul (N. Ciachir, *art. cit.*, pp. 457—458); Pr. prof. D. Stăniloae, o. c., Prefață.

²²⁾ *Istoria filozofiei...*, p. 453.

²³⁾ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Academiei, București, 1973, pp. 363—367.

²⁴⁾ *Ibidem*, p. 339.

²⁵⁾ *Ibidem*.

²⁶⁾ *Ibidem*.

²⁷⁾ Pr. prof. D. Stăniloae, *Lupta și drama lui Inocențiu Micu Clain*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXVI (1968), nr 9—10, pp. 1137—1179; Acad. D. Prodan, *Suplex Libellus valachorum*, pp. 114—133, 137—238.

Bisericii... din care pricină mulțimea neștiutoare cu greu poate să distingă adevărul de minciună și să se păzească de otrava lor".²⁸⁾

În preocupările lui Dimitrie Cantemir, la loc de frunte stăteau și cunoscutele diferențe „doctrinare neînsemnate”: *primatul papal, filioque și purgatoriu*.

Filioque, pe lângă aberație și ignoranță este o falsificare a istoriei bisericești, o negare a vieții și sfinteniei trăitorilor creștini din perioada Sinoadelor Ecumenice. Ortodocșii români, adevărați continuatori ai latinității, dar și religiei creștine latine originale, așa cum arătase și Nicolae Milescu, au *Mărturisirea de credință nealterată*. „Simbolul credinței, scris în *Hronica vechimii romano-moldo-vlahilor*, îl rostesc la slujbă simplu, așa cum a fost alcătuit de Sfinții Părinți ai Sinodului de la Niceea și resping adăosul, papistănesc „și de la Fiul”. Despre purcederea Duhului Sfânt cred întocmai ceea ce spune Sfântul Ioan Evanghelistul prin cuvintele lui Hristos... Și precum nu vor să primească purcederea „de la Fiul”, adăugînd ceva la cuvintele Sfintei Scripturi, tot așa nu folosesc la slujbe nici formula introdusă de Palamas, „numai de la Tatăl”.²⁹⁾

În ceea ce privește *purgatoriul*, Dimitrie Cantemir are convingerea că nu este un loc intermediar între rai și iad, cum îl arată catolicii ci inexistent cum ne arată pilda bogatului nemilostiv și săracului Lazăr. Îndulgențele sînt „bilete practice de speculă a naivilor” și batjocură religiei creștine. „Evident, scrie savantul român „... păctele ușoare se iartă și după moarte prin rugăciunile Bisericii (nu prin garanții oficiale ale Vaticanului — îndulgențele) și prin pomeni”.³⁰⁾

Mai mult un sprijin de nădejde în mîntuirea sufletului îl constituie postul, tot dirijat de Biserică, dar moștenit de la Mîntuitorul Hristos și practicat de Sfinții Apostoli și Biserica primelor veacuri.³¹⁾

Tot Biserica are obligația să ferească pe credincioși de superstiție și credulitate.³²⁾ Și ca să arate totala independență a Bisericii strămoșești, Dimitrie Cantemir spune că Biserica Răsăriteană latină s-a păstrat nepătată la români. Prima mențiune că era independentă (nu făcea parte nici din Biserica Romană și nici din Biserica Greacă) o constituie Sinodul

²⁸⁾ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei...*, ed. cit., p. 339. Rezerva lui Dimitrie Cantemir, în ceea ce privește „uniația” cu Roma și urmările ei, este evidențiată și prin aceea că sfătuiește pe țarul Petru cel Mare să înceapă tratativele între Ortodoxie și protestanți în vederea cunoașterii și apropierii. Mai mult, chiar, savantul român era convins de faptul că orice contact cu luteranii și reformații, care doreau cu sinceritate să cunoască Ortodoxia, trebuie să țină seama de cultura celor angajați în dialog, de evlavia credincioșilor, de frățietatea care trebuie să domnească în toată Europa. Pentru această poziție „ecumenică” a vremii sale. Dimitrie Cantemir a cîștigat pe însuși matematicianul-filozof Leibniz, care îl numește pe Dimitrie Cantemir, pe lângă membru al demiei din Berlin, „vir illustrissimus” și pe Antioh Cantemir, „globus intellectualis”.

²⁹⁾ Interesantă și poziția nouă a romano-catolicilor despre *filioque*. (A se vedea pe larg Pr. prof. D. Stăniloae, *Studii catolice recente despre Filioque*, în „Studii Teologice”, XXV (1973), nr. 7—8, pp. 471—505.

³⁰⁾ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei...*, pp. 339—341.

³¹⁾ *Ibidem*, p. 341.

³²⁾ *Ibidem*.

unionist de la Ferrara-Florența (1438—1439), unde delegația moldovlahilor reprezenta Biserica Bizantină, dar ea a trecut de partea grecilor.

Un fapt iarăși de reținut, citirile și slujbele la noi se săvârșeau în limba latină (limba poporului), fapt pentru care erau acuzați „de papistășie”. Abia Teoctist, „de neam bulgar”(!) sfătuiește pe domn să introducă limba slavă bisericească și în vorbire, nu numai în cult. Însăși scrierea strămoșilor noștri era cu caractere latine.³³⁾

Considerăm că precizarea savantului român în ceea ce privește „introducerea alfabetului latin”, după Sinodul unionist, are o dublă explicație :

a) Alfabetul latin era moștenit, așa cum se constată din descoperirile arheologice de pînă acum, dinainte de venirea romanilor pe teritoriul Daciei.

b) Alfabetul cirilic a fost introdus la români după sinodul unionist pentru a se șterge urma „papiștașilor de la români” fiindcă, așa cum se știe, ortodocșii care au acceptat unirea cu Roma au fost expulzați de obștea credincioșilor.

În ceea ce privește *practica împărtășirii*, Dimitrie Cantemir combate atât pe protestanți și reformați, cît și pe romano-catolici, arătînd că ortodocșii români „... fac liturghia după rînduiala Sfinților Părinți Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur. La acestea folosesc *piine dospită* și se împărtășesc sub ambele forme (cu piine și vin)³⁴⁾ (subl. n.).

Dimitrie Cantemir are cuvinte de laudă la adresa cultului ortodox și evlaviei credincioșilor, ca expresie și exteriorizare a cultului. El vizează astfel și combate „pompa papistașă” și „cultul scaunului roman” ca expresii ale trufiei și inconștienței. De aceea, în sufletul credincioșilor ortodocși români, răniți prin uniație sau amenințați de formele morbide ale supunerii „la scaunul sfîntului părinte”, s-a născut o repulsie permanentă : „... nu este alt rit — scrie Dimitrie Cantemir — pe care să-l urască mai mult decît pe cel roman (cu toate că alții) ... ungurii, supuși lor, se țin aproape toți de acel cult...”³⁵⁾.

Se știe că una dintre acuzele adusă ortodoxiei de către romano-catolici este aceea că Biserica Ortodoxă folosește mult *prinoasele* și *darurile* — în limbajul papistaș, folosit de Cantemir: „artolatricie și vinolatricie”. Așa și este, însă, acestea întăresc evlavia, nu se confundă cu credința : „... creștinii ortodocși, cum a citit în sinod (al VII-lea Ecumenic) și diaconul Epifanie, nu au atribuit adorarea în duh și adevăr nici icoanelor, nici chipului Sfintei Cruci, după cum n-au confecționat niciodată vreo icoană, în care să fii redat ființa divină, indivizibilă și ininteligibilă, bine știind că „duh este Dumnezeu și cei care I se închină, în duh și în adevăr trebuie să I se închine”, căci adorarea și cinstirea latrentică se aduce numai lui Dumnezeu celui în Treime laudat. „... Sfînta Biserică învață pe fiii ei ce și cum să creadă și să înțeleagă cele ce sînt de prisos și care provoacă mai curînd incurcătură, decît strălucire...” (*Loca obscura*, f. 103).

³³⁾ P. P. Panaitescu, o. c., p. 24 ș. a.

³⁴⁾ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*..., p. 339.

³⁵⁾ *Ibidem*. Aci se indică și episcopia catolică de la Bacău, existentă în timpul său.

Ideile și apărarea ortodoxiei din opera lui Dimitrie Cantemir au făcut înconjurul lumii de atunci prin alt reprezentant al spiritualității autentice românești, anume prin *Antioh Cantemir* (1709—1744), fiul lui Dimitrie Cantemir.

Antioh Cantemir a studiat Academia duhovnicească din Moscova,³⁶⁾ și apoi Academia de Științe din Petersburg,³⁷⁾ avînd coleg pe savantul rus Mihail Lomonosov, întemeietorul Universității din Moscova.

Desigur, preocupările sale științifice nu l-au izolat de tradiția familială ortodoxă românească, ducînd mai departe tezaurul și talentul tatălui său. În această activitate, Antioh Cantemir, a fost ajutat și de poziția sa ca ambasador la Londra. Aci el tipărește opera tatălui său fiind apreciat de însuși enciclopedistul Voltaire și filozoful Montesquieu.

Știut fiind că Antioh fusese profesor la Academia din Petersburg, primul poet satiric pentru literatura rusă, avea o deosebită prestanță în lumea apuseană. La aceasta se adăuga titlul tatălui său de „membru al Academiei din Berlin” și uriașa sa operă umanistă.

De toate acestea se auzise și la scaunul Romei, iar iezuiții și adepții uniației considerau opera și activitatea prințului și domnului Țării Moldovei „periculoase și mult păgubitoare activității noastre spre gloria Romei”.

De acum, Antioh Cantemir era obiectivul Vaticanului atît la Londra cît și la Paris, încît papa trimite pe abilul diplomat, abatele Venuti,³⁸⁾ pentru a cerceta pe acest „principe curios” dintr-un popor latin.

Abatele Venuti a fost surprins de faptul că în afară de română, Antioh cunoștea „italiana de perfecție”, precum și rusa, latina, franceza și neogreaca; mai tîrziu engleza și spaniola. În loc de „convertire la Biserica cea mare” (Biserica Romano-Catolică) și de a fi făcut „apropiat al nostru — catolic sau uniât —, Abatele Venuti scrie papei: „... Antioh Cantemir, marele duce și înțelept, prieten al umilei noastre abații, recunoaște pe papa ca prim părinte, dar numai în Vatican, neputîndu-l dezlipi de schizma Răsăritului... Este străin de fanatism și are o gîndire limpede despre cultura noastră (apuseană), iar religia o tratează cu destulă înțelepciune, dar cu mare plăcere și pasionat vorbește de o mamă cerească a unirii celor două Biserici, greacă și latină... Nu este însă bucuros cu ceea ce am făcut noi cu ai săi... Recunoaște pe papa cap al Bisericii și urmaș al Sfîntului Petru în Roma, dar zice că, Petru a fost ca și ceilalți (Apostoli)...”³⁹⁾.

Nu se cunosc discuțiile și concluziile celor doi învățați, dar Antioh Cantemir fiind la Paris, pregătind tipărirea și în limba franceză a operei

³⁶⁾ *Istoria Academiei...*, p. 249; *Opera, scrisorile și informațiile prințului Antioh Cantemir* (în limba rusă), S. Petersburg, 1867, „Introducere”, p. XII.

³⁷⁾ *Istoria filozofiei...*, p. 284, *Opera scrisorile...*, „Introducere”, p. LXVI—LXVIII.

³⁸⁾ Abatele Venuti, *Satyres de m. le pr. Cantemir 1749, Histoire de sa vie*, pp. 62—64, citat de Stoianin în *Opera, scrisorile...*, „Introducere”, p. XXXIX.

³⁹⁾ *Ibidem*, p. XXXVI—XXXVII.

B-31.511-5

tatălui său, este invitat de Curtea din Roma, ca reprezentant al Imperiului rus. Este sigur că la Roma, Antioh a fost primit de papă și de Curia Vaticanului și a explicat acestora durerea pricinuită fraților români din Transilvania de fapta iezuiților. În același timp, noul episcop, Micu Clain se lupta disperat pentru obținerea drepturilor românilor „împilați și persecutați din cauza religiei și originii lor”.⁴⁰⁾

Din cauza bolii, Antioh, după vizita în Italia (primăvara anului 1744) se întoarce în Franța la prietenul său astronomul Maupertius, membru al Academiei din Paris, unde moare (1744).⁴¹⁾

Čiștiștigat pentru totdeauna pentru prietenie, Abatele Venuti, care i-a studiat Testamentul și i-a cunoscut corespondența vastă, consemna: „... gândul despre moarte m-a speriat (scrie în Testament Antioh Cantemir cu o lună înainte, când se găsea în suferință), dar acum înțeleg că ea vine de la Cel ce mi-a dat viața și acest fapt mă mîngîie...” și observa prelatul catolic, că înainte de moarte și-a chibzuit toate, ca și cum știa ce va urma: „... s-a pregătit prin spovedanie și cu trei zile înainte s-a împărtășit și a mai venit la biserică a doua zi, iar a treia zi a lipsit pentru totdeauna... Averele a lăsat-o instituțiilor de binefacere, refuzînd insistențele de a face act fraților săi...”

*

Atît Dimitrie Cantemir, cît și fiul său nu erau străini de mișcările și curente din lumea Răsăritului, Orientului și Apusului.

Opera lor umanistă, scrisă și orală⁴²⁾, a fost preluată de umaniștii de mai târziu, iar Școala latinistă sau Ardeleană au dat expresie națională, tradițională și ortodoxă strălucitelor lor idei. Dacă umanistul Nicolae Olahu,⁴³⁾ făcuse cunoscută originea latină a românilor de pretutindeni, Dimitrie Cantemir caută să le apere și ființa lor spirituală reprezentată și prin „Legea strămoșească”, sau Biserica Ortodoxă, de atacurile furibunde ale propagandei catolice iezuite, care, prin uniție, n-au adus credincioșilor ortodocși transilvăneni, decît o nouă împilare, dezmembrare și încercare de rupere din corpul sănătos al românilor celor trei provincii.

O dată cu reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române (1948) s-a vindecat o rană a Bisericii noastre și s-a stins ecoul de durere al stămoșilor noștri,

⁴⁰⁾ „Inocențiu Micu Clain, deschizătorul luptei politice naționale a românilor din Transilvania, luptător pentru independența Bisericii strămoșești și victimă a alianței habsburgice-catolice, capitol la Pr. prof. D. Stăniloae, o.c., pp. 49—104.

⁴¹⁾ Opera, scrisorile..., „Introducere”, p. CVIII—CXIX, CIV, *Dicționarul enciclopedic* (în limba rusă), S. Petersburg, 1895, tom. XIV, p. 316.

⁴²⁾ Prof. Alexandru Dușu, D. Cantemir și destinul operei sale, în „Magazin istoric”, V (1974), nr. 4 (49), pp. 75—80.

⁴³⁾ În acele timpuri puteai să fi oricît de necredincios numai „să nu ataci pe papa”, în *Cultura Renașterii în Italia*, Traducere de N. Balotă și Gh. Ciorogaru, Ed. Pentru literatură, București, 1969, vol. II, pp. 327—328; Acad. prof. dr. Andrei Oțetea, *Renașterea și Reforma*, Ed. științifică, București, 1968, pp. 15—17; Diacon P. I. David, *Un ecumenist al secolului al XVI-lea, umanistul Nicolae Olahu*, în „Glasul Bisericii”, XXVIII (1969), nr. 7—8, pp. 909—930.

ecou zugrăvit în opera lui Dimitrie Cantemir și făcut cunoscut de Antioh Cantemir în întreaga lume de atunci. Pentru ideea libertății și independenței naționale și bisericești, au militat neincetat clericii și ierarhii ortodocși din Transilvania, mulți dintre ei bătând drumurile Rusiei, Austriei și chiar Romei, așa cum a fost Micu Clain.⁴⁴⁾

O dată cu ștergerea „uniației” se poate face pomenire a tuturor celor ce de la Cantemir pînă astăzi au dorit înflorirea Patriei și neatîrnarea spirituală și națională a ei.

De aceea, în memoria poporului român vor fi veșnic vii Dimitrie Cantemir și fiul său Antioh Cantemir, iar în sanctuarul inimilor sincere, se va aduce permanent prinosul de recunoștință acelor care „credința și-au păzit” și dreptatea au săvîrșit.

⁴⁴⁾ „Fruntașii Școlii Ardelene, continuatori ai liniilor directe ale acțiunii lui Inocențiu Micu Clain, luptători împotriva catolicizării Bisericii unite și victime ale ierarhiei acesteia”, capitol la Pr. prof. D. Stăniloae, o. c., pp. 105—142 și 143—170.

DARURILE LUI DUMNEZEU

Duminica XVI după Rusalii

Sfinta Scriptură ne învață că dragostea lui Dumnezeu se proiectează și se concretizează în Biserică sub formă de daruri materiale și spirituale. Fiecare dar este o cantitate de dragoste materializată.

Raportat la omul credincios, darul divin este însușirea, aptitudinea, vocația, talentul cu care se naște, trăiește și lucrează în viață. Tot ce este și tot ce are el sînt daruri dumnezeiești (I Cor. 4, 7; Iacob 1, 7, II Petru 1, 3).

Potrivit acestor daruri fiecare credincios are o stare, o poziție, o misiune, o chemare în viața Bisericii și în organismul social, precum și obligația de a le valorifica cu maximum de eficiență. Aceasta o vedem clar din pilda talanților (Matei 25, 14—30).

Talanții reprezintă darurile lui Dumnezeu, diferite și deosebite de la ins la ins (Romani 12, 6; Efeseni 4, 7; I Corinteni 7, 7; 12, 4). Prezența lor confirmă exercitarea continuă a Providenței divine.

În toată existența ei, biserica nu va fi lipsită de aceste daruri. Creștinul din toate locurile se va bucura din plin de bogăția lor (Matei 5, 45) și nu există nimeni care să nu primească măcar un singur dar de la Dumnezeu.

Criteriul după care se face împărțirea darurilor este voia lui Dumnezeu (Eccles. 2, 26); Daniel 2, 21; Romani 12, 6; I Corinteni 7, 7). Altă modalitate nu există. Nimeni nu le poate moșteni, cumpăra sau cîștiga pe altă cale. Dumnezeu le împarte fără părere de rău (Iacob 1, 5), din destul și fără plată (Num. 14, 8; Psalm 67, 13; Romani 7, 31—2) și amăsurat puterii fiecăruia (Matei 25, 15). Dumnezeu îi dă atîtea daruri cît el poate să le înmulțească. De aceea, fiecare să se mulțumească cu darurile primite; cei ce au mai puține să nu cîrtească, iar cei ce au mai multe să nu se mîndrească cu ele (I Corinteni 4, 7). După același criteriu divin, darurile se completează și se compensează reciproc.

Odată primite, darurile fac ca cel ce le primește să devină proprietarul lor, să dispună și să lucreze cu ele după libertatea voinței sale. Astfel le poate lăsa în părăginire, le poate menține în stare potențială sau le poate valorifica. După aceste trei feluri de întrebuințare va fi considerat „rece, căldicel sau fierbinte” (Apoc. 3, 16), adică dăunător, indiferent sau valoros în circuitul vieții și al muncii creatoare.

Darurile se dau pentru folosul oamenilor (Eccl. 3, 13 ; I Timotei 4, 3 ; 6, 7), mai întâi celor ce caută împărăția lui Dumnezeu (Psalm 33, 10 ; 83, 11 ; Matei 6, 33 ; Luca 13, 31). De aceea, să nu le neglijăm (I Timotei 4, 14, II Timotei 1, 6), să nu le disprețuim (I Tes. 5, 20), ci să dăm slavă și mulțumită dătorului lor (Deut. 8, 18 ; I Par. 29, 13 ; II Corinteni 9, 15 ; Efeseni 5, 20 ; Col. 3, 15).

Valorificarea darurilor și întrebuințarea lor cu folos constituie scopul pentru care ne-au fost date (Romani 12, 6—8). Cei ce le întrebuințează în rău le pot pierde oricând (Matei 21, 43). Sf. Vasile cel Mare recomandă ca „fiecare ins — orice dar ar primi de la Dumnezeu — să-l sporească neîncetat”. Sporirea darurilor este motivul pentru care „tot celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce n-are și ceea ce are i se va lua (Matei 25, 29). Dumnezeu ne ajută să înmulțim darurile „ca întru toate, pururea, toată îndestularea s-o avem și să prisosim spre tot lucrul bun” (I Corinteni 9, 8).

Valorificarea darurilor se face nu numai pentru folosul omului, ci și pentru folosul colectivității (I Corinteni 10, 24 ; Filipeni 2, 4 ; I Petru 4, 10), al binelui obștesc (II Macabei 9, 21 ; Fapte 4, 32 ; I Corinteni 12, 7). „Orice dar primit de la Dumnezeu trebuie îndreptat spre folosul celor mulți” — zice Sf. Vasile cel Mare.

Pentru darurile primite și pentru felul cum le-am valorificat și folosit în viață vom răspunde în fața conștiinței, a societății și în fața lui Dumnezeu. Ne așteaptă ori bucurie, ori osindă. Tertium non datur.

Darurile lui Dumnezeu sînt date și comunităților după aceleași criterii divine. Țara și poporul nostru s-au învrednicit de daruri unice și fără asemănare în lume. Este dreptul nostru să ne folosim de ele, să le valorificăm și să ne folosim de roadele lor îmbelșugate. Fiecare dar constituie un drept al nostru și numai al nostru. Poporul apără drepturile noastre sfinte împreună cu toate cuceririle sale de pînă acum.

Pilda talanților să o împlinim și în viața cea nouă din țara noastră. Toți și fiecare la locul lui să valorificăm cu folos darurile noastre individuale și ale poporului nostru, să fim pom cu roduri îmbelșugate spre slava lui Dumnezeu, pentru binele și fericirea tuturor, înflorirea patriei, trăinicia neamului și împlinirea nădejdiilor sale de mai bine.

Preot Ieremia B. Ghita

„... TRECE IISUS NAZARINEANUL ...”

Duminică a XXXI-a după Rusalii

Mobilul care determină acțiunea din pericopa numită „a vindecării orbului din Ierihon” este trecerea lui Iisus Nazarineanul. Dacă n-ar fi trecut Iisus prin Ierihon, sărmanul orb urma să-și trăiască viața și pe mai departe în întunecul care îl copleșise și îl imobiliza...

Să vedem însă semnificația mai adâncă a trecerii lui Iisus Nazarineanul prin Ierihon, ce însemna ea pentru viața unui om care purta totuși chipul lui Dumnezeu chiar dacă nu-l putea valorifica în mod plenar datorită faptului că o imperfecțiune a trupului îi ținea întreaga viață sub vâul unei lincezeli tăcute, sub povara complexelor care îi stagnează mersul ei normal asemenea celor din jurul lui. Orbului din Ierihon îi lipsea simțul văzului. Pentru el lumina era o poartă închisă pentru totdeauna... Cît de rău ne simțim noi oamenii cînd în casele noastre pentru puțin timp se stinge lumina. Dar să ne gîndim ce putea fi în viața orbului pentru care lumina nu mai însemna nimic... Atitudinea de indiferență a trecătorilor din Ierihon față de sărmanul cerșetor orb îi putea trezi în suflet o eventuală resemnare, fiindcă nu avea nimic mai bun de făcut, dar a accepta să primești și să trăiești din milă cînd viața sufletească normală se zbate în clocotul dorinței de acțiune, înseamnă totuși o irosire a vieții însăși, o leziune a demnității umane, care oricît te-ar putea ține în tăcere mohorîtă, lasă răni adînci ce nu se pot cicatriza...

Dar se aude marea veste că prin mulțimea de trecători care se îmbulzeau, trece și Iisus Nazarineanul. În acest timp, în sufletul întunecat al orbului apare o rază de lumină, e marele sunet asemenea unui clopot care bate puternic și cristalin, aducîndu-i în suflet marea veste că trece Iisus Nazarineanul. Acest zvon îl trezește din hibernarea lui întunecată și aprinde flăcările marelui dorinți de a vedea, de a fi om ca toți oamenii. Și acest punct decisiv este zvonul că trece Iisus Nazarineanul. Auzise poate de bunătatea Profetului din Galileia, „ce orbilor le dă lumină și mușilor le dă cuvînt / Pe cei infirmi îi întărește, / Pe morți îi scoală din mormînt...” (Al. Vlahuță). Și tocmai acum trece Iisus Nazarineanul. Dacă ar fi pierdut această ocazie de a-L întâlni ar fi pierdut totul, ar fi rămas în continuare copleșit de singurătate, urmînd să-și petreacă zilele ca într-o peșteră întunecoasă fără ieșiri... Glasul vieții care fremăta în el îl chema la acțiune, la viața pe care o trăiau cei din jurul lui. Dar de ce-i vinovat un ghiocel chemat de razele vii ale soarelui la viață că nu-și poate arăta fața deoarece covorul de zăpadă îl ține în întunecarea lui rece. Și orbul avea în ființa lui dorința sinceră, chemarea la lumină, la viață pentru că și în el palpita viața care palpită în toți oamenii. Dar el nu putea vedea, fiind ținut asemenea unei păsări într-o colivie... Cît n-ar da o pasăre să se înalțe în luminatul străveziu al cerului, dar nu poate, fiindcă colivia o ține închisă într-o atmosferă tăcută. Pentru ca aripile nu înseamnă nimic, aproape nimic. Și atunci ce poate fi mai dureros pentru o pasăre care are menirea să zboare dar nu poate fiind închisă în colivie. Așa era și viața tristă a orbului din Ierihon, asemenea ghiocelului ținut la întunec de covorul de zăpadă care îl apăsa și asemenea pasărei ținută în colivie. Orbul dorea un lucru simplu, extrem de simplu, cum nu se putea mai normal, el nu-și dorea nici castele, nici alte bogății ispititoare, ci dorea să vadă și să răspundă menirii sale umane, asemenea celor din jurul său, dorea un lucru pe care Dumnezeu l-a înscris în menirea lui atunci cînd a suflat viață în lutul care a devenit coroana creaturii, stăpîn

al lumii văzute. El își cerea un lucru legitim, fiindcă pe frontispiciul vieții lui Dumnezeu a înscris LUMINA...! Așa cum pasărea are aripi să zboare, așa cum floarea tinde permanent să iasă la lumină, așa dorea și orbul să vadă. În ființa tuturor care au viață stă scris lumină, precum de pildă o plantă ținută la întunecare moare. Întunecatul este caracteristic mormintului, este caracteristic morții... Viața înseamnă deschidere spre lumină, iar cei aflați în întuneric trăiesc o adevărată moarte morală. Odată cu apariția zorilor, a luminii viața începe să se deștepte la acțiune, la mișcare, fiindcă viața însăși înseamnă mișcare; oamenii merg la uzine, la munca câmpului, la birouri, la muncă, nu numai pentru sine, ci și pentru alții, precum lumina răspindește razele ei pentru buna desfășurare a vieții. Noi avem menirea de a fi lumină, de a răspîndi în jurul nostru lumină asemenea soarelui care nu răspîndește numai pentru el lumina, ci lumina lui generează viața, bunurile vieții, frumusețea lumii. Acum înțelegem mai bine ce însemna pentru orbul din Ierihon zvonul că trece Iisus Nazarineanul, că trece Lumina de la care are și el menirea să ia lumină, pentru a-și trăi viața în lumină și pentru a putea răspîndi în jurul său lumină. De aceea strigătul lui este în același timp un strigăt de durere, un strigăt care izvorește din străfundul ființei lui întunecate și copleșite de suferință, este strigătul care răbufnește asemenea unei lave a unui vulcan care nu mai ține cont de nimeni și de nimic. La urma-urmei, de ce-l oprea mulțimea pe acest om nenorocit să-și ceară drepturile la viață, de ce-l opreau pe acest nenorocit al sorții să fie un semen al lor, să fie un om ca toți oamenii? Dar chiar dacă îl opreau ce-i păsa lui; el știa mai bine ca oricine suferința lui. Cei din jurul lui se mulțumeau să vadă în el o epavă de la care comunitatea nu mai aștepta nimic. Și atît. El știa mai bine ca oricine marea lui suferință care îl ținuse atîta ani undeva aruncat ca ceva ce nu mai folosește nimănui. De aceea nimeni și nimic nu-l putea opri să-și piardă poate ultima șansă de a se repune în viața autentic umană. Trece Iisus Nazarineanul! E zvonul care face să renască la viață o ființă pe care Dumnezeu a iubit-o așa de mult, încît și pentru mîntuirea ei a trimis pe Fiul Său, care este tocmai Iisus Nazarineanul. Și acesta este marele zvon care-l face pe orbul cerșetor să învie la viață ca o pasăre Phoenix din propria-i cenușă...

Problema însă care se pune și pentru noi credincioșii este în același timp o întrebare: în ce măsură am luat noi cunoștință de trecerea lui Iisus, L-am căutat noi pe el, am dorit noi să-L întîlnim în drumul vieții noastre, în ce măsură am luat noi lumină din lumina Lui? Desigur, toți credincioșii L-am primit pe Iisus în inimile noastre renăscînd prin Botez la o viață nouă de lumină, toți ne-am spălat haina ființei celei vechi și am făcut-o albă prin sîngele Său, dar mulți dintre noi ne-am întinat-o apoi în păcate și în fărâdelegi ce ne-au întunecat făptura. De aceea în drumul vieții noastre vine Iisus Nazarineanul... Acesta a fost marele zvon care a răsunat acum două mii de ani pe străzile prăfuite ale Ierihonului și răsună și pentru acei creștini dintre noi care ne-am întunecat sufletele cu păcate, trăind în destrăbălări, care am pierdut măsura adevăratei vieți,

care ne-am părăsit familiile lăsând copii pribegi pe drumuri, familii destrămate, plinsete și dezamăgire...

Orbul ardea de dorința unui drept legitim : vroia să vadă, să fie om ca toți ceilalți oameni, să aibe familie, să poată munci, să-și poată face datoria de om în societate. Dar pentru atingerea acestui deziderat, el strigă cu disperare, asemenea unui naufragiat care s-ar prinde și de un fir de pai ca să-și salveze viața. Poate aceia dintre noi care putem munci conștiincios, deși ne-am putea face datoria din plin, nu ne-o facem totdeauna. Deși avem familie de care ne simțim legați, preferăm de multe ori să ne prăvălim viața în licoarea destrăbălărilor fără să ne dăm seama că aceasta este o otrăvă care mai tirziu sau mai curînd ne va arunca în prăpastia vieții. În special pentru acei creștini care sînt robiți păcatului, vine Iisus Nazarineanul. El vrea să lase în sufletele noastre măcar o rază de lumină, El vrea să ne spele cu singele Său pe care ni-l oferă în fiecare duminică și sărbătoare spre iertarea păcatelor. Așa că astăzi pentru credincioși nu mai trece Iisus Nazarineanul pe drumuri prăfuite, ci vine la noi sub forma piinii și a vinului, adică a Trupului și Singelui Său. Astăzi El ni se oferă spre luminarea vieții noastre. Azi nu mai trebuie să strigăm după Iisus Nazarineanul ca orbul de acum două mii de ani, fiindcă ni se oferă El pe masa Sfintului Altar și ne cheamă El pe noi prin glasul preotului : „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”. Nouă ni se cere să ne apropiem de Iisus Nazarineanul care vine la noi spre a ne da lumina vieții Lui, dragostea Lui care să ne umple sufletele și să facă oameni buni, mai sinceri, mai smeriți, mai dăruți pentru binele vieții. El vrea ca să ducem viața în familiile noastre în dragoste față de soțul sau soția noastră, în dragoste față de copii noștri. El vrea să ne ajute să ne putem integra în iureșul muncii, al vieții cît mai desăvîrșite pe pămînt. El nu mai trece ca și acum două mii de ani pe drumuri, ci vrea să vină în inimile noastre să șteargă păcatul din ele. Nu mai trebuie să strigăm după Iisus ca orbul din Ierihon, ci trebuie să avem dorința de a-L primi, de a-L vedea și de a ne întîlni cu El. Nouă ni se cere să dorim să ne întîlnim cu El, să răspundem chemării Lui și să-L lăsăm să lucreze în viața noastră.

Preot prof. Sorin Cosma

PĂCATUL MÎNDRIEI ȘI VIRTUTEA SMERENIEI

Duminica XXXIII-a după Rusalii

Pentru ca urcușul duhovnicesc al Postului Patruzecimii să nu ni se pară nouă creștinilor prea pieptiș, Sfînta noastră Biserică a rînduit ca înainte de începutul acestui post, să se așeze un timp de trei săptămîni de pregătire, care începe cu Duminica de astăzi, numită a Vameșului și Fari-seului, deoarece la Sfînta Liturghie se citește cunoscuta parabolă a vame-

șului și fariseului. Cu această Duminică, începe în cursul anului bisericesc periodul Triodului, ale cărui servicii divine cuprind rugăciuni, cîntări, ectenii, tropare și canoane de umilință și pocăință, potrivite cu acest răs-timp de pregătire și împreună-pătimire cu Hristos al postului, pentru a putea ajunge, la sfîrșitul lui, la slăvita Înviere a Domnului.

Pilda vameșului și fariseului, frumoasă prin simplitatea și semnificația ei, a fost rostită de Mîntuitorul către unii care credeau că ei înșiși sînt drepti și priveau cu dispreț pe ceilalți. Ea are următorul cuprins :

Doi oameni s-au suit la templu să se roage : unul era fariseu și celălalt vameș. Fariseul, stînd, așa se ruga în sine : Dumnezeu, îți mulțumesc că nu sînt ca ceilalți oameni : răpitori, nedrepti, desfrînați, sau ca și acest vameș. Postesc de două ori pe săptămînă, dau zeciuală din toate cîte cîștig.

Iar vameșul, departe stînd, nu voia nici ochii să-și ridice la cer, ci își bătea pieptul, zicînd : Dumnezeu, milostiv fii mie păcătosului.

Zic vouă — și-a încheiat Mîntuitorul pilda — că acesta s-a coborît mai îndreptat la casa sa decît acela. Căci oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța (Luca 18, 10—14).

Să rugăm și noi pe Domnul ca să ne dea astăzi, celor ce am auzit aici această pildă, lumină și putere, spre a desprinde din ea sensuri adînci pentru viața noastră creștină.

Imaginea fariseului și vameșului din Sfînta Evanghelie de astăzi exprimă două atitudini opuse, pe care cei doi oameni le-au manifestat chiar în templu, în una dintre cele mai intime trăiri de conștiință, atunci cînd s-au înfățișat înaintea lui Dumnezeu să se roage. Și nu întîmplător a fost dat acest exemplu de Mîntuitorul, deoarece atît fariseul cît și vameșul erau personaje bine cunoscute tuturor celor ce îl ascultau. Fariseul este expresia omului mîndru de sine, îngîmfat, conștient sau chiar prea conștient de propria sa valoare, dar avînd o conștiință falsă despre aceasta. În același timp el este și fătarnic, deoarece așa cum își trîmbîțează propriile merite înaintea oamenilor, pe la colțurile străzilor, nu se sfiește s-o facă aceasta nici înaintea lui Dumnezeu, cunoscătorul gîndurilor celor mai ascunse ale omului. Mîndria fariseului depășește aici orice măsură, deoarece el n-a venit în templu să se roage, ci să-l arate lui Dumnezeu vrednicile lui. El n-a venit aici să-și recunoască păcatele, să ceară iertare de la Dumnezeu, să se pocăiască, să se convertească, ci a venit să-și arate superioritatea lui față de alții, să-și arate disprețul față de aceștia, punîndu-și în lumină înaintea lui Dumnezeu propria sa vrednicie. Mîndria lui e oarbă și disprețuitoare, căci nu-și vede și nu vrea să recunoască propriile lui slăbiciuni și păcate, ci le vede numai pe ale vameșului, față de care manifestă o desconsiderare totală.

Dar vameșul ? Conștient de propria sa păcătoșenie, n-a îndrăznit să treacă mai înainte, ci s-a oprit lingă ușă, și nici măcar nu îndrăznește să-și ridice ochii spre cer, ci de durere și rușine, expresia cîinței adevărate, își bătea pieptul, cu ochii ațintiți la pămînt, și abia putea rosti printre suspine : „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosul”. Aceste cuvinte erau

rugăciunea cea mai smerită, prin care cerea doar milă de la Dumnezeu, știindu-se împovărat de nenumărate păcate.

Iată, iubiți credincioși, doi oameni care au venit în același loc, în templu, să facă în același timp același lucru : să se roage, dar care sînt deosebiți nu numai ca apartenență la clase sociale diferite, ci și ca mentalitate și structură sufletească. Fariseul este expresia mentalității și structurii proprii sale clase. Egoismul și egolatria îl fac să uite că a venit în templu să se roage, de aceea el își etalează propriile sale merite, în timp ce disprețuiește pe cel ce nu face parte din clasa sa, pe care îl socotește vrednic de dispreț fiindcă nu-l consideră ca semen al său. În schimb, vameșul își recunoaște păcătoșenia și așteaptă iertare de la mila și bunăstarea lui Dumnezeu.

Cei doi oameni care au venit în templu să se roage reprezintă două atitudini complet opuse : fariseul e stăpînit de *păcatul mîndriei*, în timp ce vameșul dovedește *virtutea smereniei*.

Mîndria este prețuirea de sine peste măsură, împreună cu dorința neînfrînată de a se înălța pe sine și alergarea după laudă și mărire deșartă, în scopul de a-i întrece pe ceilalți semeni. Păcatul mîndriei e condamnat de Mîntuitorul în parabola de astăzi : Tot cel ce se înalță pe sine se va smeri (Luca 18, 14), de asemenea Sfinții Apostoli Petru și Iacob spun : „Celor mîndri Domnul le stă împotrivă (I Petru 5, 5 ; Iacob 4, 6). De asemenea, Sf. Apostol Pavel, spre a înlătura mîndria unuia împotriva celuilalt, spune : Căci cine te deosebește ? Și ce ai, pe care să nu-l fi primit ? Iar dacă l-ai primit, de ce te lauzi, ca și cum nu l-ai primit ? (I Corinteni 4, 7).

Smerenia e o virtute care, în morala creștină, rezultă din adevărata cunoaștere de sine și ea este virtutea prin care noi recunoaștem că toate darurile și însușirile bune pe care le avem nu sînt rezultatul vredniciei noastre, ci le-am primit de la Dumnezeu, de aceea noi nu trebuie să ne mîndrim cu ele. A recunoaște că toate darurile pe care le avem ne vin de la Dumnezeu, iată adevărata smerenie creștină, precum ne învață Sf. Apostol Pavel : „Cu harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt” (I Corinteni 15, 10), iar în alt loc : „Nu că sîntem vrednici să cugetăm în noi înșine ceva de la noi, ci vrednicia noastră vine de la Dumnezeu” (II Corinteni 3, 5).

Smerenia creștină izvorăște din dorința credinciosului de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu. De aceea, adevăratul creștin oricîte însușiri bune ar avea, el își dă seama că în raport cu desăvîrșirea divină înseamnă atît de puțin, de aceea se străduiește din toate puterile sale să progreseze în moralitate. Pentru creștin smerenia e podoaba sufletească în stare să-l facă a-și recunoaște slăbiciunile și neputințele sale și să-l îndemne să pășească mai curînd pe calea desăvîrșirii. Ea rodește în sufletul creștinului supunere, dăruire și recunoștință față de Dumnezeu, dorul după harul divin, liniștea și pacea sufletească, fuga de îngîmfare și mărire deșartă, răbdarea, dreptatea și cinstirea aproapelui.

Cel mai minunat exemplu de smerenie ni l-a dat însuși Mintuitorul Hristos prin întruparea, viața Sa pămîntească și jertfa Sa, El însuși îndemnîndu-ne : „Învățați de la mine că sînt blînd și smerit cu inimi” (Matei 11, 29), iar Sf. Apostol Pavel spune despre El : „S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte” (Filipeni 2, 8). Pe urmele lui Hristos au pășit Sfinții Apostoli, Sfinții Părinți și ceilalți sfinți ai Bisericii, care prin smerenie și ascultare au bineplăcut lui Dumnezeu și s-au îmbrăcat în haina nemuririi.

Din nenorocire însă, în decursul istoriei haina smereniei a fost lepădată adeseori, oameni și popoare îmbrăcîndu-se în haina mîndriei fariseice, mîndrie care a generat numeroase războaie, dintre care unele au fost duse în numele unor civilizații zise creștine. Din cauza mîndriei, rasismul a provocat cel de-al doilea război mondial, cu toate consecințele lui nefaste, după cum astăzi, din cauza aceleiași mîndrii, se comit nedreptăți flagrante în statele cu regimuri rasiste.

Iată de ce mîndria ne apare astăzi cu atît mai uricioasă, iar smerenia ne pare atît de strălucitoare.

Dar aci s-ar putea face o obiecție din partea unora, și anume : oare în veacul nostru, în care progresul tehnico-științific a atins culmi uimitoare, nu cumva smerenia e o atitudine de neîncredere în forțele umane și prin aceasta de frînare a acestui progres, prin faptul că omul nu-și exaltă creațiile și valorile pe care le-a produs ?

Nu, iubiți credincioși, căci smerenia nu înseamnă neîncredere sau lipsă de prețuire a propriilor tale forțe și talente, și nici menținere în stare de inactivitate. Sf. Apostol Pavel, arătîndu-și propria smerenie, spune următoarele : „Căci eu sînt cel mai mic dintre Apostoli, care nu sînt vrednic să mă numesc apostol, pentru că am prigonit Biserica lui Dumnezeu. Dar prin harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt ; și harul Lui care este în mine n-a fost în zadar, ci m-am ostenit mai mult decît ei toți. Dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este întru mine” (I Corinteni 15, 9—10). A fi smerit în sens creștin înseamnă a recunoaște cu nu ești creatorul propriei tale personalități, că nu ești autorul calităților și dotației tale, că datorezi și altora tot ceea ce ai și îndeosebi ceea ce ai, ai din darul lui Dumnezeu, că nu ești o bijuterie care să fie produsul propriei tale măiestrii, ci dacă te afli pe o treaptă de perfecțiune mai înaltă, aceasta se datorește și altora.

Folosindu-ne de o expresie curentă, a fi smerit înseamnă a primi observațiile altora relativ la propria ta persoană și activitate, și mai ales a-ți face tu însuși o aspră mustrare. Căci dacă pentru toți membrii societății noastre, pentru toți cetățenii Patriei noastre, respectarea unor principii de o înaltă valoare etică este o datorie de conștiință, în schimb, autosatisfacția, autosuficiența, îngîmfarea, desconsiderarea altuia, respingerea criticilor justificate, sînt atitudini etice negative, care nu pot face parte din profilul moral al omului de azi, fie că acesta e creștin, fie că nu este creștin.

Iată de ce, iubiți credincioși, cele două atitudini manifestate de fariseul și vameșul din parabola din Evanghelia de astăzi, dobîndesc în zilele

noastre dimensiuni și valențe care depășesc limitele concepției creștine. Mândria fariseică prin ea însăși e vrednică de condamnare, de aceea ea trebuie combătută și înlăturată oricând și oriunde, în timp ce smerenia vameșului e vrednică de laudă și trebuie prețuită, deoarece ea izvorăște dintr-o dreaptă cunoaștere și dreaptă apreciere de sine și ea promovează orice progres fie material, fie spiritual, fiind îndeosebi temelia progresului moral.

Încă astăzi, în prima zi din periodul Triodului, Duminica Vameșului și a Fariseului, cîntările pe care le-am auzit la sfintele slujbe ne îndeamnă să lepădăm de la noi orice mîndrie fariseică și să ne îmbrăcăm în smerenia vameșului. Se cuvine deci să nu credem despre noi că sîntem drepiți și să disprețuim pe ceilalți frați, asemenea fariseului. Iar dacă alții ne laudă sau ne prețuiesc pentru vreo vrednicie a noastră, să nu uităm că aceasta am dobîndit-o din harul lui Dumnezeu și asemenea Sfîntului Apostol Pavel, să ne străduim ca, prin osteneala noastră, să facem acest har lucrător în viața noastră și a semenilor noștri.

Se cuvine de asemenea să nu ne lăsăm niciodată cuprinși de păcatul mîndriei, aducîndu-ne mereu aminte de cuvintele Sfîntilor Apostoli Petru și Iacob : „Celor mîndri Dumnezeu le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har” (I Petru 5, 5 ; Iacob 4, 6). Și mai ales să nu uităm că însuși Mîntuitorul, arătîndu-ne în parabola fariseului și vameșului contrastul dintre mîndrie și smerenie, a rostit un adevăr valabil pentru fiecare din noi și pentru toate timpurile : „Căci tot cel ce se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se va smeri, înălța-se-va” (Luca 18, 14).

Arhidiacon prof. dr. Ioan Zăgrean

BUNAVESTIRE

Sînt unele pagini din Evanghelie care ar trebui săpate cu litere de aur în toate bisericile, cu litere de foc în toate inimile. Așa sînt acelea în care ni se istorisește cum Dumnezeu-Cuvîntul, născut înainte de timp, din tată fără de mamă, se întrupează din mamă fără tată, în sinul Preacuratei Fecioare Maria (Luca 1, 26—36).

Nu este o pagină din Evanghelie mai învăluită în mister, mai plină de respectul cerului față de creatură, mai înmiresmată în parfumul pămîntului. „Astăzi este începutul mîntuirii noastre și arătarea tainei celei din veac. Fiul lui Dumnezeu, Fiu al Fecioarei se face” (Troparul Bunevestiri). Dumnezeu și omul se întîlnesc pentru ca Dumnezeu să fie întrupat iar omul îndumnezeit.

Cînd a sosit plinirea vremii Dumnezeu a trimis pe mesagerul bunelor vestiri, pe Arhanghelul Gavriil, în Cetatea Galileii al cărei nume era Na-

zaret, la o Fecioară logodită cu un bărbat din casa lui David, al cărui nume era Iosif, și numele fecioarei Maria.

După cum Adam a ieșit din pământ așa Iisus va ieși din natura omească, după trup. Și odată ce atât unul cit și celălalt trebuiau să fie capul unei noi generații, a omenirii vechi și noi, Dumnezeu însuși i-a creat. În consecință ei nu vor avea alt tată decât pe Dumnezeu.

Puține știm despre Maria înainte de buna vestire. Aparține casei lui David, fiică a lui Heli-Ioachim și a Anei ; rudă cu Elisabeta, soția preotului Zaharia ; logodită cu Iosif, rudă cu ea și aparținător aceleași familii davidice. Faptul că era logodită cu o rudă a sa ne dă să înțelegem că era singura fiică la părinți și astfel legea o obliga să se căsătorească cu o rudă, pentru a nu dispărea familia.

Acestea erau planurile părinților cu Maria.

Dumnezeu însă făcu alte planuri : Maria fu destinată să fie mama lui Dumnezeu, mama noastră cerească.

Și mai puține știm despre logodnicul Sfintei Fecioare, Iosif. Sfânta Scriptură ni-l caracterizează cu vorbele : Era om drept. O rău înțeleasă apreciere a valorilor morale, a făcut ca arta să-și dea mină cu legenda în a-l reprezenta pe Sfântul Iosif ca un om deja bătrîn. Dumnezeu nu avea nevoie să arunce asupra acestei legături nota ridicolului, care te face să zîmbești ori de cîte ori vezi încredințată o copilă unui om bătrîn. Atunci cînd vrea El poate stăpîni inima și imboldul trupului tot așa de bine la 25 ani ca și la 50 de ani. Nu bătrînețea ci virtutea este mama castității și această virtute poate sta tot așa de bine în tinerețea generoasă, gata de sacrificiu, ca și în bătrînețea prudentă. Orice s-ar crede, un om deja bătrîn nu putea susține cu lucrul minilor sale o familie, nu o putea protegui, nu putea fugi cu ea în Egipt, apoi îndărăt, nu putea îndepărta suspiciunile, calomniile asupra celei mai cîrate dintre mame. Sfântul Iosif trebuia să fie un om pe la începutul bărbăției, cînd logodi pe Maria.

Deci, cînd a sosit plinirea vremii mesagerul bunelor vestiri se prezentă la Fecioara Maria.

Respectuos îi spune : Bucură-te, Marie, plină de dar, Domnul este cu tine. Este primul și cel mai autorizat omagiu adus Mariei : ea este plină de har, fără pată, căci Dumnezeu este în sufletul ei, îl sfințește cu sfințenia Sa. Binecuvîntată ești tu întru toate și peste toate femeile ; binecuvîntată, deoarece prin tine vor fi binecuvîntate toate neamurile.

Vorbele acestea, ca și apariția neașteptată, tulburară sufletul Fecioarei, de aceea Arhanghelul trebui să-i spună : Nu te teme, Mario, pentru că ai aflat har la Dumnezeu, iată vei concepe și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus. Față de acest Iisus, Maria fi-va ceea ce este oricare femeie față de fiul ei : mamă. Acest copil va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va numi, ... împărăția Lui nu va avea sfîrșit. Va să zică Fiul Mariei va fi și Fiul Celui Preaînalt.

Dar această onoare sublimă îi tulbură candoarea de fecioară. De aceea cu conștiința trepidantă întrebă: Cum va fi mie aceasta de vreme ce eu nu cunosc bărbat? Duhul Sfânt se va pogori asupra ta și puterea celui Preainalt te va umbri. În felul acesta Maria fi-va singura mamă între fecioare și singura Fecioară între mame. Cel care se va naște dintr-însa nu se va zămisli pe cale naturală ci printr-o minune a atotputerniciei lui Dumnezeu. Duhul Sfânt se va pogori asupra Fecioarei pentru a forma pe Mesia, pe Mîntuitorul.

Ce moment sublim. Cerul se îmbie pămîntului; Dumnezeu Preainalt cere aprobarea umilei Sale creaturi pentru a se face om. Pe buzele Preacuratei este suspendat însuși Dumnezeu, de răspunsul ei depinde întreaga noastră fericire, mîntuire. Deschide-se-va poarta raiului, străluci-va pe orizontul nostru steaua dimineții, ni se vor vesti zorile soarelui, Hristos? Răspunsul nu era atît de ușor. Maternitatea ce i se îmbie Fecioarei îi impune sarcini fără pereche. Oare această cale a minunii nu va fi și aceea a rușinii, a ocarei? Cum va explica logodnicului și semenilor maternitatea sa? Va fi crezută minunea? O vor binecuvînta ori blestema, înălța ori ucide cu pietre. Apoi într-o străfulgerare Fecioarei i se prezentară toate durerile viitorului, toate drumurile crucii, pe care le va urca alătura de Fiul ei. Această luptă se termină ca în toate sufletele mari: Maria fu gata să facă voia Domnului. De altfel, dacă Dumnezeu este cu ea, cine-i poate sta împotrivă?

Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul Tău. La pronunțarea acestui „fie”, Dumnezeu se întrupă, Cuvîntul se făcu om. Nu există un moment mai sublim în religia creștină ca acesta, cînd Maria pronunță acel „fie”. Toată măreția sărbătorii Crăciunului îi revine Buneivestiri. Acuma este începutul mîntuirii noastre, acum cuvîntul se întrupează.

Maria simțea bucuria mai mult ca oricine. Rămase însă cu secretul ei, deoarece știa cît de rare sînt persoanele care intuiesc planurile lui Dumnezeu și ce mulți sînt impiii, care desfigurează aceste planuri. O inimă de femeie îi păru vrednică de confidența sa. Neavînd mamă, luă calea spre cetatea Iudeii, unde locuia ruda sa, Elisabeta.

În pragul casei lui Zaharia, transfigurată de bucuria lăuntrică, strălucitoare prin grație, apăru Elisabeta ca o arătare cerească. Elisabeta, care purta de șase luni pe Înaintemergătorul, era sigură cu Mesia are să vină în curînd. O luminea lăuntrică, ca și apariția Mariei îi dădură certitudinea că Mesia e aproape. În același timp, copilul, pe care îl purta în sîn, tresări, așa după cum tresare natura amorțită și suride la primele raze ale soarelui de primăvară.

Binecuvîntată ești tu între femei și binecuvîntat este rodul pîntecelui tău. Și de unde mie aceasta ca să vină Maica Domnului meu la mine? Căci iată cum fu glasul închinării tale în urechile mele, săltă pruncul cu bucurie în pîntecele mele. Și fericită este care a crezut că va fi săvîrșirea celor zise ei de la Domnul.

Maria ascultă acest prim omagiu adus maternității ei. Fu de ajuns să se lase sub impresia emoției lăuntrice, a bucurie ce-i copleșea sufletul,

pentru ca răspunsul ei să se transforme într-un cîntec de liră într-aripată : mărește, suflete al meu pe Domnul...

Este mireasa celui Preainalt care vorbește. Ea nu vorbește, ci cîntă. Se pare că întreg sufletul celor credincioși și tot avîntul celor iubitori au trecut în sufletul ei. Credința vie a patriarhilor, aspirațiile arzătoare ale profeților, speranța generațiilor trecute, evlavია umilă și dulce a femeilor sfinte, credința în Dumnezeu, ...împodobeau sufletul acestei Fecioare. Biserica noastră învață că, după Iisus nu a existat un suflet mai armonios, mai nepătat, mai sfînt ca acela al Mariei. De aceea cerul se opri asupra ei pentru a o face să încolțească în pîntecele său, Hristos Domnul.

Cu ce gînduri ne vom apropia de această mamă a lui Dumnezeu ? Ea este și mama noastră. S-o iubim deci, ca pe o mamă. Credința creștină ne sugerează convingerea că dacă vrem să mergem la Fiul, e mai bine să o facem prin Mamă.

Preot dr. Teodor Voștinariu

MIHAIL EMINESCU ȘI LIMBA VECHĂ

de: prof. IOAN NICOLA

Avînd în vedere personalitatea poetică a lui Mihail Eminescu, care cu cheia de aur a geniului său ne-a deschis poarta și am pătruns în cultura universală, evenimentul împlinirii celor 125 de ani de la nașterea sa, nu poate fi trecut cu vederea.

„El a lăsat atîtea amintiri de existența lui trecătoare, încît ne silește oarecum să ne gîndim la el și să-l iubim. În orice moment îi întîlnim numele înscris în marmura sculptorului, pe volumele cercetătorului pios, ori pe operele lui concrete, din care trăiesc și se bucură generațiile următoare. Și acel suflet, care a trăit odinioară într-un singur focar de conștiință, se simte acum trăind în mii și nenumărate conștiințe, ca un fulger măreț care se oglindește în aceeași clipă în mii și nenumărate riuri, izvoare și priviri omenești”.¹⁾

„Cu cît trece vremea, cu atît Eminescu se înalță. La început sta în puterea suflătească numai a unora a pricepe lirismul atît de delicat al noului poet, care se depărta deopotrivă de Bolintineanu ca și de Alecsandri; astăzi toată lumea simte poezia lui Eminescu, — toată lumea, dar mai cu seamă cea tînără”.²⁾

„Eminesco représente à lui seul toute une phase de l'histoire roumaine; il est une cime. Après lui c'est un monde nouveau qui s'ouvre”.³⁾

„Luceafărul poeziei românești domină și cu înălțimile celui mai înalt virf. Nimene (nu ne sfiim de riscul acestui superlativ) — nimene dintre marii literaturii românești n-a fost — vorba lui Vlahuță — vîpaie ce se mistuie luminînd”.⁴⁾

„Azi însă cînd poporul românesc, după o lungă robire dinăuntru și dinafară, a luat conștiință de sine, chipul lunar și amar zîmbitor al poetului își regăsește puterea asupra sufletelor noastre, și el ne apare drept cel mai în stare să dea expresie simțirilor moderne și românești, și cu fluierul său poetic să ducă năzuințele noastre sociale pretutindeni,

¹⁾ Cerna, *Eminescu*, „Convorbiri literare”, nr. 6, 1909.

²⁾ Duiliu Zamfirescu, *Eminescu*, „Convorbiri literare”, nr. 6, 1914.

³⁾ Marcel Montandon, *Mihail Eminescu*, „Les Annales des Nationalités”, no. 3—5, Paris, 1914.

⁴⁾ Leca Morariu, *Eminescu*, „Făt-Frumos”, Suceava, mai-iunie 1929.

Peste ape, peste punți
Peste codri de pe munți".⁵⁾

Iată câteva păreri autorizate, care legitimează popasul nostru de astăzi. La întrebarea firească de ce Eminescu e un poet mare, nu e greu de răspuns dacă-i citești opera. El aduce un fond adinc țesut din idei generale care interesează deopotrivă atât pe români cât și pe străini, care s-au grăbit să-l traducă; aduce o intensitate de sentimente general-omenești și o formă nouă, care, fond și formă stau într-o desăvârșită armonie.

„Armonia eminesciană” e actul care stă la temeiul acestei uriașe prețuiri și nimic nu se mai poate integra în conștiința românească dincolo de această armonie. În decurs de două sute cincizeci de ani de scris românesc, niciodată cuvintele acestei limbi n-au sunat așa cum sună în poezia lui Eminescu. E un fapt așa de real că pare firesc”.⁶⁾

Idei științifice, abstracte și reci, de care luăm cunoștință cu mintea, devin sub pana de aur a maestrului plastice, concrete și atrăgătoare, ele adresându-se deopotrivă și sufletului nostru pentru a-l impresiona.

Ia să ne gândim bunăoară la cele cinci „Scrisori”, la poezia filozofică și socială; cită bogăție de idei și cită dăruire de suflet îmbrăcate toate „în straie de purpură și aur”!

Limba literară a vremii încă nedeplin formată, cu o slabă putere de evocare, nu putea îmbrăca o așa bogăție de idei, fapt ce-l determină pe poet să creeze o limbă nouă, limba eminesciană, mai bogată și mai pitorească, cu o mai mare posibilitate de evocare și mai muzicală; numai așa se explică acea bogăție de imagini care strălucesc asemenea nestematelor, asemenea boabelor de rouă în strălucirea soarelui de dimineață.

Totdeauna, poetul a fost preocupat de cultivarea limbii noastre. Iată ce ne spune în această privință un bun prieten al său: „El avea multă slăbiciune pentru muzica limbii românești și zicea, că neologismele pocesc muzica aceasta, fiindcă ele nu pot fi rostite ca vorbele românești cele adevărate. Ceea ce-i atingea plăcut urechea erau mai ales sunetele „ea”, „oa”, „ie”, „ă” și „i”, care în neologisme adeseori se pierd.

„... După părerea lui vorbele nu se nascocesc, ci răsar ca firele de iarbă pe cîmp, limba românească nu e, cum se zice „fiica” celei latine, ci mai veche decît aceasta și românească e orișicare vorbă, de care se folosesc toți Românii, fiindcă o rostesc ușor, le sună bine la ureche și are pentru dinșii un înțeles bine hotărît. El nu mai cerceta doar originea vorbei, ci o prețuia după valoarea ce i-o da întrebuintarea.

„... Numai rar de tot se întîmplă, ca să fie mulțumit și el însuși de ceea ce a scris, și mulțumit era nu de ceea ce a zis, ci de forma, în care îi era reproducă gîndirea... Ținea ca muzica limbii să fie și ea astfel alcătuită, încît să simtă ceea ce voește el și cel ce nu înțelege vorbele”.⁷⁾

⁵⁾ G. Călinescu, *Opere 11, Viața lui Eminescu*, 1969, Editura pentru literatură, p. 315.

⁶⁾ Camil Petrescu, *Eminescu și esențele*, „Revista Fundațiilor” nr. 7, iulie 1939.

⁷⁾ I. Slavici, *Eminescu și limba românească*, „Convorbiri literare”, nr. 6, iunie 1909.

S-a spus — și cu drept cuvânt — că Eminescu e un făuritor de limbă. Niciodată limba românească literară n-a atins gradul de perfecțiune pe care i l-a dat autorul Luceafărului.

Bogăția fondului în idei și sentimente adinci și general-omenești nu putea fi îmbrăcată într-o limbă pe cale de formare. Era nevoie de o limbă mai bogată, mai expresivă, mai plastică și mai armonioasă. Poetul distilează în retorta geniului său vocabularul popular, vocabularul arhaic, din care aduce la lumină anumiți termeni și limba literară a vremii făurind astfel o limbă nouă, limba eminesciană, pe care o toarnă în tiparul versului

„El a cutreierat pământul locuit de români, stînd ani întregi în Bucovina și Ardeal, s-a coborît între popor ca să-l cunoască de aproape, a cules creațiunile lui poetice, iar în ceasurile de singurătate, pe care le căuta într-adins, se cufunda în cronicile și cărțile bisericești cu vechea lor limbă dulce și înțeleaptă”⁸⁾

Cartea veche bisericească s-a bucurat și ea de o atenție deosebită din partea poetului, după cum noi am arătat, cîndva, într-un studiu.⁹⁾

Eminescu face mărturisirea :

Cărți vechi, roase de molii cu păreții afumați
I-am deschis unsele pagini cu-a lor litere bătrâne.
(Christ)

Poezia „Strigoii” începe cu un citat din Pogribania mirenilor : „... că trece aceasta ca fumul de pe pământ. Ca floarea au înflorit, ca iarba s-au tăiat, cu pinză se înfășură, cu pământ se acopere”.

Scrisoarea V-a este intitulată „Dalila” și prezintă la început, episodul biblic, Samson-Dalila; spicuim câteva cuvinte împrumutate din limba vechei Scripturi în loc de scrieri :

Cînd privesc zilele de-aur a scripturilor române,
Mă cufund ca într-o mare de visări dulci și senine.
(Epigonii)

Cuvîntul se întrebuițează astăzi numai în domeniul bisericesc : Sfînta Scriptură.

imple pentru umple De dorul lui și inima
 Și sufletu-i se imple (Luceafărul)

mumă pentru mamă : Şi soarele e tatăl meu,
Iar noaptea mi-este muma. (Luceafărul)

rumpe pentru rupe : A țesut subțire pinza străvezie ca o suveajă
Tremurînd ea licurește și se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.
(Călin)

⁸⁾ Oct. C. Tăslăuanu, *Mihail Eminescu*, rev. „Luceafărul”, Sibiu, 16 iunie 1914, nr. 12.

⁹⁾ Ion Nicola, *Influența religioasă în poezia lui Eminescu*, Caransebeș, 1944.

Se mai întâlnesc : Egipt, mur (perete), vergină, vecie, veacuri, selbe (păduri), văzum și altele.

Forma verbală de persoana întâia plural e prin analogie de la persoana a treia singular el văzu, noi văzum (văzurăm), precum în limba veche, „acolo șezum și plinsem”. Tot sub influența limbii vechi, Eminescu folosește o formă ca aceasta „ei-și”, o formă de pronume de întărire : Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și. (Călin).

„Prin adăugarea lui-și la pronumele personal a rezultat o serie de forme care au aceeași funcție ca însumi, îns(u), însă, astfel că limba sec. al XVI-lea era mai bogată decît cea de astăzi, pentru a exprima noțiunea de eu însumi etc.”¹⁰⁾.

În poezia „Miron și frumoasa fără corp”, poetul ne descrie așa de simplu și cu limbă așa de arhaică, ceremonialul botezului :

L-au spălatu-l, pietănatu-l,
La botez l-au dus pe micul,
La icoane l-a închinatu-l,
Un diac citi tipicul.

Ne întrebăm : unde a cunoscut poetul cartea veche bisericească sau cronicile ? Cărțile vechi au fost cunoscut de el chiar în casa părintească. „Părinții lui, mai ales mama, erau oameni bisericoși și în afară de aceasta în familie erau multe fețe călugărești. Doi dintre frați și trei dintre surorile Ralucăi (Calinic, Iachift, Fevronia, Olimpiada, Sofia), precum și o nepoată de soră (Xenia, fata Saftiei Jurașcu) erau călugări”.¹¹⁾

Este cunoscut că lectura bătrînilor noștri era formată din cărți bisericești — de preferință Psaltirea, Viețile sfinților și Ceaslovul — și cronicile, pe lingă cărțile populare, precum Alexandria, Esopia, Floarea darurilor și altele.

Matei Eminescu, unul dintre frații mai mici ai poetului, mărturisește că în casa părintească exista o psaltire, pe care părinții însemnau datele mai importante din viața familiei ; era un fel de cronică de familie în care Matei a văzut însemnată de către Gheorghe Eminovici, data nașterii poetului :

Astăzi, 20 decembrie, anul 1849, la patru ceasuri și cincisprezece minute exropienești, s-au născut fiul nostru Mihai.¹²⁾ Data aceasta este combătută de certificatul de naștere alcătuit la biserica Adormirea Maicii Domnului din Botoșani.

Bătrînul Eminovici, care avea o frumoasă bibliotecă pentru vremea aceea, va fi avut și cronicile lui Kogălniceanu și alte cărți de istorie, pe care copilul inteligent și curios ca toți copiii, le va fi ispitit.

¹⁰⁾ Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. II, Editura Științifică, București 1961, p. 118.

¹¹⁾ G. Călinescu, *ibidem*, p. 58.

¹²⁾ Mihail Eminescu, *Poezii*, cu o notiță biografică de Căpitanul Eminescu, fratele poetului, București, Editura Alcala, 1901.

Poetul a cunoscut cartea veche și în biblioteca eminentului profesor Aron Pumnul, pe care a și condus-o o vreme.

Multe cărți cu slova veche, a cunoscut pe cînd era directorul bibliotecii din Iași.

El a fost în serviciul bibliotecii în 1874 și 1875, cînd a condus-o. Din acești ani posedăm o corespondență a poetului cu Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, privitoare la cumpărarea unor cărți vechi românești din care reiese o vie preocupare pentru mărirea fondului bibliotecii, cărți a căror importanță istorică, literară și lingvistică ține să o facă cu insistență cunoscută autorităților superioare.

În 15 octombrie 1875, înaintează Ministerului un raport cu privire la o ofertă de cărți vechi românești și manuscrise, alăturînd următorul tablou cu descrierea fiecăreia în parte, scris de el însuși :

Anul	aut.	Cuprinsul	Prețul
1645	Necunoscut	<i>Șapte taine</i> din vremea lui Vasile Lupu și a Mitropolitului Varlaam. Lipsesc din ea foi nenumerotate, dintr-o scrisoare a Mitropolitului către Domn; foile din urmă a scrisorii domnești și din text foile pag. 249—50, 288—89, 294—95, 302—3; iar la capăt probabil că tabla materiei — — — — —	100
1673	Dosoteiu	1. <i>Psaltirea în versuri</i> . Lipsesc titlul, probabil că și precuvîntarea nepaginată, iar la sfîrșit parte din psalm 149 și întreg 150 — — — — — 2. <i>Acatist</i> din același an; pare a lipsi sfîrșitul — — — — —	250 250
1698	Dim. Cantemir	<i>Divanul sau glceava înțeleptului cu lumea</i> . Text românesc cu traducere grecească. Lipsesc titlul. Foile precuvîntărilor stricate. Stampa și foaia întâia a textului lucrate cu mîna. În rest completă — — — — —	170
1728	Necunoscut	<i>Manuscript</i> . Viața și fabulele lui Isop. Istoria universală de la zidirea lumii pînă la Constantin și Iulian. În restul volumului e descrisă de o mână mai tîrzie domnia lui Neculai Alexandru Mavrocordat — — — — —	15
1772	Necunoscut	<i>Manuscript</i> . Carte filozofică-religioasă a Sf. Grigorie Sinai teanul. Completă — — — — —	15
cel mult	Necunoscut	<i>Manuscript</i> . Numit Talmud sau pentru sfîrșitul lumii și pentru Antichrist. Lipsesc șapte foi din început — — — — —	5
1802			
1803	Necunoscut	<i>Manuscript</i> , foarte bine conservat asupra vieții călugărești — — — — —	30
			Total 585

Poetul poartă tratative asupra prețurilor cu anticarul care oferea cărțile.

Prin adresa din 25 noiembrie 1874, Ministerul aprobă suma de 585 lei, pentru achiziționarea cărților de la anticarul Kuperman și înaintează bibliotecarului mandatul nr. 8656 cu suma necesară.

La 17 ianuarie 1875 înaintează Ministerului, un raport în care arată că a obținut de la anticar o reducere de 185 lei din suma prevăzută, pe care Eminescu o numește „economie”, și arată noile prețuri :

Șapte taine	în loc de lei	100 numai	62 l. n.
Psaltirea lui Dosotei	"	250	" 210
Divanul lui Cantemir	"	170	" 100
Manuscriptul Isopia	"	15	" 10
Manuscriptul Gr. Sinaiteanul	"	15	" 10
Manuscriptul numit Talmud	"	5	" 3
Manuscript. asupra vieții călugărești	"	30	" 5
400 l. n. (lei noi)			

Tot cam în același timp, Eminescu înaintează un raport privind un manuscript oferit spre vânzare de Iancu Codrescu, avind două sute optzeci și două de file, conținind un dicționar slavo-român și gramatica limbii slave bisericești.¹³⁾

„Toți scriitorii noștri, anteriori, contemporani și posteriori lui Eminescu, au îmbătrinit ori încep să îmbătrânească. Numai el rămâne pururi tânăr, rămâne eternul confident al sufletelor sensibile și visătoare.

De la apariția lui Eminescu și pînă azi, s-au perindat atîtea școli literare, atîtea curenți și atîtea mode, care uneori păreau că-l întunecă, dar el rezista mereu și apărea din nou strălucitor ca și luceafărul lui”.¹⁴⁾

Aniversarea a 125 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu este desigur un moment potrivit „pentru a se inventaria încă odată moștenirea rămasă de la acest geniu formidabil răsărit fără veste în mijlocul nației noastre, și care într-o viață foarte scurtă, a semănat constelații bogate și strălucitoare pe firmamentul aproape gol al culturii românești, unde abia scinteau aici și colo puține stele răzlețe, pe lângă alte biete luminițe, la care trebuia să te uiți — pentru a le deosebi efectiv — cu telescoape uriașe, a căror lentilă era mai mult patriotică decît științifică. Opera de poet-miracol și de prozator-artist a lui Mihai Eminescu a fost multilaterală, posedind fațete numeroase, în fiecare dintre marile ei despărțituri”.¹⁵⁾

¹³⁾ G. Zane, *Cîteva știri despre M. Eminescu*, „Revista Fundațiilor”, nr. 11, 1937.

¹⁴⁾ Garabet Ibrăileanu, *Eminescu*, Ed. Junimea, Iași 1974, p. 98.

¹⁵⁾ Ion Petrovici, *Fulgurații filozofice și literare*, Biblioteca pentru toți, f. a., pp. 206—219.

TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI DIN SECOLUL AL XVII-LEA IDENTIFICATE ÎN PĂRȚILE ZĂRANDULUI

de : FLORIN DUDAȘ

La sfârșitul unei cronici manuscrise a satului Benești, situat la poalele versantului vestic al Munților Codrului-Moma, întocmită în anul 1913 de către un învățător al satului, aflăm păstrată cu rost de anexă documentară nedeslușită o coală de hîrtie groasă, prezentînd *însemnări manuscrise*, care după format a reprezentat inițial pagina de gardă a unei vechi tipărituri românești. Colbuită și ruptă la margini, foaia prezenta depuneri succesive de praf și ceară ce acopereau aproape în întregime textul scris. De fapt, coala a fost scrisă pe ambele părți. Fața foi de gardă păstrează pe jumătatea de jos a paginii un text caracteristic vechii scrieri chirilice românești din secolul al XVIII-lea, iar pe verso un text în limba maghiară, lipsit de importanță documentară, scris în prima jumătate a secolului trecut.

În urma înlăturării stratului de praf întărit și a picăturilor de ceară, textul chirilic descifrat ne dezvăluie următoarea însemnare :

„Această Psaltire a fost a lui Gheorghe de la Șediște și o am luat de la el pentru o Pravilă, cea de la mine Pravilă o am datu pe (...) zloți și n-am plătit și Psaltirea rămasă la mine, căci o am luat toată au fost spartă și ruptuită și am plătit la dascăl la Beiinșu dreaptă ce au o legat 4 mărienși și un pitac. Anii Domnului 1733. Scrisam eu : popa ... T ... i-(c)ovici ...” (v. fig. 1).

Cu toate că prezintă pentru moment unele lacune, însemnarea relatează un fapt clar : anume, acela că un preot sătesc din partea locului dă în jurul anului 1773 unui oarecare Gheorghe din satul Șediște (jud. Bihor) o Pravilă aflată în posesia a sau a lăcașului de cult unde funcționa, în schimbul unei Psaltiri „toată spartă și ruptuită” și a unei sume (necunoscută nouă) de zloți. Se stabilește chiar o înțelegere, conform căreia, preotul, la rindu-i, nu mai plătește și o anumită sumă pentru Psaltirea primită de la acel Gheorghe deoarece cartea fiind într-o stare defectuoasă necesita cheltuieli de legătorie pe care noul posesor chiar le face plătind unui dascăl din Beișu „4 mărienși și un pitac”.

Faptul că această foaie de gardă manuscrisă a fost aflată, probabil pe începutul acestui secol, printre actele vechii biserici de lemn din sat, permite afirmația că Psaltirea la începutul căreia a stat, s-a aflat într-o perioadă de timp în posesia lăcașului de cult din Benești. Ce fel de Psaltire a primit însă, în schimbul Pravilei, preotul sătesc nu dezvăluie în însemnarea manuscrisă deoarece la acea dată (1773) foaia de titlu se afla la începutul cărții.

Făcînd un scurt excurs istoric în trecutul cărții românești,¹⁾ găsim tipărite în țările române de-a lungul vremii : Psaltirea diaconului Coresi 1570, Psaltirea din 1574, Psaltirea slavonă 1577, Psaltirea bilingvă a lui Șerban Coresi, Psaltirea slavă 1637 și 1639, Psaltirea în versuri 1673, Psaltirea slavo-română 1680, Psaltirea lui Antim Ivireanu 1694 și Psaltirea tipărită la 1700.²⁾ Revenind la Psaltirea sus-amintită și textul prezentat și revelînd — ca demn de luat în seamă — indiciul că acea carte „toată au fost spartă și ruptuită”, sintem încredințați că ne aflăm în prezența unui exemplar vechi care aparținuse unui oarecare preot Gheorghe din Șediște, și care, cu toate că se păstrase de-a lungul vremii cu grijă deosebită, ca de altfel toate cărțile sfinte, pe la 1773, din cauza vechimei sau a folosinței îndelungate, necesita cheltuieli de legătorie. Ținînd seama de acest fapt, exemplarul în discuție trebuie încadrat tirajelor primelor cincișase tipărituri de acest fel, cartea datînd, probabil, cel tîrziu de pe la 1673. Ce s-a întîmplat cu această Psaltire de la 1773 încoace, deocamdată nu știm.

Cit privește Pravila dată celui Gheorghe din satul Șediște, informațiile sînt mult mai complete. Cercetînd în anii din urmă arhiva și biblioteca parohiei Benești am identificat o altă tipăritură românească veche (asupra căreia vom reveni puțin mai jos) prezentînd mai multe foi rupte, așezate la întîmplare în cuprinsul cărții. Cercetîndu-le, ne-am convins că, cu excepția uneia, ele aparțin acestei cărți. Cea exceptată, în schimb, reprezintă tocmai foaia de titlu a unui exemplar din Pravila de la Govora, tipărită la 1640 (de către Meletie Macedoneanul), fapt dezvăluit de următorul text :

„Pravila ac(e)asta iaste dreptătoriu de lege, tocmele sfinților apostoli, tocmite de 7 soboară, cătră aceasta și a preacuvioșilor părinți învățătorilor lumii. Tipăritusau în tiparna prea luminatului Domn Io Matei Basarab Voievod a toată Țara Ungrovlahiei, în mănăstirea Govora. Văleat 7149, iară de la nașterea lui XC, 1640”.³⁾

Prezența foi de titlu a unei asemenea pravile, pe de-o parte, și lipsa acestei cărți de la Benești, pe de altă parte, ne determină să credem că la 1773 preotul satului a dat, în schimbul vechii psaltiri primite, o carte la fel de veche, care a fost un exemplar al Pravilei de la Govora, a cărei

¹⁾ Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi pînă la 1918*, București, 1968, pp. 49, 65—78.

²⁾ Dintre aceste tipărituri, în aceste părți a fost identificat pînă în prezent doar un exemplar din *Psaltirea diaconului Coresi* (1570), aflat de Vasile Mangra în satul Lazuri (jud. Bihor), v. V. Mangra, *Cercetări istorico-literare*, București, 1896, p. 13.

³⁾ La cererea voievodului Matei Basarab, la începutul deceniului patru al secolului al XVII-lea, venise (trimis de mitropolitul Petru Movilă) în Țara Românească, ieromonahul Meletie Macedoneanul. Mulțumit de relatările acestuia despre „lucrul tipografesc”, voievodul muntean îl trimite împreună cu alți oameni de bună credință la Kiev, de unde, prin mijlocirea lui Petru Movilă, primește tiparniță cu litere în cinci feluri și tipograf iscusit, stabilindu-i ca loc de așezare orașul Cimpulung. Pătruns de dragoste pentru cultură, în anii imediat următori, domnitorul mai cumpără o tipografie, stabilindu-i ca loc de așezare Govora și punînd-o de astă dată chiar sub conducerea lui Meletie Macedoneanul. În această tipografie s-a tipărit în anul 1640 ceea ce cunoaștem în istoria cărții românești sub numele de *Pravila de la Govora*. (Pentru alte amănunte vezi M. Tomescu, *op. cit.*, p. 65 sq.).

foaie de titlu a rămas, probabil pierdută, printre colile altor tipărituri aparținătoare bisericii din sat. Adevărul poate fi doar acesta căci de la 1773 încoace, această Pravilă munteană s-a păstrat la Șediște, oferindu-ne după aproape două secole, prin mulțimea numelor înscrise pe foile sale un adevărat pomelnic al românilor bihoreni din acest sat. Nu-i exclus ca foaia de titlu a acestei Pravile să fi fost pusă în cuprinsul exemplarului sus-amintit (pe care-l vom prezenta în continuare) cu mult înainte de 1773 cu convingerea că aparține acestei cărți. Faptul nu este nicidecum întimplător. De la prima privire cartea în cauză, chiar lipsită în prezent de foaia de titlu, o parte din prefață și filele de la sfârșit, trădează prezența unui exemplar al altei tipărituri chirilice românești la fel de vechi. Afirmatia aceasta o atestă convingător chiar prefața cărții, incomplet păstrată, din care deducem că sîntem în prezența unui exemplar din Evanghelia învățătoare, tipărită tot la Govora, în anul 1642, tot de către Meletie Macedoneanul și prevăzută cu o prefață de Udriște Năsturel, fratele doamnei lui Matei Basarab.

În prefața fragmentară care se mai păstrează la începutul acestei cazanii recent identificată, se relevă că „...ispravnicia acestei dumnezeiască carte (e) mult greșitul ieromonah Meletie Macedonul proegumen al Govorii”, care a tipărit-o „cu voia părintelui... prealuminat... creștinul Matei Basarab Voievod cu mila lui Dumnezeu biruitor a toată Țara Românească”, împreună cu „blagoslovenia și cu toată nevointă preasfințitului mitropolit kir Teofil și iubitor de Hristos kir Ignatie Ramnițki și Șt. Bozski și cu tot sfatul cinstiților boieri mari și mici...” (fig. 1).

Insemnarea manuscrisă de pe foaia de gardă a vechii psaltiri, de la BENEȘTI.

Examinarea însemnărilor manuscrise trecute pe câteva pagini ale exemplarului oferă informații demne de atenție. O mărturie extrem de valoroasă atît pentru cunoașterea circulației acestui exemplar al Evangheliei învățătoare de la 1642, cit și cu prinzire la posesorul celor două tipărituri mai sus prezentate, ne-o oferă o însemnare scrisă pe pagina 24 :⁴⁾ „Această carte am cumpăratu popa Teodor Nicovici din Săcaci pe o clae de fin, prețu e 20 florinți de la protopopul Iacobici din Sinte. Scrisam eu popa Teodor Nicovici, febr. 29 de zile, anul 1725”.

Revenind la conținutul însemnării prezentată la începutul acestui articol și reamintindu-ne numele incomplet păstrat al semnatarului ei, nu-i exclus ca acel „... eu popa ... T ... i(c)ovici” care dăduse la 1773 un exemplar tipărit al Pravilei de la Govora în schimbul unei Psaltiri să fie una și aceeași persoană cu popa Teodor Nicovici din Secaci, care spre sfîrșitul vieții se va fi stabilit în satul Beneșt, situat mai aproape de tîrgul Beliului. Acest preot sătesc, locuitor la 1725 în Secaci, a cumpărat, prin urmare „pe o clae de fin” un exemplar al Evangheliei învățătoare de la acel protopop Iacobici din Sinte, și nu-i exclus ca tot în această perioadă, tot el să fi cumpărat și exemplarul Pravilei de la Govora pe care-l va da la 1773 în schimbul unei Psaltiri.

Calea pe care aceste tipărituri din Țara Românească au urmat-o pînă a ajunge la aceste părți ale Zărandului, deocamdată nu o cunoaștem. Doar în ceea ce privește exemplarul Evangheliei învățătoare știm, conform însemnării, că a fost adus în 1725 la Secaci de la Sinte, localitate din părțile Aradului, unde va fi ajuns prin intermediul vreunui preot ori dascăl din partea locului sau a vreunui călugăr pribeag din Țara Românească. Ne întărește această convingere o însemnare lapidară scrisă pe pagina 335 : „Monahica Nistora stariț Hătăganul”, ce ne dezvăluie că o anumită perioadă de timp, cu siguranță în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, această tipăritură românească se afla în păstrarea monahiei Nistora, stareță la mănăstirea Tinganul.

Indiferent de locul unde le aflăm păstrate în prezent aceste cărți (inclusiv acea psaltire necunoscută), mărturiile documentare prezentate atestă existența în secolul al XVIII-lea în părțile Zărandului a unui preot și dascăl sătesc cu dragoste de carte în a cărui păstrare s-au aflat exemplare a trei dintre primele tipărituri în limba română.

Prin însăși prezența lor în aceste părți vestice transilvane, ele semnifică un rol cultural-istoric deosebit. Pravila de la Govora este o legiuire bisericească adresată preoților cu îndemnul de „a o ține în mare cinste” și „întru mîină de mirean să nu se dea” și cuprinde importante elemente de drept laic. În contextul epocii, alături de Pravila lui Vasile Lupu, această tipăritură a făcut încercarea îndrăzneată de codificare a societății feudale românești, de fixare a normelor de guvernare a statului feudal. Exemplarul ce exista în secolul al XVIII-lea la Benești, de unde a fost

⁴⁾ *Evanghelia învățătoare* este prima carte românească care are paginile numerotate.

vîndut și dus la Șediște, reprezintă una dintre primele cărți de drept scrisă în limba națională, folosită ca îndrumător juridic de către românii din aceste părți ale Transilvaniei, alături de — obiceiul pămîntului — și ale legiuiri autohtone.

Prezența în secolul al XVIII-lea a acestor cărți într-un singur sat, situat la interfeșța Bihorului cu Zărandul și ținutul Aradului, indică totodată o intensă circulație a unor asemenea tipărituri în rîndul populației satelor românești din vestul României.⁵⁾

Mărturiile documentare prezentate, ce reliefează mențiunea existenței în secolul al XVIII-lea în aceste părți a unei vechi Psaltiri și care ne-au îndrumat totodată spre identificarea a două exemplare necunoscute : a tipăriturilor Pravila de la Govora (1640) și Evanghelia învățătoare (1642), pe lîngă faptul că alcătuiesc noi contribuții cu privire la circulația cărții românești vechi în aceste părți, demonstrează și ele, influența profundă pe care au exercitat-o asupra culturii românești din vestul Transilvaniei factorii culturali din Țara Românească.

⁵⁾ Conform unui raport al Comisiei de anchetă pentru unire din anul 1754, ordonată în părțile vestice ale Transilvaniei, preotul unit din satul Groși (de lîngă Beliu, jud. Arad), aflat în ceartă cu preotul ortodox, „Învăța” poporul din *Catehismul lui Petru Aron*, iar cel ortodox din cărți venite din Țara Românească (V. Mangra, *op. cit.*, p. 12), neîndoiește tipărite în secolul al XVIII-lea sau la începutul celui următor.

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

ALEGEREA PREȘEDINTELUI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

În ziua de 17 martie 1975 reprezentanții poporului în forul suprem al puterii de stat au împlinit prin votul lor voința fierbinte și unanimă a milioaneilor de cetățeni ai patriei realegind în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România pe Domnul Nicolae Ceaușescu. Poporul nostru și-a manifestat astfel o dată mai mult, într-o impresio-nantă unanimitate, dragostea profundă față de personalitatea cea mai proeminentă a României, întruchiparea exemplară a conducătorului de stat precum și încrederea nețărmurită în capacitatea sa de a-și consacra toate forțele activității creatoare pentru prosperitatea patriei. Exemplul perso-nal, patriotismul înflăcărat, clarviziunea și dăruirea de care a făcut dovadă sint indisolubil legate de ceea ce România a realizat în ultimul deceniu al istoriei contemporane.

În plenul primei sesiuni a celei de-a VII-a legislaturi a Marii Adunări Naționale, domnul Manea Mănescu, primul ministru al guvernului a pre-cizat între altele că propunerea de realegere a președintelui Nicolae Ceaușescu pornește de la modul strălucit în care și-a exercitat funcția de președinte al statului, de la necesitatea înfăptuirii cu deplin succes a obiectivelor care trebuie să asigure în perspectivă înflorirea economică și spirituală, prosperitatea și fericirea națiunii române. Realegerea Președintelui Nicolae Ceaușescu este totodată indestructibila garanție a conti-nuității mersului înainte victorios al României.

Ceremonia investiturii în cadrul căreia Domnul Nicolae Ceaușescu a primit însemnele prezidențiale și de comandant suprem al forțelor armate, și a rostit și semnat jurământul înscris în Constituție, a fost urmată de discursul solemn al Președintelui, cuprinzător și important document al contemporaneității, amplă trecere în revistă a problemelor interne și externe, apreciere lucidă și totodată anticipare clarvăzătoare.

Realegerea Domnului Nicolae Ceaușescu în funcția de cea mai înaltă răspundere în stat a reprezentat unul din cele mai de seamă mo-mente din viața României, salutat cu bucurie nespusă pe tot cuprinsul țării și de asemenea prin numeroase mesaje de felicitare de peste hotare.

După aceste clipe emoționante, ordinea de zi a Marii Adunări Națio-nale a dat prioritate alegerii organelor supreme ale puterii și ale admi-nistrației centrale de stat și a adus în discuție patru proiecte de legi.

Înainte de a se trece la alegerea Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri, Marea Adunare Națională a discutat și adoptat Legea cu pri-

vire la depunerea jurământului de credință și devotament față de Republica Socialistă România. Primii care au depus acest jurământ au fost deputații, apoi vicepreședinții și membrii Consiliului de Stat. Consiliul de Miniștri a depus jurământul în fața președintelui Republicii Socialiste România în cadrul unei solemnități care a avut loc după încheierea lucrărilor în plen ale Marii Adunări Naționale.

SCRUTINUL IZBÎNZILOR

În atmosfera de efervescență creatoare specifică momentelor de maximă plenitudine a spiritului civic, de unanimă angajare patriotică pentru realizări tot mai mărețe, a avut loc în duminica din 9 martie a.c. un eveniment de seamă din viața scumpei noastre țări, alegerea reprezentanților poporului în Marea Adunare Națională și în consiliile populare. Au fost aleși astfel prin votul unanim și entuziast toți cei cărora le revin în proximitate ani sarcini de onoare dar și de mare răspundere, aceea de a elabora legile țării, de a se ocupa de buna gospodărire a județelor, orașelor și comunelor.

În campania electorală care a precedat ziua de 9 martie întâlnirile dintre candidați și alegători au avut un pronunțat caracter de lucru, discutându-se practic și concret problemele obștești care se cer rezolvate, căutându-se împreună soluții. În tot cuprinsul țării au avut loc adunări cetățenești sau alte manifestări consacrate alegerilor, pretutindeni înregistrându-se cuvinte însuflețitoare pentru o nouă perioadă de prosperitate în viața poporului.

Impresionanta unanimitate, expresie elocventă a sentimentelor de profundă stimă și dragoste pe care întregul nostru popor le nutrește față de cel mai iubit fiu al său, care întrucoapează cele mai înalte aspirații ale națiunii noastre, s-a manifestat în circumscripția nr. 1 „23 August” din Capitală, unde a candidat pentru Marea Adunare Națională Domnul Nicolae Ceaușescu. Toți alegătorii înscrși pe listele de vot din această circumscripție electorală s-au prezentat la secțiile de votare dându-și votul pentru Domnul Nicolae Ceaușescu.

Potrivit comunicatului Comisiei Electorale Centrale privind rezultatul alegerilor deputaților în Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, din numărul total de 14.900.032 alegători înscrși în liste s-au prezentat la vot 14.894.185 alegători, adică 99,96 la sută. Pentru candidații Frontului Unității Socialiste au votat 14.715.539 alegători, reprezentând 98,80 la sută din numărul total al alegătorilor care au luat parte la vot.

În cele 349 circumscripții electorale au fost depuse 488 candidaturi din care în 139 circumscripții cite 2 candidaturi. În temeiul prevederilor Legii electorale, comisiile electorale de circumscripție au declarat aleși 349 deputați în Marea Adunare Națională.

Totodată Comunicatul Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România cu privire la rezultatul alegerilor de deputați în consiliile populare

arată că, la 9 martie 1975 au avut loc alegeri generale pentru 39 consilii populare județene pentru Consiliul popular al Municipiului București și pentru cele 8 sectoare ale acestuia, pentru 46 consilii populare municipale, 189 consilii populare orășenești și pentru 2706 consilii populare comunale.

În cele 51.441 circumscripții electorale pentru consiliile populare au fost depuse 90.858 candidaturi, fiind aleși 51.437 deputați din care 4.325 deputați în consiliile populare județene, 155 deputați în Consiliul popular al Municipiului București, 394 deputați în consiliile populare ale sectoarelor Municipiului București, 2.248 deputați în consiliile populare municipale, 3.809 deputați în consiliile populare orășenești și 40.506 deputați în consiliile populare comunale.

Între cei aleși la 9 martie a.c. se numără și reprezentanți ai cultelor religioase din țara noastră. În chip deosebit este de menționat alegerea ca deputați în Marea Adunare Națională a doi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei și Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Olteniei.

Odată cu alegerile de la 9 martie s-a intrat într-o nouă legislatură. Votul din această memorabilă zi a fost dat unui program care va ridica țara pe noi culmi de civilizație și progres. Victoria în alegeri a candidaților Frontului Unității Socialiste a celor mai buni fii ai țării cărora le revin în următorii ani sarcini de mare onoare, dar și de mare răspundere : să elaboreze legile țării, să se îngrijească de gospodărirea județelor, orașelor și comunelor, însemnează totodată garanția unei realizări mai mărețe în legislatura ce își începe lucrarea.

Prima sesiune a celei de a VII-a legislaturi a avut loc în zilele de 16—17 martie.

AMPLU PROGRAM AL DEZVOLTĂRII AGRICULTURII

În Pavilionul expozițional din Capitală s-au desfășurat între 5—7 februarie a.c. lucrările consfățuirii cu activul din agricultură, din cercetarea științifică, agricolă, din domeniul îmbunătățirilor funciare și din pomicultură, organizată din inițiativa Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România.

Consfătuirea a reunit aproape 8.000 de lucrători ai ogoarelor : președinții consiliilor intercooperatiste și președinți de cooperative agricole de producție, directorii de întreprinderi agricole de stat, ai stațiunilor de cercetări agricole și alte cadre de conducere, secretari ai organizațiilor de partid, oameni de știință și specialiști care-și desfășoară activitatea în această importantă ramură a economiei.

În plen, în cadrul celor cinci sectoare de lucru cit și a secțiunilor constituite pe subramuri economice și grupelor de județe cu condiții pedoclimatice asemănătoare, au luat cuvântul aproape 600 de participanți. Consfătuirea a polarizat atenția lucrătorilor de pe ogoare, a întregului nostru popor. Ampla dezbateri privind modalitățile de transpunere în practică

a obiectivelor puse în fața agriculturii de către Programul și Directivele adoptate de Congresul al XI-lea al partidului a marcat punctul maxim prin cuvântarea Domnului Nicolae Ceaușescu, rostită la încheierea lucrărilor, în care s-a făcut o analiză amplă, științifică a resurselor de care dispune țara noastră, s-au jalonat direcțiile de sporire a contribuției agriculturii la dezvoltarea societății socialiste românești.

Ideea centrală care a străbătut lucrările consfătuirii de lucru este aceea că stă în puterea celor ce lucrează în diferitele sectoare ale agriculturii să imprime un curs nou dezvoltării agriculturii, să ridice — într-un timp cât mai scurt — această ramură a economiei naționale la nivelul posibilităților reale de care dispune țara noastră și care nu sînt cu nimic mai prejos decît cele ale altor țări. Mai mult decît atît. Experiența unităților agricole socialiste fruntașe — și care a fost relevantă, pe larg, în cadrul consfătuirii — a demonstrat că rezultate superioare se pot obține chiar în condiții climatice mai puțin favorabile, că nivelul actual de dotare tehnico-materială a agriculturii țării noastre, cuceririle științei, fac ca recoltele să fie mai puțin dependente de capriciile naturii.

Participanții au adoptat, în unanimitate, pe baza concluziilor conducătorului statului, a propunerilor făcute în cadrul dezbaterilor, Chemarea consfătuirii către toți oamenii muncii din agricultură.

PRIMUL DEMAROR PENTRU NAVELE ROMÂNEȘTI

Întreprinderea de construcții de mașini și utilaje „Independența” din Sibiu a obținut o nouă performanță pe linia diversificării produselor: realizarea primului demaror pneumatic destinat pornirii motoarelor navale. Noul demaror prezintă caracteristici funcționale și constructive superioare, el permițînd pornirea motorului unei nave în numai trei secunde, în condiții de perfectă siguranță de funcționare, fiind în același timp capabil să dezvolte puteri variabile în funcție de diferite presiuni ale aerului. În plus, acest tip de demaror poate fi utilizat pentru o gamă largă de motoare de nave. Colectivul sibian va produce demaroarele cu care vor fi înzestrate motoarele navale de diferite puteri, construite la Reșița.

INSTALAȚIE DE FORAJ

La Cobia, în bazinul petrolifer al Tîrgovistei, a intrat în funcțiune o instalație de foraj pentru adîncimi pînă la 10.000 m construită în țara noastră. Cu ajutorul ei specialiștii întreprinderii de foraje și lucrări geologice speciale efectuează lucrări de referință pentru studiul rocilor și al zăcămintelor.

De menționat că, în actualul cincinal, industria românească de utilaj petrolier a reușit ca printr-un efort propriu de cercetare și proiectare să completeze gama instalațiilor de foraj de mare adîncime (8.000 și 10.000 m),

precum și pe cea a instalațiilor de prospecțiuni geologice. Randamentul mediu a înregistrat de pe urma unor asemenea instalații, este de circa 3 ori mai mare decât cel obținut prin utilizarea tipurilor construite înainte de anul 1970. În vederea echipării noilor instalații, colectivele întreprinderilor de specialitate de la Ploiești și Tirgovîște au introdus în fabricație sape cu role capabile să lucreze în straturi geologice de mare duritate.

Noile instalații pentru forajul la mari adâncimi fac, de asemenea, obiectul livrărilor peste hotare.

VALOROS MINEREU ÎN CURS DE VALORIFICARE

În zona de nord a masivului Lotrului, județul Sibiu, geologii au pus în evidență un bogat zăcămint de disten, silicat de aluminiu, folosit pentru producția de materiale refractare. În prezent pe Valea Conțiu, afluent al riului Sadu, se fac pregătiri pentru inaugurarea primei mine de disten din țară, mină de suprafață cu o producție anuală de 1,8 milioane tone. În aval de exploatarea minieră se va construi o stație de flotație cu o capacitate de 75.000 tone anual. În comuna Tâlmăciu va începe, de asemenea, construcția unui cartier minier care în primul an va însuma 400 de apartamente.

PRODUSE MODERNIZATE

Colectivele de muncă de la întreprinderea timișoreană „Tehnometal” se preocupă în mod constant de introducerea în fabricație a produselor modernizate, avînd un consum redus de metal și o productivitate sporită. Astfel, a intrat în fabricație un transportor cu noduri pentru furajele granuloase și făinoase, care prezintă un înalt grad de fiabilitate, plus o capacitate mult sporită. Semnificativ pentru această mașină modernă este faptul că productivitatea sa pe oră este de 7 ori mai mare decât cea a utilajului fabricat în mod curent pînă anul trecut. De asemenea, la „Tehnometal” se lucrează intens la echipamentele complexe destinate combinelor autopropulsate pentru furaje, precum și la filtrele metalice aferente instalațiilor de forare a puțurilor de apă în agricultură. Totodată s-a inițiat o linie de însăcuire și cîntărire în plasă a cartofilor și legumelor, linie ce realizează și o sortare pentru mărfurile ce vor intra în depozitele comerțului. Toate aceste produse se adaugă mașinilor agricole fabricate la „Tehnometal” utilaje căutate și apreciate de unitățile agricole din țară pentru performanțele lor superioare.

La întreprinderea pentru mecanizarea agriculturii și industriei alimentare Timișoara apoi, a fost realizat un original dispozitiv de pornire a tractoarelor și autovehiculelor pe timp de iarnă și de încărcare a bateriilor de acumulatori la rețeaua de 220 volți. Pe lîngă alte însușiri, dispozitivul are menirea să protejeze bateriile în timpul pornirii autovehiculelor, contribuind la prelungirea duratei de funcționare a acestora.

CONSTRUIREA UNOR NOI ÎNTREPRINDERI MODERNE ÎN JUD. CARAȘ-SEVERIN

Județul Caraș-Severin își îmbogățește zestrea industrială cu noi obiective de cea mai mare importanță pentru economia națională. La Moldova Nouă bunăoară, va fi creată o exploatare minieră, menită să valorifice zăcămintele cuprifere din această zonă, cunoscute sub denumirea de banatite. Conform proiectului, noua unitate va dispune de uzină de preparament proprie și va realiza în mai puțin de 10 ani o producție de cupru de două ori mai mare decât produce în prezent întreprinderea minieră din localitate. În plină execuție se află, de asemenea, noi obiective siderurgice la Oțelul Roșu : o oțelărie specială cu turnare continuă și un laminor de profile, o fabrică de oxigen la Combinatul siderurgic Reșița, iar în cincinalul următor vor intra în funcțiune noi unități de valorificare a șisturilor bituminoase cu o centrală termoelectrică specială la Anina, unică de acest fel în țară, o fabrică de confecții la Reșița etc. De menționat că fondurile investite alocate în viitorul cincinal județului sînt de două ori mai mari decât în actualul cincinal, fapt ce va permite să se producă cu 20 la sută mai mult cărbune, cu 42 la sută mai mult oțel, cu 104 la sută mai multe laminate, cu 144 la sută mai multe turbine etc. În același timp în județ vor fi create alte peste 20.000 noi locuri de muncă.

REALIZĂRI REȘITENE

La Reșița s-a început fabricarea ansamblelor primului motor de mare putere destinat industriei navale din țara noastră. Întreprinderea constructoare de mașini din Reșița, care și-a legat numele de cele mai mari echipamente hidroenergetice construite în țara noastră a introdus în fabricația curentă noua familie de motoare Diesel rapide, cu performanțe superioare. Primul motor rapid de 4000 CP a și fost realizat, urmînd ca pînă la finele anului să se adauge un alt tip — cel de 1500 CP.

Constructorii de mașini reșițeni au finalizat în anii cincinalului construcția a numeroase hidroagregate, precum și a unor motoare electrice de mare putere, destinate sistemelor de irigații și altor amenajări hidrotehnice din agricultură. Tot în această perioadă, la Reșița au fost introduse în producție o largă gamă de utilaje siderurgice, chimice, hidromecanice. Ponderea produselor noi sau modernizate care figurează în producția anului 1975 este de aproape 5 ori mai mare decât în 1970.

UN NOU POD PESTE RIUL TIMIȘ

Zilele acestea, lucrătorii Grupului de șantieră Timișoara al Direcției de drumuri și poduri M.T.Tc. București au început construcția unui nou pod peste riul Timiș, în comuna Șag, pe drumul european 94, dintre Timișoara și Moravița. Noul pod va avea, în final, o lungime de 190 metri și

două benzi de circulație. Amplasat pe un traseu care va permite circulația vehiculelor cu 80 km/oră, podul va asigura fluența traficului pe această importantă arteră europeană.

ANIVERSAREA UNEI VECHI LOCALITĂȚI

Locuitorii comunei Cermei din județul Arad au sărbătorit la sfârșitul lui ianuarie 1975 împlinirea a șase secole de existență a acestei frumoase așezări. Cu acest prilej, sătenii de aici au trecut în revistă succesele pe care le-au obținut, sub conducerea partidului, în dezvoltarea comunei și ridicarea nivelului lor de trai, 80 la sută din casele existente în comună au fost construite în ultimii 30 de ani. În prezent nu există casă fără aparat de radio, iar marea majoritate a locuitorilor dispun de televizoare și alte obiecte de uz casnic și gospodăresc cu folosință îndelungată. Prin sporirea veniturilor reale a fost posibil ca numai în anul 1974 să fie desfăcute mărfuri către locuitorii comunei în valoare de peste 19 milioane lei. Edificiile social-culturale existente pe raza comunei crează condiții dintre cele mai bune instruirii teoretice și practice a tineretului școlar, satisfacerii în condiții optime a asistenței medicale din comună.

Participanții la sărbătorire au adresat o telegramă Președintelui Republicii Socialiste România în care între altele își exprimă hotărîrea de a muncii și trăi astfel încît să fie demni, continuatori ai celor mai înaintate tradiții ale acestui vechi așezări românești.

ALEGEREA ȘI ÎNSCĂUNAREA P.CUV. ARHIMANDRIT LUCIAN FLOREA CA EPISCOP
VICAR AL EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE PENTRU EUROPA CENTRALĂ
ȘI OCCIDENTALĂ

La propunerea I.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu, Sinodul permanent al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 25 mai 1974 a aprobat înființarea unui post de episcop vicar pentru Arhiepiscopia ortodoxă română pentru Europa Occidentală și Centrală. În sesiunea din 13 decembrie 1974 Sfintul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat alegerea în acest post a P.Cuv. Arhim. Lucian Florea, superiorul Așezământului românesc de la Ierusalim și Iordan, dându-i-se totodată numele de „Făgărășanul”.

Sfintirea P.Cuv. Arhimandrit Lucian Florea a avut loc la 22 decembrie 1974 în Catedrala patriarhală din București, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, și P.S. Episcop Roman Ialomițeanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

După Sfânta Liturghie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a prezentat pe P.S. Episcop Lucian Făgărășanul tuturor credincioșilor prezenți la hirotonire, arătând motivele alegerii și hirotonirii sale întru episcop pentru românii din Europa Occidentală și Centrală.

În răspunsul său, P.S. Episcop Lucian Făgărășanul a mulțumit pentru cinstea deosebită care i s-a dat, promițând totodată să lucreze pentru propășirea Bisericii Române în străinătate.

O recepție oficială a fost dată în cinstea noului episcop. P.S. Episcop Lucian Făgărășanul s-a născut la 3 aprilie 1922 în localitatea Stremț, județul Alba. În 1950 a fost tuns în monahism iar în 1956 a fost hirotonit ieromonah.

După terminarea Seminarului monahal de la Mănăstirea Neamț, el a studiat la Academia Teologică din Moscova. Între anii 1960—1963 a urmat cursurile de doctorat la Institutul Teologic din București, unde a studiat Istoria Bisericii Române. În această perioadă a funcționat ca profesor la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din București.

La 5 martie 1963 a fost numit superior al Așezământului românesc de la Ierusalim și Iordan și reprezentant al Patriarhiei Române. În același an în luna mai a fost ridicat la rangul de arhimandrit.

Prea Sfinția Sa este membru în „Asociația de Studii Teologice și Ecu-menice” din Israel. A făcut o serie de călătorii de studii în Grecia, Elveția, Franța, Republica Federală Germania, Austria și Olanda.

În 1973 a început să editeze magazinul „Învierea”, o publicație teologică românească Centrului Patriarhiei Ortodoxe Române din Ierusalim.

De asemenea Prea Sfinția Sa a publicat un număr mare de studii teologice în revistele teologice din România și din străinătate.

PARTICIPAREA DELEGAȚIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA CEREMONIA DE INTRONIZARE A GRAȚIEI SALE DR. DONALD COGGAN, PRIMAT ȘI MITROPOLIT AL BISERICII ANGLIEI

La 24 ianuarie 1975 a avut loc la Canterbury intronizarea Grației Sale dr. Donald Coggan, noul Arhiepiscop de Canterbury, Primat și Mitropolit al Bisericii Angliei. La ceremonie au fost prezenți reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe, Vechi-Orientale, Romano-Catolică, Protestante, ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor etc.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de către I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, P.S. Episcop Lucian Florea, Vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală și P.C.Pr. Lucian Gafton, parohul bisericii ortodoxe române din Londra.

Ceremonia de intronizare a avut loc la Catedrala din Canterbury în prezența delegaților și invitaților, a Familiei Regale a Angliei, a Primului Ministru și a altor înalți demnitari de stat, a miniștrilor, membrilor în Parlament etc.

După primirea insinelor misiunii sale, noul Primat a binecuvântat asistența și a rostit o cuvântare în care a reliefat probleme privind misiunea Bisericii în ziua de azi și rolul pe care clerul îl are în legătură cu problemele urgente cu care omenirea este confruntată, ca sărăcia, dreptatea socială etc.

La recepția care a urmat imediat după terminarea ceremoniei de intronizare, delegația Bisericii Ortodoxe Române a prezentat Grației Sale Donald Coggan felicitări în numele Prea Fericirii Sale, a Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al clerului și credincioșilor Bisericii noastre și s-a întreținut cu numeroase personalități prezente la recepție.

În seara aceleiași zile, delegația română a fost prezentă la dineul oficial dat în cinstea noului Primat la Clubul Niceean.

La 25 ianuarie a avut loc la Westminster Abbey în Londra primirea oficială a noului Primat al Bisericii Angliei. După vecernie, Decanul locașului Westminster Abbey, Revd. Ed. Carpenter, a salutat pe Grația Sa, Donald Coggan, urându-i viață lungă și prosperitate și împlinirea cu succes a misiunii sale.

În cuvântarea sa, noul Primat a mărturisit atașamentul său față de Biserică, stăruind asupra trăirii în Hristos ca experiență de viață și faptă creștinească.

În marea sală a Abației Westminster a avut loc o recepție oficială oferită de Doamna și Grația Sa Donald Coggan. Cu acest prilej, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei a înminat Primatului Bisericii Angliei

mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și câteva daruri (un engolpion, o cruce și un album cuprinzând aspecte ale vizitei la București a fostului Arhiepiscop de Canterbury Dr. Michael Ramsey).

Duminecă, 26 ianuarie, P.S. Episcop Vicar Lucian Făgărășanul a oficiat Sf. Liturghie în biserica ortodoxă română din Londra, St. Dunstan in-the-West, de față fiind peste 120 de credincioși veniți din întreaga Anglie precum și oaspeți anglicani.

După Sf. Liturghie, I.P.S. Mitropolit Teoctist a oficiat un Te deum în cinstea sărbătoririi Unirii Principatelor Române, după care a urmat un program artistic. Cu această ocazie, P.C. Preot Lucian Gafton a salutat prezența înalților demnitari bisericești la Londra și a subliniat grija pe care Prea Ferictul Părinte Patriarh Justinian o are față de comunitatea română din Londra. Despre unirea principatelor a vorbit Dr. C. Michael Titus, membru în Consiliul Parohial.

În încheiere I.P.S. Teoctist a transmis binecuvântările Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a apreciat simțămintele deschise de dragoste și respect ale credincioșilor români din străinătate față de Biserica Ortodoxă Română și față de țară, prin păstrarea neschimbată a tradițiilor strămoșești.

Totodată, I.P.S. Mitropolit Teoctist a prezentat pe P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul, care va funcționa în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală cu sediul la Paris. A urmat o recepție dată de Consiliul parohial în cadrul căreia a fost înmănată Crucea patriarhală pentru mireni unor membri ai Consiliului și Comitetului parohial.

În timpul șederii în Marea Britanie, delegația Bisericii Ortodoxe Române a făcut o vizită I.P.S. Arhiepiscop Atenagoras al Tyatirelor și Marii Britanii de sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol. Cu această ocazie au fost discutate probleme de interes comun și de interes general bisericesc. A fost de față și P.S. Episcop Kaare Stoylen, Primatul Bisericii Luterane din Norvegia.

Delegația Bisericii noastre a mai avut legături cu P.S. Episcop Gerald Ellison al Londrei, cu P.S. Episcop Robert Runcie de Saint Albans, cu P.S. Episcop John Satterthwaite de Fulham și Gibraltar etc.

De asemenea a mai făcut o vizită la colegiul anglican St. Stephen's House de la Oxford, al cărui director, Revd. David Hope, a studiat în România.

La 30 ianuarie I.P.S. Mitropolit și P.S. Episcop Lucian Făgărășanul au plecat spre Paris.

INSCĂUNAREA I.P.S. ARHIEPISCOP DR. TEOFIL IONESCU CA ARHIEPISCOP AL ARHIEPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE PENTRU EUROPA CENTRALĂ ȘI OCCIDENTALĂ

La 7 februarie 1975 a avut loc înscăunarea I.P.S. Teofil Ionescu ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, cu sediul la Paris.

Actul patriarhal de înscăunare a fost citit și prezentat de I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în cadrul ceremoniei care a avut loc la reședința I.P.S. Teofil, în prezența autorităților de stat franceze, a Consiliului general al Ambasadei române la Paris, a membrilor Consiliului eparhial și a numeroși credincioși. Apoi a fost prezentat P.S. Episcop Lucian Făgărășanul, vicarul arhiepiscopal.

I.P.S. Arhiepiscop Teofil a mulțumit Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian și Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru deosebita cinste și greaua sarcină care i-a fost încredințată. De asemenea a amintit de recenta vizită făcută în România și a prezentat pe noul său colaborator P.S. Episcop Lucian Făgărășanul.

A vorbit apoi dr. Cornel Popescu, membru în Consiliul eparhial și P.S. Episcop Lucian care a asigurat pe credincioșii români prezenți că va lucra neostenit pentru bunăstarea spirituală a tuturor românilor aflați în străinătate și pentru propășirea noului Arhiepiscopii române din Europa.

În încheiere, I.P.S. Teoctist a îndemnat pe cei prezenți să păstreze credința străbună, datinile românești, cit și conștiința lor de a fi români.

I.P.S. Teofil a oferit o recepție.

Duminecă, 9 februarie 1975, a avut loc în catedrala greacă „Sf. Ioan Botezătorul” din Paris o slujbă arhierescă săvârșită de I.P.S. Teoctist al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Teofil, P.S. Episcop Lucian și I.P.S. Meletios, Exarhul Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Occidentală.

I.P.S. Mitropolit Meletie a prezentat în fața credincioșilor pe reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și a reliefat rolul pe care Biserica noastră îl deține în lumea ortodoxă cit și activitatea ei ecumenică și inter-ortodoxă.

În cuvântarea sa I.P.S. Mitropolit Teoctist a arătat respectul pe care Biserica Ortodoxă Române îl are față de Sanctitatea Sa Patriarhul Dimitrios I și față de activitatea Patriarhiei Ecumenice. A oferit daruri I.P.S. Mitropolit Meletie din partea Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian.

La 14 februarie 1975 a fost organizată o seară culturală românească. Printre invitați au fost: P.S. Episcop vicar Ieremia (Patriarhia Ecumenică), P.S. Episcop Kude Nacachian (Arhiepiscopia armeană), P.S. Episcop Germain de Saint Denis etc.

Numirea I.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu la cîrma Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală este un exemplu al grijii pe care Biserica Ortodoxă Română o are față de fiii ei duhovnicești care trăiesc departe de patria mamă.

VIZITA I.P.S. ARHIEPISCOP TEOFIL IONESCU ÎN ROMÂNIA

Între 25 decembrie 1974 și 19 ianuarie 1975 I.P.S. Arhiepiscop Teofil Ionescu al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Române, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

I.P.S. Arhiepiscop a fost primit la aeroportul Otopeni de către P.S. Episcop dr. Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, P.S. Episcop Lucian Făgărășanul și alte persoane oficiale din Patriarhia Română.

La 26 decembrie, Înalt Prea Sfinția Sa a săvârșit Sf. Liturghie în Catedrala patriarhală, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian și a numeroși credincioși. În cuvîntarea ținută după terminarea Sfintei Liturghii, Înalt Prea Sfinția Sa și-a exprimat recunoștința față de Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru ocazia care i s-a dat de a vizita Patria mamă.

Apoi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a oferit o recepție oficială în cinstea înaltului oaspete. Cu acest prilej, I.P.S. Teofil a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru cinstea făcută de a-l fi ales în fruntea Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală și pentru faptul că i s-a dat un ajutor în persoana P.S. Episcop Lucian Făgărășanul. Apoi, P.S. Episcop Lucian Făgărășanul a asigurat pe I.P.S. Arhiepiscop Teofil de sprijinul și colaborarea sa efectivă la desfășurarea activității Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

La 30 decembrie I.P.S. Teofil, însoțit de P.S. Episcop Lucian au făcut o vizită în eparhia Buzăului și apoi în comuna natală Boboc. Oaspeții au fost primiți de către P.S. Episcop Antim Angelescu al Buzăului. În după amiaza aceleiași zile s-a făcut o vizită la mănăstirea Rătești și Ciolanul, unde I.P.S. Teofil a vorbit despre semnificația și însemnătatea vieții monahale.

La 31 decembrie seara, la centru episcopal din Buzău, înalții oaspeți au asistat la primirea preoților din Buzău de către P.S. Episcop Antim.

În ziua de 1 ianuarie I.P.S. Arhiepiscop Teofil și P.S. Episcop Lucian au săvârșit Sf. Liturghie în catedrala din Buzău, după care s-au reîntors la București unde au participat la primirea preoților din Capitală de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

În zilele următoare s-au vizitat instituțiile centrale bisericești, mănăstiri etc. În ziua de 5 și 6 ianuarie I.P.S. Arhiepiscop Teofil a săvârșit Sf. Liturghie la Biserica Sf. Elefterie din Capitală și Biserica Cașin.

Duminecă, 19 ianuarie, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil a părăsit Capitala întorcîndu-se la Paris.

NOUL SUPERIOR AL AȘEZĂMINTELOR ROMÂNEȘTI DIN ȚARA SFINTĂ

În urma numirii P.C. Arhimandrit Lucian Florea în funcția de episcop vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, Prea Fericitul Patriarh Justinian a numit în funcția de superior al așezămintelor românești din Țara Sfîntă pe P.C. Arhimandrit Vasile Costin, începînd cu data de 1 martie 1975.

P.C. Arhim. dr. Vasile Costin a plecat spre Țara Sfîntă la 4 martie 1975, unde a fost prezentat Prea Fericitul Patriarh Benedictos al Ierusalimului de către P.S. Episcop Lucian Făgărășanul.

NOUL PREOT PAROH AL PAROHIEI ORTODOXE ROMÂNE DIN VIENA

În urma morții neașteptate a P.C. Pr. prof. dr. Gheorghe Moisesescu, preot paroh la Parohia ortodoxă română din Viena, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a numit în această funcție pe P.C. Pr. Marin Braniște, fost preot al bisericii „Sfintul Gheorghe” din Pitești (Episcopia Rîmnîcului și Argeșului).

Noul preot paroh este și reprezentant al Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Patriarhiei Române pe lângă Eminentă Sa Cardinalul Franz König, Arhiepiscopul Vienei și conducătorul Bisericii romano-catolice din Austria. Prea Cucernicia Sa și-a luat postul în primire la 16 noiembrie 1974.

RIDICAREA EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE DIN AMERICA LA RANGUL DE ARHIEPISCOPIE

Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința sa din 12 decembrie 1974 a aprobat ridicarea la rang de arhiepiscopie a Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America, și a reinnoit autonomia bisericească acordată în anul 1950.

Documentul sinodal a fost înmînat I.P.S. Arhiepiscop Victorin Ursache de către P.C. Arhim. Valeriu Anania, directorul Cancelariei Arhiepiscopiei, în cadrul unei sesiuni extraordinare a Consiliului eparhial, care a avut loc la 7 februarie 1975 în Detroit, SUA.

Actul de autocefalie a fost primit cu multă bucurie de către I.P.S. Arhiepiscop Victorin, care a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian spunînd : „Documentul este prețios prin aceea că el consfințește — odată mai mult — principiul unității în diversitate, aplicat de data aceasta românilor ortodocși de pe continentele american și australian, cărora li se acordă nu numai libertatea de a-și avea o organizare bisericească proprie, ci și dreptul de a-și păstra neștirbite legăturile canonice, dogmatice și spirituale cu Biserica mamă”.

CONFERINȚA COMITETULUI DE PREGĂTIRE AL CELUI DE AL 2-LEA CONGRES AL TEOLOGILOR ORTODOCȘI

Între 13—15 martie 1975 a avut loc la Atena întrunirea Comitetului de pregătire pentru cel de al 2-lea Congres al teologilor ortodocși. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de către P.C. Pr. Conf. Dumitru Popescu, Prorectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București și P.C. Pr. Dumitru Soare, Consilier Patriarhal. Au mai fost reprezentanți ai Patriarhiei Ecumenice și Patriarhiei Antiohiei, cît și a Bisericilor ortodoxe Sîrbă, Greacă și Finlandeză. Întrunirea a fost convocată de către Facultățile de Teologie din Atena și Tesalonic.

Ședința de deschidere a fost prezidată de Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim al Atenei, care a adresat un cuvînt de salut participanților la conferință, spunînd printre altele : „În prezența voastră salut și îmbră-

țișez nu numai pe reprezentanții teologiei ortodoxe dar și pe Patriarhii care v-au trimis aici... Cu deosebită cinste salutăm pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Justinian, care și-a dat asentimentul pentru a se organiza această întrunire. Rog pe reprezentanții săi, Pr. D. Popescu și Pr. D. Soare, să-l încredințeze că gestul său este prețuit de noi într-un mod deosebit”.

Intrunirea a hotărât ca cel de al 2-lea Congres al teologilor ortodocși să aibă loc la Atena la Mănăstirea Pendeli, între 10—20 iulie 1976, fiecare facultate de teologie urmînd să trimită câte 1—4 teologi.

Tema viitorului congres va fi: *Teologia Bisericii și actualizarea ei*, care va fi dezbătută în cadrul a trei subdiviziuni: Teologia, expresie a vieții și a conștiinței ecleziale; 2. Teologia, expresie a prezenței Bisericii în lume; și 3. Teologia în reinnoirea vieții Bisericii.

A fost instituit și un subcomitet care să se ocupe de pregătirea programului administrativ și a temelor ce urmează a fi prezentate.

COLOCVIUL TEOLOGIC ORTODOX DIN CRETA

Între 7—14 martie 1975 a avut loc la Academia Teologică Ortodoxă din Creta, un colocviu teologic interortodox organizat de către Departamentul „Credință și Constituție” al Consiliului Ecumenic al Bisericii. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată la întrunire de către Pr. Conf. Dumitru Popescu, Prorectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București și P.C. Pr. Dumitru Soare, Consilier Patriarhal. Au participat și reprezentanți ai Bisericii Vechi Orientale.

Lucrările au fost deschise printr-un Te deum oficiat la Mănăstirea Gonia, de către Mitropolitul Irineu de Hania, care a salutat pe oaspeți în numele Bisericii gazdă. A răspuns Mitropolitul Stelian Harkianakis din Australia (Patriarhia Ecumenică).

A luat apoi cuvîntul Past. Dr. Lukas Vischer, Secretarul Departamentului Credință și Constituție al Consiliului Ecumenic al Bisericii, organizatorul conferinței, care a arătat scopul întrunirii: de a fixa un punct de vedere ortodox cu privire la documentele care urmează a fi prezentate în secția II și V la întrunirea Consiliului Ecumenic de la Nairobi, Kenya.

Următorii au prezentat referate în cadrul sesiunilor plenare: I.P.S. Mitropolit Georges Khodr (Liban) — Patriarhia Antiohiei; Prof. N. Zabolotsky (Biserica Ortodoxă Rusă); Arhiepiscopul Shahe Ajamian (Patriarhatul armean de Ierusalim); Prof. N. Nisiotis (Biserica Ortodoxă a Greciei); Episcopul Gregorios-Paulus Verghese (Biserica Siriană Iacobită din India de Sud); Prof. Ion Bria, în calitate de reprezentant al Departamentului Misiune și Evanghelizare al Consiliului Ecumenic al Bisericii.

Lucrările din cadrul grupelor au pregătit cite un document final care a fost prezentat în ședințele plenare pentru aprobare și amendament.

Colocviul interortodox de la Gonia, Creta, s-a încheiat în seara zilei de 12 martie 1975 printr-o rugăciune comună. (Remus Rus).

VIZITĂ FRĂȚEASCĂ LA ARHIEPISCOPIA DIN CLUJ-NAPOCA

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a fost oaspetele Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului în zilele de 14—16 martie a.c. Întilnirea dintre cei doi ierarhi, cărora s-a alăturat Prea Sfințitul Episcop-vicar Justinian Maramureșanul, constituie expresia bunelor raporturi ce le întrețin personal, a legăturilor dintre Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului, pe de-o parte, și Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, pe de altă parte. În același timp ea s-a înscris în șirul unor contacte asemănătoare ce au avut loc anterior la Timișoara și Cluj-Napoca, toate reflectind unitatea dintre eparhiile aparținătoare Patriarhiei Ortodoxe Române.

Punctul culminant al vizitei l-a constituit conslujirea sf. liturghii arhieresti din 16 martie în marea catedrală ortodoxă. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a adresat credincioșilor prezenți la serviciul religios un cuvânt de învățătură care a tălmăcit textul evangheliei duminicale. La sfârșit Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil a exprimat bucuria sa, a preoților și credincioșilor ortodocși români din Cluj-Napoca pentru posibilitatea ce au avut de a se întîlni cu Întîistătătorul Mitropoliei Banatului, iar acesta a mulțumit pentru caldă dragoste cu care a fost înconjurat.

O masă frățească la care au participat și alți invitați a încheiat programul vizitei întreprinse de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae la Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

EXPUNERE TEOLOGICĂ ASUPRA PROBLEMEI POPULAȚIEI

Dînd urmare invitației rectorului Institutului teologic protestant unic din Cluj-Napoca adresată tuturor celor declarați doctori „honoris causa”, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a conferențiat la 15 martie a.c. în fața profesorilor și doctoranzilor acestui așezămînt de formare a pastorilor evanghelici, reformați și unitarieni din țara noastră. Au mai fost de față numeroși invitați printre care Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil al Clujului, Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, Prea Sfințitul Episcop-vicar Justinian Maramureșanul, Eminențele Lor Episcopii Nagy Gyula și Kovacs Lajos din Cluj-Napoca, P.C. Părinte prof. dr. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic ortodox din Sibiu, profesori de la Școala de cîntăreți bisericești și seminarul teologic ortodox din Cluj, preoți și pastori din localitate.

După cuvîntul introductiv și de prezentare al Rev. prof. dr. Rapp Karoly, rectorul Institutului, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a dezvoltat tema : „*Considerațiuni teologice pe marginea problemei populației*”, expunînd punctul de vedere creștin asupra modului cum este înfățișată înmulțirea rapidă a locuitorilor Terrei în vremea noastră.

Conferința a fost urmată de discuții la care și-au adus contribuția : Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, Eminența Sa Episcopul Nagy Gyula, P.C. Părinte prof. Isidor Todoran, Rev. Szedressy Pal, vicarul

Episcopiei unitariene, Rev. dr. Csutak Csaba, protopop reformat, profesorii Juhasz Istvan, Tökes Istvan, Galfy Zoltan și Izsak Vilmos. Legat de cele afirmate de vorbitori, conferențiarul a adus precizări suplimentare în scopul clarificării diferitelor aspecte ale temei.

La sfârșit, Rev. prof. Rapp Karoly, rectorul Institutului, a mulțumit Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae pentru conferința susținută și celorlalți vorbitori, subliniind convergența de opinii manifestată, spiritul ecumenist de care s-a dat dovadă, contribuția pe care Bisericele o pot aduce la rezolvarea în sens pozitiv a problemei populației, una din cele mai acute probleme cu care e confruntată contemporaneitatea.

Încheindu-se programul, a urmat o masă oferită de rectoratul Institutului teologic protestant unic din Cluj-Napoca după care Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae împreună cu Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil au făcut vizite frățesti la episcopiile evanghelică, reformată și unitariană.

ACTIVITATEA CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

La invitația Prea Fericitului Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, în zilele de 10—14 aprilie 1975 a avut loc la Academia teologică din Sofia, sub președinția Înalț Prea Sfințitului Nicodim, Mitropolit al Leningradului și Novgorodului, ședința Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat Înalț Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Nicolae al Banatului și P.C. Părinte Ilie Georgescu din București.

Tema principală a conferinței a avut ca titlu și a dezbătut problema referitoare la „Conviețuirea creștinilor, evreilor și mahomedanilor în Orientul Apropiat — și Pacea”.

În cadrul acestui subiect general au fost prezentate trei referate. În cadrul discuțiilor ce au urmat expunerilor, au fost prelucrate propuneri deosebit de prețioase mai ales în ceea ce privește coexistența pașnică dintre creștini, evrei și musulmani în Orientul Apropiat.

Sesiunea a mai ascultat raportul secretarului general dr. Karoly Toth, privitor la activitatea Conferinței Creștine pentru Pace în intervalul de timp ce a urmat după ultima ședință a comitetului ținută la Tananarive-Madagascar în lunile septembrie-octombrie 1974. S-a trecut apoi la alegerea unui vicepreședinte, a unor secretari internaționali și a secretarilor generali ai Conferinței. Tot acum a fost adoptată o rezoluție referitoare la situația din Vietnam și s-au trimis telegrame în această problemă unor personalități din administrația și viața publică din S.U.A. Comitetul s-a ocupat apoi de situația din Etiopia ca și de problema independenței insulei Porto-Rico. Au fost apoi adoptate și documente referitoare la : poziția Conferinței Creștine pentru Pace la cea de a 5-a Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor ; planul de acțiune în legătură cu anul internațional al femeii și cu ședința Comitetului de continuare a lucrului care va avea loc în cursul lunii septembrie a.c. la Siófok în Ungaria, lămu-

riri privitoare la problema Orientului Apropiat și la cea de a 3-a aniversări a terminării celui de al doilea război mondial și a înființării Organizației Națiunilor Unite ; textul unor telegrame de mulțumire adresate Întistătătorului Bisericii Ortodoxe Bulgare și autorităților statului bulgar.

În ziua de 13 aprilie participanții la sesiune au asistat la un serviciu divin solemn oficiat în biserica „Sf. Alexandru Newski”, catedrala Patriarhiei bulgare.

În aceeași zi, Prea Fericitul Patriarh Maxim și Sfântul Sinod al Bisericii bulgare au dat o recepție în cinstea participanților, o delegație a acestora fiind primită și de Dl. Ivan Mihailov, membru al Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria.

ORTODOXIA ÎN BELGIA

Potrivit unei statistici prezentate de Frăția Ortodoxă din Belgia (cfr. Episkopsis nr. 121 din 26 martie 1975) în această țară Ortodoxia este reprezentată de 26 biserici parohiale și anume : 12 la Bruxelles, 3 la Anvers, 2 la Charleroi, 2 la Liege și câte una în orașele : Gand, Genk, Heidsen, Louvain, Mons, Peronnes și Verviers. Toate acestea sînt deservite de 19 preoți.

PSALMI MAI PUȚIN CUNOSCUȚI

Potrivit consemnărilor Revistei Cultului Mozaic (nr. 338 din 1 februarie 1975, p. 8), muzeul din Ierusalim a expus fragmentul unui pergament al Cărții psalmilor, vechi de două mii de ani, găsit la Qumran, pe țărmul Mării Moarte. Fragmentul cuprinde 15 rînduri ebraice din psalmul 119 și face parte dintr-un sul pe care fuseseră transcriși 46 de psalmi. Dintre aceștia 8 nu au intrat în alcătuirea cărții psalmilor fiind cunoscuți doar dintr-o traducere a Bibliei în persană. Ceilalți sînt identici cu versiunea din zilele noastre doar ordinea lor fiind schimbată.

O VECHE EFIGIE A SFÎNTULUI MORMÎNT

În cursul unor săpături arheologice în preajma Muntelui Templului din Ierusalim, a fost descoperit un inel de aur din veacul al VI-lea. Așa cum subliniază revista Episkopsis (nr. 119 din 25 februarie 1975, p. 10), importanța particulară a acestuia stă în faptul că prezintă în efigie la cinci veacuri după Mîntuitorul, monumentul ce a fost ridicat deasupra mormîntului său. Descoperirea a fost făcută la cel de-al doilea etaj al unui palat bizantin, unde au fost găsite și alte obiecte de mare valoare arheologică.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

Cu ocazia unor săpături pe șantierul de construcții din cartierul Dunărea din Galați, a fost scoasă la iveală o construcție din prima jumătate a secolului IV d. Hr. Este vorba de o criptă în formă rectangulară, cu o absidă în partea de nord. Unii pereți ajung la o grosime de 1,50 m.

BABILONUL ÎN RECONSTRUCȚIE

În perspectiva începerii lucrărilor de reconstruire a anticului Babilon, încredințat de guvernul de la Bagdad, Institutului de arheologie italo-irakian, directorul acestei instituții, profesorul Georgio Gullini a dezvăluit amănunte ale planului elaborat în acest context. „E vorba de a reînvia un oraș de 54 kmp și 3 de secole de civilizație” — a spus arheologul italian, precizând că prima etapă prevede mari lucrări de drenare în vederea desecării păturii de apă subterană care acoperă Babilonul mileniului al 3-lea î. de Hr. Apoi se va trece la reconstruirea diferitelor perioade ale îndelungatei existențe a orașului antic — de la Hamurabi, în secolul al XVIII-lea î. de Hr., până la cucerirea sa de către Alexandru cel Mare, în secolul al IV-lea î. d. Hr. Cît privește legendarul Turn Babel, astăzi o groapă acoperită de trestie, el va fi reconstruit înalt de 90 m, pe baza descrierii făcute de Herodot.

Proiectele de reconstrucție a vestitului Turn Babel se află într-un stadiu înaintat, nu se știe însă secretul cum se fabricau cărămizile din care a fost construit. Se știe doar că respectivele cărămizi erau viu colorate și nu se spărgeau sub loviturile de ciocan.

DATE DESPRE POPULAȚIA LUMII

Potrivit relatărilor presei Anuarul demografic mondial pe anul 1973, publicat la Organizația Națiunilor Unite, relevă că populația globului a înregistrat în 1973 o creștere de 78 milioane de oameni în comparație cu anul precedent, ajungînd la 3,86 miliarde locuitori. În procente aceasta înseamnă o creștere medie anuală de 2,1 la sută. Dacă acest ritm se va menține, se subliniază în documentul publicat, populația planetei noastre se va dubla în 32 de ani, adică în anul 2007.

Pe continente, repartizarea populației se prezintă astfel: 2,204 miliarde de oameni trăiesc în Asia (57 la sută din numărul total al locuitorilor globului), 472.000.000 în Europa (12,2 la sută) — în Uniunea Sovietică al cărei teritoriu se află pe ambele aceste continente, 250.000.000, adică 6,5 la sută, 374.000.000 în Africa (9,7 la sută), 309.000.000 în America Latină (8 la sută), 236.000.000 în America de Nord (6,1 la sută) și

20.600.000 în Oceania (0,5 la sută). Procentul cel mai mare de sporire a populației a fost înregistrat în Africa, unde, în 39 țări, rata de creștere anuală a depășit cu mult două procente. În nouă din aceste țări, rata de creștere a fost de peste 3 la sută.

Țara cu cel mai mare număr de locuitori este R.P. Chineză, urmată în ordine de India, Uniunea Sovietică, Statele Unite, Indonezia, Japonia, Brazilia, Bangladesh, Pakistan etc.

În ceea ce privește populația urbană, situația se prezintă în felul următor : Sanhai, orașul cu cel mai mare număr de locuitori (10.820.000 potrivit recensământului din 1970), Tokio fără suburbiile (8.796.293 locuitori în 1972), New York (7.894.862 în 1970), Londra (7.340.000 în 1972), Moscova (6.941.961 în 1970), Bombay (5.970.575 în 1972) ș.a. Un caz particular semnalat de anuarul O.N.U. este Parisul. În 1968 zona metropolitană a capitalei Franței cuprinderea 8.196.740 locuitori, ceea ce ar fi putut plasa Parisul pe locul trei din lume din punct de vedere al populației. Însă orașul propriu-zis avea în acel an doar 2.590.771 locuitori.

Un loc aparte ocupă în anuar capitolul privind participarea femeilor la activitatea economică. Țările socialiste din Europa, se plasează în acest context, în frunte — consecință firească a accesului femeilor în toate domeniile vieții economice, politice, sociale și culturale.

TRIUMFUL CAUZEI PĂCIL, LIBERTĂȚII ȘI INDEPENDENȚEI

În aprilie 1975 istoria contemporană a înregistrat triumful luptei pentru pace, libertate și independență a două popoare greu încercate din sud-estul asiatic : cel cambodgian și cel vietnamez. Vietnamul de peste trei decenii și Cambodgia de aproximativ cinci ani au constituit ținta dezlănțuirii celor mai negre forțe ale imperialismului agresiv. Statisticile arată că numai de la începutul intervenției acestora au fost aruncate asupra Indochinei de trei ori și jumătate mai multe bombe decât au fost folosite de către forțele anglo-americane pe toate teatrele de operațiuni ale celui de-al doilea război mondial. Deși a durat mai mult decât altele, această înverșunare a forței asupra popoarelor Indochinei, și în primul rând asupra poporului vietnamez, nu a putut ieși din carapacea destinului său : o acțiune de ariergardă în slujba colonialismului, împotriva cauzei independenței. Pentru că la sfârșitul celui de-al doilea război mondial poporul vietnamez care a ripostat cu arma ocupației fasciste își câștigase din plin, alături de alte popoare, dreptul la libertate și independență. Ocaziile nu au lipsit forțelor retrograde de a da ambalaj nou vechilor alibiuri ale dominației imperialiste străine : nu se mai numea „spațiu vital” ci „echilibru”, nu se mai numeau „state-client” ci „piese de domino”. Dar în ciuda forței covârșitoare folosite, a concentrării de tehnică militară, dintre care unele arme utilizate pentru prima oară, a justificărilor elaborate, cauza pentru care poporul vietnamez și poporul cambodgian au înțeles să se ridice cu eroism și unite n-a putut fi ingenucheată, aflându-și larg sprijin și simpatie pretutindeni.

Mai mult, lupta Vietnamului și Cambodgiei a devenit unul din pivoții unor acțiuni de masă de mare anvergură cu repercusiuni politico-sociale în multe țări, inclusiv în Statele Unite. S-a dovedit astfel că nu există forță în stare să înfrângă voința de independență și libertate a unor popoare hotărâte să se ridice cu abnegație în apărarea ei, să nu precupească nimic pentru dobândirea izbânzii.

Pe fundalul uriașelor mutații care se petrec în viața contemporaneității, victoria obținută de popoarele vietnamez și cambodgian se înscrie ca un aport de cea mai mare importanță la lupta desfășurată de forțele înaintate ale omenirii împotriva politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, pentru eliminarea practicilor agresive, de forță, ingerințe și dictat, pentru respectul legalității internaționale și statornicirea unei noi ordini politice bazată pe recunoșterea dreptului fiecărui popor de a-și stabili singur propriile destine.

Lung și anevoios a fost drumul străbătut pînă la arborarea drapelului libertății deasupra Saigonului și Pnom Penh-ului. Intervenția străină masivă n-a reușit să infrîngă voința de libertate a poporului. Nici zecile și zecile de miliarde de dolari cheltuiți, nici tehnica cea mai modernă de luptă, nici regimurile de crîncenă teroare antidemocratică și represiunile sălbatice ale administrațiilor marionetă nu au putut împiedica, în cele din urmă, vicoria cauzei libertății și dreptății.

Exemplul Vietnamului eroic, ca și victoria tot atît de strălucită a poporului cambodgian asupra uzurpatorilor demonstrează încă o dată, în modul cel mai convingător, că nu există forță în lume capabilă să îngenuncheze un popor hotărît să-și apere, cu prețul oricăror sacrificii, libertatea și independența, ființa națională, dreptul de a-și orîndui viața așa cum dorește. Atît prin infrîngerea materială a unor forțe reacționare care exercitau o influență nocivă asupra zonei politice a Asiei de Sud-Est, cît și prin exemplul moral, prin puterea de îmbărbătare a propriului exemplu, victoriile popoarelor vietnamez și cambodgian aduc o contribuție marcantă la cauza generală a libertății popoarelor.

Luna aprilie 1975 marchează una din acele clipe rare cînd salvele războiului au tăcut pretutindeni. Stă în puterea popoarelor de a face ireversibilă această tăcere, de a ocupa spațiul sonor al globului cu dialogul constructiv al păcii și colaborării, al reglementării chestiunilor litigioase prin tratative, al făuririi unei lumi noi pe baza independenței și egalității tuturor. În acest moment solemn nu putem să nu evocăm înalta conștiință dovedită de fiili Vietnamului și Cambodgiei, lupta lor eroică, sacrificiile ce le-au adus. În același timp se cuvine rememorată solidaritatea dovedită de celelalte popoare, în ciuda multiplelor mașinații ale cercurilor imperialiste și reacționare. La sprijinul acordat victimelor agresiunii din Indochina s-au alăturat marile organizații internaționale creștine, Bisericele și credincioșii cinstiți de pretutindeni, reprezentanții altor religii.

Cît privește poporul român, el s-a situat din prima clipă cu consecvență pe pozițiile juste ale solidarității cu cauza popoarelor Indochinei și, prin acțiuni concrete în toate domeniile, a militat pentru victoria acestei cauze. România a considerat, afirmîndu-și cu putere opinia, că tocmai diferitele acțiuni de intervenție, mai ales cele armate, în afacerile interne ale altor popoare, reprezintă o sursă de primejdie gravă pentru pacea întregii lumi și de aceea trebuie să li se pună capăt neîntîrziat, iar toate litigiile să fie rezolvate pe cale pașnică, pe calea tratativelor. Din aceste năzuinți s-au inspirat acțiunile neobosite, concrete, pe multiple planuri, întreprinse de țara noastră, contribuțiile personale aduse de Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, recunoscute și apreciate, pentru o soluționare pașnică a problemei vietnameze și cambodgiene în condițiile respectării drepturilor legitime ale poporului vietnamez și cambodgian.

Victoria popoarelor vietnamez și cambodgian confirmă pe deplin justetea pozițiilor statului român, care se pronunță cu neabătută consecvență și militează cu hotărîre pentru lichidarea definitivă din viața internațională

a vechii politici imperialiste, colonialiste, de forță și amestec în treburile interne ale popoarelor, pentru recunoașterea și respectarea strictă a dreptului tuturor popoarelor de a-și hotărî singure, de sine stătător, propriile destine — ca o cerință fundamentală a înlăturării focarelor de conflict și tensiune, a statornicirii unor raporturi de încredere, pace și conlucrare internațională.

DOCTORUL ALBERT SCHWEITZER PE TIMBRELE LUMII LA CENTENARUL NAȘTERII SALE

În casa parohială Kayserberg (Elsas), s-a născut acum o sută de ani la 17 ianuarie 1875 marele umanist, teolog, medic și muzician, doctorul Albert Schweitzer. Drumul vieții și slujirii sale a fost acela a unui medic. După studiile teologice la Strasbourg, Paris, Berlin (Harnack) el a fost între anii 1902—1912 profesor de Teologia Noului Testament la Facultatea de teologie din Strasbourg și urmînd vocația sa, începe în 1905 studiul medicinei, disertația lui avînd titlu : „Aprecierile psihiatrice ale lui Iisus”. Și în domeniul muzicii Schweitzer avea cunoștințe bogate. A studiat la marele organist al timpului, la C. M. Widor în Paris, dînd multe concerte de orgă de Bach și scriind chiar un studiu despre Johann Sebastian Bach, contribuind foarte mult la o redescoperire și la o concentrare mărită a atenției asupra lui cu „Musicae princeps”. Era atunci dintre cei mai celebri și slăviți oameni din Europa, și a lăsat totul, cariera sa științifică și artistică, și a plecat în 1913, împreună cu soția sa, care între timp și-a însușit cunoștințele necesare pentru a putea efectua profesia unei sore medicale, la Lambaréne, localitate situată la gura rîului Ogowe.

Deviza Sfîntului Apostol Pavel care apare de 167 de ori în scrisorile sale : „A fi în Hristos” înseamnă pentru el „Nu acordul neîmpărtășit cu supranaturalul în felul misticii primitive”, ci comuniunea cu Hristos — activă, deci determinată etic. După multiplele suferințe din primul război mondial cînd a fost deportat într-un lagăr în Pirinei, contractînd o boală grea, el întreprindea călătorii dînd concerte din ale căror venituri se reconstruiește spitalul din Lambaréne. Și ajutorul episcopului ecumenist Nathan von Söderblom era binevenit, astfel că el se putea întoarce în ținuturile sale tropicale unde și-a desfășurat pînă la ultima bătaie a inimii sale, la 4 septembrie 1965, o activitate ce dovedea că etica creștină este respectul față de viață.

Dintre studiile sale amintim : *Die Religionsphilosophie Kente*, 1899 ; *Das Abendmahlsproblem des 19. Jahrhunderts* 1901 ; *Das Messianitäts- und Leidensgeheimnis, eine Skizze des Lebens Jesu*, 1906—1913 ; *J. S. Bach*, 1908 ; *Das Christentum und die Weltreligionen ; Kultur und Ethik ; Mystik des Apostels Paulus* (1924—1958) ; *Friede und Atomkrieg*, 1958.

Faptele dragostei sale pline de abnegație, apelul său împotriva războiului și armelor nucleare (Pace și război atomic, 1957), poziția sa creștină lingă și pentru aproapele nostru indiferent de culoarea sa, sint realități,

peste care nu putem trece cu vederea și pentru care omenirea i-a mulțumit nu numai cu „Premiul Goethe”, „Premiul Nobel” ci și cu ordinul francez „Pour le mérite”, Meritul său a fost că puterea dată de Iisus ucenicilor „să tămăduiască orice fel de boală și orice fel de neputință...” Matei 10, 1, 22) a fost pusă în realitate de activitatea sa.

O expresie a celei mai înalte considerațiuni și mulțumiri sînt timbrele care au fost emise cu ocazia celei de-a 80-a, 90-a aniversări a lui, și atunci cînd se anunța moartea sa. De asemenea cu ocazia aniversării a o sută ani de la nașterea sa.

Primele timbre despre Schweitzer au fost emise de poșta Principatului Monaco cu ocazia celei de-a 80-a aniversări a nașterii. Foarte frumoasa serie este compusă din 4 timbre. Pe primul (2 Fr. — verde, verde închis, negru) vedem regiunea de vărsare a râului Ogowe, palmieri ajungînd la cer, păduri seculare în planul îndepărtat. Portretul lui Schweitzer într-un medalion în partea dreaptă. De pe al doilea timbru (5 Fr. — albastru-verzui, negru) privește doctorul cu fața deschisă, cu ochii plini de dragoste. Pe al treilea timbru (15 Fr. — verde-maron) observăm la marginea pădurii seculare bărăile „hospialului”. Al patrulea timbru (200 Fr. — verde închis, albastru-verzui) ne prezintă profilul lui Schweitzer într-un oval în colțul drept al imaginii timbrului, care reprezintă un peisaj cu păduri seculare.

Apelul împotriva războiului și armelor nucleare este lansat în timpul dintre a 80-a și a 90-a aniversare a lui. Activități sale de caritate la Lambaréne, artei sale de a se exercita la orgă și apelului său împotriva războiului, poșta R.D. Germane în 1965 închină o serie foarte impresionantă. Pe primul timbru (10 Pf. — galben-verde) vedem umanistul și medicul cu profilul lui caracteristic; planul din fund reprezintă spațiul său de trai, golful din Lambaréne. Al doilea timbru (20 Pf. — galben-roșu) ni-l arată ca dușman al războiului, scriind apelul său către omenire. Pe al treilea timbru (25 Pf. — galben-albastru) putem vedea o partitură de Bach — în primul plan Schweitzer la masa de orgă.

Uruguay este primul stat sud-american care pomeniște de Schweitzer în anul morții sale, 1965. Pe timbrul (6 d. — verde, negru) vedem portretul său; în spate, deja bine cunoscutul peisaj din Lambaréne: pădure seculară, cascadă, oameni negri în ținută albă de spital.

Mai multe state tinere din Africa au dat expresie „omagiului” lor. Primul timbru de mulțumire îl emite Republica Gabon în anul 1960. Acesta este primul timbru aerian al noului-născutului stat (200, verde-maron). În partea stîngă vedem binecunoscutul peisaj de la Lambaréne: palmieri, Ogowe, spitalul. În dreapta se înalță niște tuburi de orgă încadrînd o partitură de Bach. Portretul lui Schweitzer acoperă întreaga imagine și dedesubt apare inscripția: „Docteur Schweitzer, Lambaréne”. Acest stat african îl onorează și cu un timbru de doliu, cînd trista știre „le docteur este mort” se răspîndește peste întreaga lume (1965, 1000 Fr. — auriu). Același timbru este și un timbru de recunoștință luînd în considerare inscripția de pe el: „L'hommage au Dr. A. Schweitzer, 1875—1965”. În

dreapta imaginii vedem Lambaréne și data : 4. IX. 1965, adică data morții sale. În stînga se găsește profilul lui și o emblemă a lui Aesculap.

Republica Congo a scos în 1966 un timbru multicolorat (100 Fr.). Lîngă bustul lui Schweitzer se văd picioare negre împachetate în ghips ; în fundal palmieri, pădurea tropicală ; de partea dreaptă o liră ce reprezintă arta lui Schweitzer.

Arta de cîntat la orgă o indică timbrul de amintire al Republicii Volta Superioară (emis la 12 mai 1967, 250 Fr. — violet-maron-negru), cu profilul marcant al lui Schweitzer. Pe partea dreaptă a timbrului se află patru fluieri, tuburi de orgă. Prin arta lui, sunetul acestora au adus cele necesare la susținerea spitalului din Lambaréne.

Republica Haiti își exprimă omagiul față de Schweitzer prin imaginea celor trei timbre (5 c. — violet-multicolor, 10 c. — galben-multicolor, 20 c. — gri-multicolor) care prezintă aceeași înfățișare. Pe partea stîngă a timbrului se află harta țării de naștere Alsacia ; pe partea dreaptă harta Republicii Gabon unde a activat pînă la moarte ; în mijloc binecunoscutul portret cu cravata papillon, pe umăr halatul alb al medicului.

Republica Mali, scoate în 1965 un timbru de doliu (100 Fr. — poșta aeriană — galben-cenușiu, negru). Timbrul se împarte în două părți : pe partea dreaptă pe meleaguri tropicale un copil negru, deasupra lui zboară un porumbel alb ; pe partea stîngă doctorul. În fundal turnul capelei spitalului din Lambaréne. Citim numele lui : Schweitzer și hotarele vieții 1875—1965.

Nici Republica Mauritania n-a uitat pe acest binefăcător al Africii. Pe un timbru (50 Fr. multicolor), o africană vine la spital în brațe cu un copil bolnav ; înaintea ei stă un medic negru. În fundal surori negre pansează un bolnav, la dreapta inscripția : Docteur A. Schweitzer și profilul lui cu privirea îndreptată spre stînga.

Republica Niger a emis un timbru în 1966, foarte atrăgător. Brațul unui negru este legat de un aparat pentru colectarea singelui. Mîna lui se apropie de mîna unui negru bolnav. Acest tablou vrea să prezinte scopul donării singelui ; în fundal o baracă a spitalului Lambaréne, o carte, un stilou și o făclie simbolizînd știința ; o partitură indică arta de a cînta la orgă ; în mijloc portretul și data referitoare la viața lui.

Republica Tschad a emis un timbru al recunoștinței în 1966 (100 Fr. poșta aeriană — violet-galben-albastru și negru). Mîini negre se ridică din starea bolii spre mîna albă a lui Schweitzer. În fundal palmieri, o liră și portretul doctorului.

Republica Dahomey, prezintă timbrul comemorativ foarte atractiv. Pe partea stîngă se află portretul și o cheie sol. Mai departe doctorul îmbrățișînd un bolnav negru ; în mîna stîngă un copil negru, se grăbesc la spital unde sînt așteptați de o soră africană. În fundal pădurea tropicală.

Republica Socialistă România. În pragul aniversării a o sută de ani de la nașterea doctorului Schweitzer, poșta română a început șirul timbrelor din lume, editate cu ocazia acestei aniversări prin emiterea unui timbru omagial. Vedem pe acesta portretul medicului, pădurile seculare din

Africa și datele vieții sale 1875—1965, (40 bani, brun) ; lângă portret un microscop cu emblema Aesculap — o ramură de maslin simbolul păcii a cărei luptător a fost Albert Schweitzer, jertfindu-și toată viața pentru confracții săi din Africa. Pe stampila de prima zi a emisiunii — 20. XII. 1974.

Franța. Pentru marcarea centenarului nașterii dr. Albert Schweitzer, poșta franceză a emis un timbru care pe lângă portretul acestuia mai înfățișează o femeie africană pe fundalul faimosului spital pentru boli tropicale din Lambaréne (Gabon), înființat de Schweitzer în 1913 și unde a lucrat până la moartea sa, în 1965. O particularitate care a atras atenția filateliștilor : e primul timbru din 1948 încoace, în care numele țării emittente apare „France”, în loc de „Republique Française”, cum s-a obișnuit în ultimii 27 de ani.

De remarcat că fundalul pe timbrele-Schweitzer se referă nu numai pe spațiul lui de activitate în apropierea pădurii tropicale din Lambaréne-Congo, ci și la pădurea indiferenței omenești față de Africa bolnavă a timpurilor colonialiste. În aceste împrejurări grele a trăit, a iubit, a activat, a vindecat medicul alb al pădurii tropicale. În întunericul colonialismului și odată cu construirea vieții noi pe aceste meleaguri, el a vrut să-și dovedească bunătatea cu fapte bune.

Ce este bunătatea ? — întreabă Schweitzer și răspunde : bunătatea este a crea viața, a ocroti viața, a ridica viața capabilă de dezvoltare la cea mai înaltă valoare. Răutatea este a nimici viața, a vătăma viața, a opri viața capabilă de dezvoltare și ridicare spre culmea valorilor celor mai înalte ale vieții omenești.

Întreaga viață a lui Schweitzer era o activitate neîntreruptă, lanțul neîntrerupt al faptelor unui teolog, unui medic, unui discipol al lui Iisus Hristos prin respectul față de viață !

Prof. dr. Nagy József

V I A Ţ A B I S E R I C E A S C Ă I N C U P R I N S U L M I T R O P O L I E I B A N A T U L U I

ARHIEPISCOPIA TIMIŞOAREI ŞI CARANSEBEŞULUI

VIZITĂ FRĂTEASCĂ

Între 29 şi 31 ianuarie Prea Sfinţitul Episcop Vasile al Oradiei a vizitat Arhiepiscopia Timişoarei şi Caransebeşului la invitaţia Înalt Prea Sfinţitului Nicolae, Mitropolitul Banatului. După dineul oficial din seara zilei de 20 ianuarie cu care prilej cei doi ierarhi au rostit toasturi şi şi-au oferit daruri, de praznicul Sfinţilor Trei Ierarhi, hramul catedralei mitropolitane din Timişoara, au coliturghisit împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi, în prezenţa credincioşilor. La momentul potrivit Prea Sfinţitul Episcop Vasile a predicat iar Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae i-a mulţumit pentru mărturia dragostei întru Hristos pe care a adus-o deodată cu venirea sa în părţile Banatului. După serviciul religios încheiat cu obişnuitul polihroniu, credincioşii şi-au manifestat ataşamentul faţă de cei doi ierarhi iar prof. Vasile Vărădean, membru al Consiliului Eparhial, a exprimat gratitudinea ortodocşilor români timişoreni faţă de Întiistătorul Episcopiei Oradiei.

În aceeaşi zi programul a continuat la Caransebeş unde Şcoala de cîntăreţi bisericeşti şi Seminarul teologic îşi prăznuia patronii, Sfinţii Trei Ierarhi, printr-un program artistic constînd din coruri, lecturi şi o expunere prezentată de P.C. Părinte Eugen Iancu, duhovnicul şcolii. Apoi s-a făcut rugăciunea de seară în cadrul căreia a cuvîntat Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae despre rolul credinţei.

Ziua următoare a fost dedicată întîlnirii cu profesorii şi elevii seminarului, participării la cursuri. Ultima oră i-a întrunit pe toţi în sala festivă unde Prea Sfinţitul Episcop Vasile a rostit o amplă expunere privind îndatoririle religioase şi cetăţeneşti ale preoţilor şi credincioşilor în lumina istoriei Bisericii Ortodoxe Române.

Masa comună luată împreună cu profesorii şi elevii a marcat sfîrşitul vizitei la Caransebeş. Însoţit de repetatele mulţumiri ce i s-au adresat pentru venirea în cuprinsul Mitropoliei Banatului, Prea Sfinţitul Episcop Vasile s-a îndreptat spre Oradea, lăsînd amintirea unei întîlniri bogate în roade duhovniceşti.

ŞEDINŢĂ A SINODULUI MITROPOLITAN

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae şi Prea Sfinţitul Episcop Visarion asistaţi de colaboratorii lor apropiaţi s-au întrunit la 13 februarie 1975

în sinod mitropolitan spre a chibzui împreună asupra problemelor de interes comun ale Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și Episcopiei Aradului care formează împreună Mitropolia Banatului.

După rostirea rugăciunii, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a arătat într-un scurt cuvînt rostul convocării sinodului mitropolitan și, în semn de respectuos devotament, a propus trimiterea de telegrame omagiale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Domnului prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor.

Intrîndu-se în ordinea de zi au fost analizate măsurile ce se cuvin adoptate la nivelul celor două eparhii surori în vederea aplicării integrale a hotărîrilor ultimei sesiuni a Sfințitului Sinod plenar din decembrie 1974 privind activitatea pastorală a preoților. Au fost apoi luate în considerare activitatea Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din Caransebeș, munca redacției și administrației revistei „Mitropolia Banatului”, modul cum își îndeplinește sarcinile tipografia mitropolitană și alte chestiuni curente. Cei doi ierarhi au făcut propuneri de înălțare în rang a unor preoți merituoși. În legătură cu toate acestea, după dezbateri la care au luat parte fiecare din cei prezenți, au fost adoptate măsurile corespunzătoare.

La sfîrșit, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a evaluat rezultatele obținute și a mulțumit Prea Sfințitului Episcop Visarion, colaboratorilor, pentru contribuția adusă la soluționarea în spirit de frățescă conlucrare, a problemelor înscrise pe ordinea de zi.

Cu rugăciunea îndătinată și agapa ce i-a urmat, s-a încheiat ședința sinodului mitropolitan.

O SĂRBĂTOARE A EPARHIEI

La 4 martie a.c. s-au împlinit treisprezece ani de la înscăunarea Înalț Prea Sfințitului dr. Nicolae Corneanu ca Întîistătător al Mitropoliei Banatului.

Momentul aniversar a fost subliniat printr-o ceremonie la reședința mitropolitană. În cadrul recepției dl. dr. Gherghe Oprea, membru al Consiliului Eparhial a improspătat în amintirea fiecăruia din cei de față, membri ai Adunării Eparhiale, angajați ai Centrului eparhial, preoți și credincioși din oraș, strădaniile depuse în această perioadă și care în prezent se văd cu sînte incununate.

La sfîrșit Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a mulțumit pentru bunele urări exprimate subliniind faptul că propășirea eparhiei poate fi asigurată și pe mai departe numai prin împreună lucrarea tuturor la care a îndemnat cu stăruință părintescă.

VIZITE CANONICE ȘI SFINȚIRI DE BISERICI

În răstimpul Postului Mare, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a venit întru întîmpinarea trebuințelor sufletești ale păstoriților prin

poposirea în mijlocul lor în câteva din duminici și sărbători.

Astfel în ziua Bunei Vestiri, Înalt Prea Sfinția Sa a descins în bisericile din orașul Oravița, centru de protopopiat, asistând la sfânta liturghie, primind raportul preoților asupra activității ce se desfășoară și dînd totodată îndrumările cuvenite pentru o roadă cît mai îmbelșugată.

În după amiaza celei dintîi duminici, a Ortodoxiei, în 23 martie a.c., Înalt Prea Sfinția Sa a asistat la slujba vecerniei din parohia Reșița Montană, unde a fost invitat de bunii credincioși în frunte cu preotul Nicolae Bocșan. În cuvîntul rostit cu acest prilej Înalt Prea Sfinția Sa a lăudat dragostea lor pentru sfînta Biserică, oglindită printr-o participare activă la slujbele religioase.

În duminica a doua din post la 30 martie a.c., Înalt Prea Sfinția Sa a binecuvîntat lucrările de reparație efectuate la impunătoarea biserică din Checea, protopopiatul Timișoara, care păstrează nealterată și lucrarea pictorului bănățean Ioan Zaicu. Și aci Înaltul Ierarh a lăudat strădania credincioșilor în frunte cu preotul Gheorghe Cucu de-a valorifica după cuviință un sfînt lăsamînt.

În duminica a treia din post, la 6 aprilie a.c., Înalt Prea Sfinția Sa a vizitat o parohie relativ nouă, dar în continuă creștere Timișoara II/3, săvîrșind aci sfînta liturghie și hirotosînd pe preotul Vichentie Cuzma întru iconom ca o recunoaștere a muncii pe care a depus-o împreună cu enoriașii săi pentru biserica de aci.

În duminica a cincea din post, la 20 aprilie a.c., Înalt Prea Sfinția Sa a făcut o nespusă bucurie credincioșilor din Remetea Pogănici, protopopiatul Reșița, care în frunte cu preotul lor Petru Ștefănuț au dovedit o deosebită rîvnă creștinească prin edificarea unei biserici noi pe măsura trebuințelor parohiei. Pe lîngă jertfelnicia lor noul lăcaș tîrnosit, reflectă grija conducerii eparhiale prin ajutoare materiale, supravegherea planului și ducerea lui la împlinire, de asemenea și sprijinul Sfîntei Patriarhii, care a acordat subvenții substanțiale pentru buna desfășurare a lucrărilor.

HIROTONII ȘI HIROTESII

Odată cu începutul anului o nouă serie de tineri candidați la preotie au fost rînduiți prin purtarea de grijă a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae spre slujirea sfîntelor altare. Astfel, Diaconul Gheorghe Naghi de la catedrala mitropolitană a fost hirotosit preot-duhovnic la 16 februarie 1975 pe seama parohiei Pișchia, protopopiatul Timișoara. Miron Brebenar a fost hirotosit diacon la 30 martie iar preot la 6 aprilie a.c. pentru parohia Borlova, protopopiatul Caransebeș.

Ierodiaconul Nifon Mărdărescu de la mănăstirea Călugăra, a fost hirotosit ca ieromonah la 23 martie 1975 pentru trebuințele aceluiași sfînt așezămînt.

Ioan Iulian Cosma a fost hirotosit diacon la 20 aprilie, iar preot la 27 aprilie pentru parohia Românești, protopopiatul Lugoj.

Grigorie Pușcaș a fost hirotonit diacon la 4 mai iar preot la 18 mai a.c. pentru parohia Temerești, protopopiatul Lugoj.

Noii hirotoniți au rămas timpul rinduit pe lângă altarul catedralei mitropolitane, pentru practica liturgică și primirea sfaturilor necesare muncii pastorale.

Totodată pentru meritele dobândite pe tărîm bisericesc au fost înălțați în rang prin hirotiesie următorii :

— Ieromonahul Paisie Cosma de la mănăstirea Săraca întru sincl la 23 martie 1975.

— Preotul Nicolae Bogdan de la parohia Circiova, protopopiatul Lugoj, întru iconom, în ziua de 23 martie.

— Preotul Vichentie Cuzma de la parohia Timișoara Vii 2 întru iconom la 6 aprilie 1975.

— Preotul Petru Ștefănuț de la parohia Remetea Pogănici, protopopiatul Reșița, întru sachelar în ziua de 20 aprilie 1975.

— Preotul Emanoil Copăcianu de la parohia Fibiș, protopopiatul Timișoara, întru iconom stavrofor, în ziua de 27 aprilie 1975.

— Preotul Traian Pelea de la parohia Izvin, protopopiatul Timișoara, întru iconom la 27 aprilie 1975.

— Preotul Ioan Munteanu de la parohia Silha, protopopiatul Lugoj întru iconom, la 4 mai 1975.

— Preotul Iulian Lăzărescu de la parohia Firdea, protopopiatul Lugoj, întru iconom, la 4 mai 1975.

— Preotul Traian Ilie de la parohia Ficătari, protopopiatul Lugoj, întru iconom, la 4 mai 1975.

— Preotul Remus Cloambeș de la parohia Sirbova, protopopiatul Lugoj, întru iconom, la 4 mai 1975.

— Preotul Ioan Voin de la parohia Bozovici, protopopiatul Oravița întru iconom stavrofor, la 5 mai 1975.

CONFERINȚE PREOTEȘTI

Între 14 și 27 martie la toate sediile oficiilor protopopești ale eparhiei s-au desfășurat lucrările celei dintîi conferințe de orientare din acest an. Tema acesteia : „Frontul Unității Socialiste, expresie a unității de voință și acțiune a întregului popor. Îndatoririle clerului, ale organelor parohiale și ale credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini acțiunile obștești pe plan local, pentru progresul material și spiritual al patriei”, implicînd și un pronunțat aspect practic prin însăși activitatea de fiecare zi ce se desfășoară în cadrul întregii vieți a națiunii a angajat o participare entuziastă a tuturor preoților participanți, oglindită atît în pregătirea referatelor cit și în luările de cuvînt pe marginea lor.

Totodată concluziile Chiriarhului și ale delegaților săi au constituit jaloane pentru o contribuție sporită la activitatea generală a Frontului Unității Socialiste, spre mai binele și fericirea poporului, propășirea multi-laterală a țării.

Ca un prețios sprijin la aprofundarea temei, conferințele protopopiatelor Lugoj și Caransebeș au fost conduse de P.C. Arhidiacon dr. Ioan Zăgorean, iar conferința protopopiatului Reșița de P.C. Pr. dr. Ioan Ică, ambii de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

Între 8 și 15 aprilie a.c. apoi a avut loc conferințele administrative. Acestea au fost precedate de săvîrșirea liturghiei darurilor celor mai înainte sfințite și împărtășirea tuturor preoților.

Tema propriu zisă : „Cîntarea în comun, mijloc de întărire a dreptei credințe”, antrenantă prin însăși conținutul ei a implicat atît o latură teoretică realizată prin referatele susținute, discuțiile purtate și concluziile trase, cît și una de aplicare practică prin parcurgerea de către cei prezenți, cu atenție și însuflețire a cîntărilor sfintei liturghii precum și a unor cîntări specifice perioadei Postului Mare, între care de menționat „Prohodul Domnului”.

Partea a doua a conferințelor a adus în discuție rapoartele de activitate ale unor preoți, cu concluzii edificatoare pentru îmbunătățirea continuă a muncii pastorale.

CONSĂTUIRI DE LUCRU

Sub președinția Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului s-au desfășurat la Timișoara, în 14 ianuarie, lucrările primei consfătuiri trimestriale de lucru a tuturor factorilor de răspundere din conducerea eparhială, de la protopopiate și Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Caransebeș. Expunerile și referatele prezentate, discuțiile pe marginea acestora, au îmbrățișat o amplă problematică incluzînd activitatea pastorală a preoților și acțiunile gospodărești din cadrul parohiilor. Referiri speciale s-au făcut în legătură cu ocrotirea patrimoniului cultural aflat în păstrarea Bisericii, la întreținerea și restaurarea monumentelor istorice și de artă, la organizarea arhivelor, la cunoașterea și respectarea legilor și regulamentelor în vigoare. De atenție deosebită s-au împărtășit relațiile cu Casa de Pensii a angajaților Bisericii Ortodoxe Române și obligațiile față de aceasta.

S-a trecut apoi în revistă activitatea preoților din cuprinsul eparhiei de-a lungul anului trecut atribuindu-se fiecăruia nota administrativă de rigoare.

Consfătuirea s-a încheiat prin concluziile Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae care odată cu îndrumările date a mulțumit tuturor celor prezenți pentru deosebit de activă participare la lucrări.

A doua consfătuire trimestrială de acest gen s-a ținut în zilele de 24 și 25 aprilie, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, care, în cuvîntul rostit cu acest prilej a pus în lumină dezideratul ca obiectivele urmărite să se încadreze între cele pe care însăși viața întregului popor și a țării le are de atins pentru o continuă propășire. Mîndria rezultatelor obținute este îndreptățită permanent, întreaga suflare românească

asistind recent la mărturia prestigiului internațional al țării cu prilejul vizitei Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România în state ale continentului asiatic și african. Materializînd participarea clerului și credincioșilor eparhiei la entuziasmul general manifestat cu ocazia soliei de pace și prietenie împlinită de conducătorul statului nostru, a fost adoptat textul unei telegrame adresate din conferință Domnului Nicolae Ceaușescu.

S-a trecut apoi la ordinea de zi care a inclus un instructaj privind o mai chibzuită chivernisire a bunurilor bisericești, repartizarea sumelor ce reveneau unelor parohii din Fondul eparhial de într-ajutorare, dezbaterea referatelor prezentate de protopopiate privind consolidarea unității de credință, cult și organizarea bisericească, comunicarea unor îndrumări ale sectoarelor Consiliului Eparhial etc.

La sfîrșit Înalț Prea Sfinția Sa a mulțumit celor prezenți pentru interesul arătat problemelor tratate, reflectat în participarea fructuoasă la lucrări.

INTRUNIRI ALE PREOȚILOR DIN PROTOPOPIATE

Între zilele de 3 și 5 februarie 1975, la toate sediile protopopești au avut loc ședințe de instructaj în legătură cu o cît mai corectă aplicare a legilor privind ocrotirea „fondului arhivistic național” și „patrimoniului cultural național”. Acestea au fost făcute cu concursul delegaților Arhivelor Statului din Timișoara și totodată a Muzeului Banatului și Muzeului Județului Caraș-Severin.

Întrunirile respective au cuprins și o a doua parte în care au fost prelucrate directivele Consiliului Eparhial privind necesitatea îmbunătățirii continue a activității preoțești la parohii. În cîteva dintre centrele protopopiatelor, la această parte au fost de față membri ai Consiliului Eparhial, care în numele credincioșilor au prezentat cîteva din constatările lor legate de activitatea preoților. În cadrul discuțiilor mulți dintre preoți au prezentat prin prisma experienței, în munca pastorală, modul în care înțeleg să se achite pe viitor de îndatoririle ce le revin.

Îndrumări au fost date de către însuși Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae sau delegații chiriarhali potrivit menționatelor directive ale Consiliului Eparhial.

ADUNAREA GENERALĂ A CASEI DE AJUTOR RECIPROC A CLERULUI

În împlinirea hotărîrii comitetului de conducere a C.A.R. și conform prevederilor regulamentare, Adunarea generală a acesteia s-a ținut la Timișoara în ziua de 15 ianuarie 1975 în prezența Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae. La lucrări, în afara celor ce osteneau direct în administrarea Casei au luat parte și delegați ai protopopiatelor, parohiilor și ai Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din Caransebeș.

Deschiderea lucrărilor a fost făcută de președintele C.A.R. printr-un cuvînt ocazional în care salutînd înalta prezență a Chiriarhului și a delegaților preoțimii bănățene a mulțumit celor de față pentru osteneala dată de a participa spre a lua cunoștință de modul de chivernisire a Casei și de îndrumare continuă a acestuia.

După alegerea biroului adunării s-a trecut la dezbaterile problemelor de pe ordinea de zi, între care : 1. darea de seamă a comitetului de conducere pe anul 1974, 2. bilanțul și contul de beneficii și pierderi pe anul 1974, 3. darea de seamă a comisiei de verificare pe anul 1974, 4. referatul asupra acordării ajutoarelor de înmormîntare și 5. proiectul de plan financiar pe anul 1975.

La fiecare dintre punctele menționate ale ordinei de zi, cei care au luat cuvîntul au subliniat corectitudinea ce s-a înregistrat constant în munca C.A.R. ca și vădita dorință a personalului din conducere de a servi în modul cel mai satisfăcător pe toți membrii. Epuizîndu-se discuțiile, președintele a mulțumit pentru participarea activă la lucrări, de asemenea pentru aprecierea dată muncii depuse și care constituie o încurajare pentru cea viitoare.

La sfîrșit printr-o cuvîntare ce a prezentat cadrul general în care se desfășoară activitatea C.A.R. a însăși vieții eparhiei, a Bisericii Ortodoxe Române și a țării, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a exprimat deosebita satisfacție pentru modul în care s-au desfășurat lucrările, aceasta indicînd de fapt însăși bunele rezultate ale strădaniilor de pînă acum, promițătoare și pe mai departe. De asemenea a asigurat de sprijinul pe care conducerea eparhială îl va da permanent C.A.R. contribuind astfel implicit la satisfacerea diferitelor solicitări sau trebuințe ale clerului, la crearea unor condiții din cele mai bune pentru obținerea de roade cît mai bogate în muncă.

Înainte de a se despărți cei prezenți au luat o masă comună desfășurată într-o atmosferă caldă, frățească.

IMAGINI EDIFICATOARE DIN VIAȚA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Considerînd că încadrarea preoților și credincioșilor eparhiei în fluxul vieții bisericești din întreaga Patriarhie Română este facilitat de cunoașterea cît mai exactă a realizărilor pe latură bisericească în general, conducerea eparhială a organizat la Timișoara în ziua de 26 iar la Caransebeș în ziua de 27 martie a.c., vizionarea filmelor : „Un sfert de veac în slujba Bisericii și a Patriei” și „Festivitatea aniversării a 25 de ani de la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Justinian”.

Cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, filmele puse la dispoziție au fost prezentate de Prea Cucernicii Preoți Constantin Matei și Teodor Totolici din București de a căror pricepere pe această latură eparhia a beneficiat și cu alte asemenea prilejuri.

Prezentarea s-a făcut sub patronajul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, fiind încadrată de cuvântări adecvate ale P.C. Părinte consilier Constantin Comșulea, asistând preoți, membri ai coniliilor parohiale și mai mulți credincioși din orașele de reședință Timișoara și Caransebeș. În plus la Caransebeș, filmele rulind în sala de festivități a Școlii de cîntăreți bisericești și seminarului teologic, au luat parte și profesorii și elevii școlii.

Prezentarea a avut o primire din cele mai entuziaste ce a reflectat interesul purtat tuturor realizărilor Bisericii Ortodoxe Române, ce timp de două ore s-au perindat înaintea ochilor într-o imagine de minunăție sinteză.

GRIJĂ PENTRU FORMAREA VIITORILOR PREOȚI

Grija pentru formarea viitorilor preoți constituie una din preocupările de prim ordin ale conducerii Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. În anul școlar curent eparhia deține 105 elevi la Școala de cîntăreți bisericești și seminarul teologic din Caransebeș, 20 elevi la Cursurile seminariale speciale din Curtea de Argeș, 116 studenți la Institutul teologic din Sibiu și 3 studenți și 2 doctoranzi la Institutul teologic ortodox din București. Pe temeiul rezultatelor la învățătură fiecăruia se acordă burse, semiburse și ajutoare, iar școlilor dotații substanțiale în bani. Atenție specială se arată instrucției și educației tinerilor seminariști și studenți în Teologie reflectată în nenumărate acțiuni printre care vizitarea lor periodică de către delegați chiriarhali, de ierarhul însuși. Astfel Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a luat contact în ziua de 24 februarie cu elevii Cursurilor seminariale speciale din Curtea de Argeș, în zilele 25—26 februarie cu studenții Institutului teologic din Sibiu iar în ziua de 11 martie cu studenții Institutului teologic din București, de fiecare dată Înalt Prea Sfinția Sa s-a interesat de activitatea școlilor respective în ansamblul ei, a asistat la orele de curs, s-a întreținut cu profesorii iar la Sibiu a participat, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Mladin al Ardealului la o ședință a consiliului profesoral.

Aflindu-se pe teritoriul eparhiei, de preocupare sporită se împărtășește Școala de cîntăreți bisericești și seminarul teologic din Caransebeș. Chiriarhul l-a cercetat de mai multe ori în ultima vreme. Așa bunăoară în 21 ianuarie a prezidat un interesant cerc pedagogic al profesorilor axat pe tema noilor metode de predare iar în 12 februarie consiliul profesoral care a dezbătut concluziile inspecției efectuate de P.C. Părinte Ion Ionescu, inspector patriarhal, între 10—12 februarie.

Stimulați de măsurile întreprinse și de sprijinul acordat, tinerii seminariști și studenții teologi înregistrează continue progrese, manifestă stăruință și conștiinciozitate în strădania de a se pregăti pentru viitoarea lor misiune de slujitori ai altarelor.

PENTRU STIMULAREA CÎNTĂRII ÎN COMUN

Potrivit celor statornicite de Sfîntul Sinod și îndrumărilor Prea Fericitului Patriarh Justinian, la chemarea Consiliului Eparhial cîntăreți de la parohiile din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului s-au întrunit între 11 și 20 februarie pentru a stabili modalitatea cea mai potrivită de generalizare a cîntării în comun la serviciile religioase din biserici. Asistați de delegații chiriarhali și de specialiști în muzica bisericească, ei au făcut exerciții practice de cîntare omofonă și au primit îndrumări concrete menite să ducă la antrenarea credincioșilor pentru participarea activă la sfintele slujbe.

Intrunirile ținute la Bozovici, Caransebeș, Deta, Lugoj, Oravița, Reșița și Timișoara au fost întimpinate de cîntăreți cu multă însuflețire, toți manifestîndu-și hotărîrea de a aplica integral măsurile adoptate de forurile superioare cu privire la cîntarea în comun în biserici, aceasta asigurînd o mai adecvată desfășurare a serviciilor religioase în spiritul autenticelor rînduieli bisericești.

VREMEA POSTULUI ȘI ÎNĂLȚAREA SUFLETEASCĂ PRIN CÎNTUL BISERICESC

Socotind potrivit a folosi răstimpul pasesimilor pentru valorificarea tezaurului muzicii religioase, la principalele biserici ale eparhiei s-au prezentat în cadrul slujbelor vecerniilor duminicale mănunchiuri din cele mai frumoase piese.

Astfel la catedrala mitropolitană din Timișoara corul acesteia condus de Aurel Ciobanu a interpretat piese bisericești în Duminica Ortodoxiei. În duminica a cincea din post la 20 aprilie, corul preoților condus de P.On. Părinte Ioan Botău a executat tot aci o serie de piese religioase.

În catedrala din Caransebeș mai multe piese au fost prezentate sub conducerea prof. Gheorghe Dobrea în prima duminică din post, la 23 martie a.c. În aceeași zi în monumentala biserică din Reșița Montană au răsunit armoniile imnurilor interpretate de parohieni în frunte cu prof. Dimitrie Cusma, în prezența Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae.

De fiecare dată bucățile corale au fost prezentate în cadrul unor cuvîntări adecvate care au înlesnit mai mult pătrunderea învățăturii lor de credință și a sensului melodic pentru sufletul credincios spre satisfacția unanimă a ascultătorilor.

CINSTIREA MISIUNII PREOȚEȘTI

Sublimitatea misiunii preoțești care pe cel vrednic îl încarcă de cinste a fost evidențiată în cadrul eparhiei de fiecare dată cînd momentul sau o împrejurare potrivită au prilejuit-o. În special se poate face referire în acest sens la sărbătorirea unui număr rotund de ani de vîrstă sau slujire la altar a celor ce s-au învrednicit de cinstea preoțească. Astfel de sărbă-

toriri în vremea din urmă a unor slujitori ai altarului din cuprinsul eparhiei au fost :

— împlinirea a douăzeci și cinci de ani de preoție a P.C. Părinte Nicolae Dad de la parohia Dudeștii Noi, protopopiatul Timișoara, în ziua de 27 octombrie 1974 ;

— împlinirea a șaptezeci de ani de viață a P.C. Părinte Nicolae Bogdan, de la parohia Criciova, protopopiatul Lugoj, la data de 16 martie 1975 ;

— împlinirea a cincizeci de ani de preoție a P.C. Părinte Dimitrie Botău de la parohia Timișoara-Fratelia, în ziua de 13 aprilie 1975.

În zilele aniversare, preoții sărbătoriți au fost felicitați la sfârșitul slujbei de către delegații chiriarhali, care în fața credincioșilor și a celorlalți preoți veniți să cinstească roada ostinelilor unuia dintre colegi, au ținut și un cuvânt ocazional ce a evidențiat frumusețile sacerdoțiului creștin.

Cei sărbătoriți au mulțumit Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae pentru cinstirea ce li s-a dat din partea conducerii eparhiale și la care s-a adăugat în mod fericit și cea a păstoriților proprii.

După momentele petrecute la biserică de fiecare dată s-a trecut la casa parohială unde a avut loc câte o agapă creștinească.

DECESE

În ultimul timp au trecut la cele veșnice câțiva dintre mult rîvnitorii slujitori ai altarelor ale căror nume rămase adînc săpate în sufletul confracților preoți și credincioși, rudelor sau prietenilor, sînt pomenite pururea cu deosebită pietate.

Preotul pensionar Petru Murgoi, a decedat în ziua de 20 ianuarie 1975.

N-a născut în Visag la 25 decembrie 1904. După absolvirea liceului din Lugoj și a fostei Academii teologice din Caransebeș a fost hirotonit preot pentru parohia în care a văzut lumina zilei și pe care a păstorit-o neîntrerupt între anii 1929—1968. Lucrarea sa concretizată în construirea unei biserici și case parohiale nu a încetat-o nici după retragere, stînd mereu în preajma altarului. Pentru strădania depusă, conducerea bisericească i-a acordat binemeritate distincții.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în parohia pe care a servit-o cu atîta devotament, în ziua de 23 ianuarie a.c., de către un sobor de preoți, asistînd toți cei ce l-au avut apropiat.

Protopop iconom stavrofor Liviu Surlașiu de la parohia Timișoara III a încetat din viață în ziua de 22 ianuarie 1975. S-a născut la 13 august 1906 în Jebel. După absolvirea fostei școli normale din Timișoara și a Academiei teologice din Oradea, a fost hirotonit preot în 1930 pentru parohia în care s-a născut și pe care a păstorit-o pînă în 1943 cînd a trecut la parohia Timișoara III, unde a rămas pînă la ultima suflare. Odată cu venirea la Timișoara s-a remarcat printr-o frumoasă activitate pastorală și apoi administrativ-bisericească în calitate de consilier la Centrul eparhial,

apoi ca organizator și dirijor al corului preoților din oraș și în cele din urmă ca președinte al Casei de Ajutor Reciproc a Clerului. Pentru chipul în care a cinstit aceste încredințări amintite a fost răsplătit de conducerea bisericească prin acordarea distincțiilor binemeritate, culminând cu aceea de iconom stavrofor.

Slujba înmormântării s-a săvârșit în ziua de 24 ianuarie 1975 de către un sobor de preoți, asistând Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae. Toți cei de față l-au petrecut cu adîncă reculegere pînă la locul de veșnică odihnă din cimitirul parohial.

Preotul pensionar Dimitrie Ania a răposat în ziua de 30 ianuarie 1975.

Născut în comuna Ciclova Română la 25 decembrie 1906, a urmat cursurile liceale la Oravița iar cele ale fostei Academii teologice din Caransebeș. Hirotonit preot pe seama parohiei Firdea, a mai funcționat la Sacălaz și Cărpiniș pînă la numirea sa la Centrul eparhial din Timișoara, unde a ostenit pînă la pensionare.

Prohodirea s-a făcut în ziua de 2 februarie a.c. de către un sobor de preoți. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae fiind reprezentat de P.Cuv. Arhimandrit dr. Timotei Sevcicu. Rămășițele pămîntești ale regretatului preot au fost înhumate apoi la locul familial din cimitirul parohiei Timișoara III.

Preotul pensionar Martin Rădoi a trecut la cele veșnice în ziua de 14 februarie 1975.

S-a născut la 29 august 1896 în Bolvașnița. După terminarea cursurilor fostului Institut teologic din Caransebeș, a fost mai întîi hirotonit diacon pe seama catedralei din Caransebeș, apoi preot pentru parohia Ohaba Forgaci, de unde a trecut în cele din urmă la parohia Obreja pe care a păstorit-o timp de 36 ani, pînă la pensionare. Pentru activitatea merituosă depusă în slujba Bisericii i s-au acordat distincții bisericești.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 16 februarie a.c. la cimitrul „Sf. Ioan Botezătorul” din Caransebeș, fiind săvîrșită de un sobor de preoți cu participarea îndoliată a rudeniilor, prietenilor și cunoscuților.

Ieromonahul Teodosie Stoleru de la așezămîntul „Izvorul Miron”-Românești a sfîrșit pe neașteptate călătoria cea pămîntească, în ziua de 13 martie 1975.

Născut la 9 iulie 1906 în Polenari, județul Suceava, s-a consacrat de timpuriu vieții monahale, făcînd cuvenita ascultare în cîteva din mănăstirile Bisericii Ortodoxe Române. În cadrul eparhiei, a fost utilizat temporar la suplinirea unor parohii din protopopiatul Lugoj, ca Fărășești, Pietroasa, Pădurani, Crivobara și Lăpușnic.

Slujba prohodului a avut loc la paraclisul „Sf. Ilie” de la Românești, în ziua de 15 martie 1975, trupul neînsuflețit al celui ce s-a dovedit mult rîvnitor fiind apoi dus spre îngropare în comuna natală.

Cu toții au fost conduși pe ultimul drum cu credința fermă să sufletul lor care în timpul vieții pămîntești s-a bucurat de alegerea cerească pentru misiunea treptei preotești, vor găsi și în împărăția veșnicului Stăpîn partea celor aleși.

EPISCOPIA ARADULUI

PREOȚI HIROTONIȚI ÎN ANUL 1974

Conducerea Episcopiei Aradului este permanent preocupată de completarea parohiilor vacante, satisfăcându-se astfel dorințele credincioșilor și cererile de numire la parohii ale elevilor și studenților eparhiei, care termină sau studiază la Școlile Teologice. În cursul anului 1974 prin punerea mâinilor Prea Sfințitului Episcop Visarion au primit Sf. Taină a Hirotoniei următorii candidați la preoție :

Tuțu Petcuț, absolvent al Școlii de cîntăreți și seminarului teologic și student în anul III la Institutul Teologic, la 6 ianuarie 1974 pentru parohia Mădrigești, protopopiatul Ineu.

Ispas Ruja, licențiat în teologie, la 20 aprilie 1974 pentru parohia Fintinele protopopiatul Arad.

Diacon Ioan Gherman, licențiat în teologie, la 7 aprilie 1974 pe seama parohiei „Sf. Nicolae”-Hunedoara, protopopiatul Deva.

Liviu Ciobotariu, licențiat în teologie, la 21 aprilie 1974, pe seama parohiei Bozeș, protopopiatul Orăștie.

Diacon Mircea Farca, licențiat în teologie, la 12 mai 1974, pe seama parohiei „Bunavestire” Deva, protopopiatul Deva.

Diacon Alexandru Hotăran, licențiat în teologie, la 26 mai 1974, pe seama parohiei „Sf. Nicolae” Deva, protopopiatul Deva.

Laurențiu Ganea, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 11 august 1974, pe seama parohiei Siștarovăț, protopopiatul Lipova.

Aurel Belanescu, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 15 august 1974, pe seama parohiei Raia, protopopiatul Lipova.

Ștefan Czetenî, student în ultimul an la Institutul Teologic din Sibiu, la 18 august 1974, pe seama parohiei Bîrcea Mare, protopopiatul Deva.

Nicolae Medrea, licențiat în Teologie, la 8 septembrie 1974, pe seama parohiei Lăsău, protopopiatul Deva.

Viorel Achim, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 9 septembrie 1974, pe seama parohiei Cruceni, protopopiatul Arad.

Petru Groza, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 10 septembrie 1974, pe seama parohiei Bătrina, protopopiatul Deva.

Ioan Crăciun, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 11 septembrie 1974, pe seama parohiei Stănița de Sus, protopopiatul Brad.

Ioan Mița, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 12 septembrie 1974, pe seama parohiei Luncani, protopopiatul Orăștie.

Vasile Mihuleț, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 13 septembrie 1974, pe seama parohiei Glodghilești, protopopiatul Deva.

Viorel Jeler, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 14 septembrie 1974, pe seama parohiei Runcul Mare, protopopiatul Deva.

Miron Brusturean, absolvent al Școlii de cîntăreți bisericești și seminarului teologic din Caransebeș, și student în anul III la Institutul Teologic din Sibiu, la 15 septembrie 1974, pe seama parohiei Tomești, protopopiatul Brad.

Sabin Onin, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 16 septembrie 1974, pe seama parohiei Turnu, protopopiatul Arad.

Gheorghe Stan, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 17 septembrie 1974, pentru parohia Văsoaia, protopopiatul Ineu.

Gheorghe Mateaș, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 18 septembrie 1974, pe seama parohiei Zăbalț, protopopiatul Lipova.

Pavel Purice, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 19 septembrie 1974, pe seama parohiei Budești, protopopiatul Ineu.

Aron Dălie, absolvent al Institutului Teologic ortodox din Sibiu, la 20 septembrie 1974, pe seama parohiei Leșnic, protopopiatul Deva.

Petru Bota, licențiat în Teologie, la 21 septembrie 1974, pe seama parohiei Nojag, protopopiatul Deva.

Teodor Tudur, licențiat în Teologie, la 22 septembrie 1974, pe seama parohiei Zimbru, protopopiatul Ineu.

Diacon prof. Dorel Pogan, absolvent al Cursurilor de doctorat în Teologie, la 13 octombrie 1974, pe seama parohiei „Sf. Treime” Petroșani.

Ioan Mihăescu, absolvent al Școlii de cîntăreți bisericești și seminarului teologic din Caransebeș, la 14 octombrie 1974, pe seama parohiei Clopotiva, protopopiatul Petroșani.

Dumitru Băloș, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 15 octombrie 1975, pe seama parohiei Cîmpul lui Neag, protopopiatul Petroșani.

Zaharia Iova, licențiat în Teologie, la 16 octombrie 1974, pe seama parohiei Seleuș, protopopiatul Ineu.

Ioan Floarea, student în anul IV la Institutul Teologic ortodox

din Sibiu, la 4 noiembrie 1974, pe seama parohiei Băiește, protopopiatul Petroșani.

Teodor Păiușan, absolvent al Școlii de cîntăreți bisericești și seminarului teologic din Caransebeș, la 7 noiembrie 1974, pe seama parohiei Sălăgeni, protopopiatul Ineu.

Mihai Negrea, student în ultimul an la Institutul Teologic ortodox din Sibiu, la 8 noiembrie 1974, pe seama parohiei Pojoga, protopopiatul Deva.

Emil Iacoboni, absolvent al Școlii de cîntăreți bisericești și seminarului teologic din Caransebeș, la 9 noiembrie 1974, pe seama parohiei Rîu de Mori, protopopiatul Petroșani.

Marius Draia, absolvent de Institut Teologic ortodox, la 10 noiembrie 1974, pe seama parohiei Roșcani, protopopiatul Deva.

Ioșif Nelega, student în ultimul an la Institutul Teologic ortodox din Sibiu, la 11 noiembrie 1974, pe seama parohiei Chișcădaga, protopopiatul Brad.

Moise Turlea, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 20 noiembrie 1974, pe seama parohiei Lăpugiu de Jos, protopopiatul Deva.

Vladimir Cazan, student în ultimul an la Institutul Teologic ortodox din Sibiu, la 21 noiembrie 1974, pe seama parohiei Homorod, protopopiatul Orăștie.

Gheorghe Cîmpan, licențiat în Teologie, la 22 noiembrie 1974, pe seama parohiei Mișca, protopopiatul Arad.

Ioan Jorza, licențiat în Teologie, la 22 noiembrie 1974, pe seama parohiei Tărățel, protopopiatul Brad.

Stelian Tache, student în ultimul an la Institutul Teologic ortodox din Sibiu, la 24 noiembrie 1974, pe seama parohiei Bacea, protopopiatul Deva.

Ticu Iercoșan, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, pe seama parohiei Siad, protopopiatul Ineu.

Ștefan Brăicău, licențiat în Teologie, la 30 noiembrie 1974, pe seama parohiei Baru Mare, protopopiatul Petroșani.

Ioan Vesa, student în ultimul an la Institutul Teologic ortodox din Sibiu, la 20 decembrie 1974, pe seama parohiei Balșa, protopopiatul Orăștie.

Mihai Mili, absolvent al Cursurilor seminariale speciale de la Curtea de Argeș, la 21 decembrie 1974, pe seama parohiei Bătuța, protopopiatul Lipova.

Ilie Ciocan, student în ultimul an la Institutul Teologic ortodox din Sibiu, la 22 decembrie 1974, pe seama parohiei Hunedoara-Timișană, protopopiatul Arad.

Actul hirotoniei s-a săvîrșit în catedrala episcopală din Arad, în paraclisul episcopal sau în alte biserici din eparhie cu prilejul sfințirii lor, credincioșii prezenți fiind impresionați de mișcătorul moment al „nașterii” pentru Biserică de noi chivernisitori ai celor sfinte. După hiro-

tonii a urmat pentru noii preoți îndătinata practică liturgică și administrativă la catedrală și Centrul eparhial; primind și părințești îndrumări din partea Prea Sfințitului Episcop Visarion, tinerii preoți s-au prezentat la parohiile lor, unde după tradiționala instalare făcută de protopopii locului, și-au început cu încredere nobila misiune pentru care s-au consacrat, de fi slujitori ai lui Dumnezeu — slujitori ai oamenilor.

CONSĂTUIRE CU CONDUCĂTORII OFICIILOR PROTOPOPEȘTI

La 20 februarie 1975 a avut loc la reședința episcopală din Arad prima consfătuire trimestrială cu conducătorii celor șapte protopopiate ale eparhiei. Consfătuirea s-a desfășurat sub președinția Prea Sfințitului Episcop Visarion, în prima parte făcându-se — în Conferință administrativă a Permanenței Consiliului eparhial — notarea preoților din cuprinsul eparhiei pentru activitatea desfășurată în anul 1974; această lucrare s-a făcut potrivit prevederilor Regulamentului pentru numirea și transferarea clerului.

În partea a doua au fost dezbătute problemele administrative aflate pe ordinea de zi, din care amintim: măsuri pentru buna desfășurare a conferințelor de orientare și administrative din luna martie, respectiv aprilie; corespunzătoare suplinire a parohiilor vacante; grija pentru îndrumarea preoților nou hirotoniți; măsuri pentru aplicarea Decretului nr. 472/1971, republicat, privind Fondul arhivistic Național al R.S. România; un loc deosebit l-au ocupat discuțiile privind întărirea unității de credință a credincioșilor noștri și activitatea preoțimii legată de alegerile de la 9 martie a.c. S-au mai prelucrat cu acest prilej diferite îndrumări cu caracter financiar-contabil și altele.

ÎNCEPEREA ZIDIRII BISERICII DIN ZĂDĂRENI

În ziua de 27 februarie 1975, prin săvârșirea dumnezeieștii slujbe de punere a pietrei fundamentale de către Prea Sfințitul Episcop Visarion, pentru vrednicii credincioși din parohia Zădăreni, protopopiatul Arad, a început să prindă contur împlinirea legitimei lor dorințe: anume, de a-și construi un lăcaș de închinare, unde să se roage și să dea mulțumită și slavă lui Dumnezeu pentru toate. Un număr mare de credincioși au asistat la sfânta slujbă, Prea Sfințitul fiind înconjurat de un sobor format din: Prea Cuviosul Arhimandrit Timitei Eftimie, starețul Sfintei Mănăstiri Hodoș-Bodrog, Pr. Emil Roman consilier bisericesc, Pr. Irineu Lupei de la parohia vecină Bodrogu Nou, Pr. pensionar Grigore Nichita, Pr. Costache Gălușcă — parohul locului și Diaconul Gheorghe Contraș de la Centrul eparhial; dintr-un simțămînt de frățescă părtășie și autentic duh ecumenic, la slujba a asistat și Pr. Iosif Cembrea, parohul credincioșilor romano-catolici din localitate.

La sfârșit Prea Sfinția Sa a arătat celor prezenți însemnătatea momentului trăit, îndemnându-i pe toți, ca în unire și cu jertfelnicie să contribuie la desăvârșirea operei sfinte al cărui început s-a făcut.

Biserica din parohia Zădăreni a fost închinată „Sfinților împărați și întocmai cu Apostolii, Constantin și mama sa Elena”; proiectul bisericii a fost întocmit de Serviciul Tehnic al Episcopiei Aradului, condus de Arhit. Gheorghe Bratiloveanu.

ADUNAREA GENERALĂ A CASEI DE AJUTOR RECIPROC

În ziua de 28 ianuarie 1975 s-a ținut la Arad Adunarea Generală a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului din Eparhie și salariaților Centrului Eparhial; la lucrări au participat delegați ai protopopiatelor și Centrul Eparhial din Arad.

Ședința s-a deschis prin cuvântul președintelui C.A.R., Pr. dr. Petru Dehelean, care a prezentat succint activitatea Comitetului de conducere dusă spre mulțumirea conducerii bisericești și a celor 583 membri ai Casei.

A urmat apoi, potrivit ordinei de zi, Darea de seamă și Bilanțul pe 1974 întocmite de Comitetul de conducere asupra gestiunii C.A.R., prezentarea raportului Comisiei de Verificare a activității C.A.R. pe 1974 și s-a prezentat Planul de Venite și Cheltuieli al Casei pe 1975.

La discuții au luat parte mai mulți delegați, cerînd lămuriri și subliniind corectitudinea cu care membrii aleși în Comitetul de conducere au lucrat pînă acum, din care motiv toți membrii vechiului Comitet au fost realeși, cu unanimitate, pentru o nouă perioadă de patru ani (1975—1978).

După aprobarea documentelor prezentate a urmat cuvîntul de încheiere a președintelui C.A.R. Pr. dr. Petru Dehelean care a asigurat pe cei prezenți, reprezentanți ai membrilor Casei că și în viitor Comitetul de conducere se va strădui să-și îndeplinească misiunea sa spre folosul unanim al tuturor membrilor C.A.R.

POMENIREA DREPTULUI...

Duminecă 26 ianuarie 1975, după Sfînta Liturghie în Catedrala Episcopală din Arad, Prea Sfințitul Episcop Visarion — înconjurat de soborul preoților și diaconilor — a săvîrșit un Parastas pentru Ioan Ignatie Pap, episcop al Aradului între anii 1903—1925. Credincioșii prezenți la Sfînta Slujbă s-au rugat lui Dumnezeu pentru fericita odihnă a aceluia care în primele decade ale veacului nostru, a condus cu tact și pricepere destinele Episcopiei Aradului.

În cuvîntul rostit cu acest prilej, Prea Sfințitul Episcop Visarion a arătat că Ioan Ignatie Pap, originar din satul Pociovești județul Bihor a

văzut lumina zilei la 20 decembrie 1848 într-o familie creștinească și temătoare de Dumnezeu. După terminarea Institutului Teologic ortodox din Arad Ignatie Pap a lucrat în cancelaria eparhială din Arad, intrând și în monahism.

În calitate de arhimandrit la 30 ianuarie 1903 Ioan Ignatie Pap este ales episcop al Aradului, de numele său legându-se repararea și târnosirea, în anul 1907, a Catedralei episcopale din Arad, precum și sfântirea de biserici în eparhie. Regretatului episcop i-a fost dat să păstorească în timpul pregătirii și desăvârșirii Unirii Transilvaniei cu România de la 1 decembrie 1918; la Alba-Iulia, lucrările Adunării au fost încheiate prin însuflețitorul cuvânt al episcopului Ioan Ignatie Pap. Încărcat de ani — 77 și după o păstorire de 22 de ani, episcopul Ioan Ignatie Pap trece la cele veșnice, regretat de toți, o frumoasă și pioasă amintire păstrându-i pînă azi unii din credincioșii mai vîrstnici care l-au cunoscut.

Fie-i memoria binecuvîntată.

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

La 1 octombrie 1974 și-a dat obștescul sfîrșit preotul pensionar *Iosif Vințan* din Orăștie.

Născut dintr-o familie de la Săcărîmb, județul Hunedoara, în anul 1901 și după desăvîrșirea studiilor medii și universitare, preotul Iosif Vințan suplinește un an (1930—1931) Catedra de Teologie Morală de la Academia Teologică din Sibiu. Misiunea preoțească și-a desfășurat-o în Orăștie din anul 1931 pînă la pensionare (1960), fiind apreciat de credincioși pentru sensibilitatea sa și pentru dragostea de muncă și adevăr.

Prohodul a fost săvîrșit în ziua de 3 octombrie 1974 în biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Orăștie, de un sobor de preoți. Cuvinte de mîngăiere și de învățătură creștinească au rostit: Prot. Avram Petric, delegat al Episcopiei Aradului, Pr. pensionar Ilie Ștefănie, Pr. Zaharie Stancu și Pr. prof. dr. Nicolae Neaga din partea Institutului Teologic ortodox de grad universitar din Sibiu.

Pr. pensionar *Nicolae Lipovan* a trecut la cele veșnice la 16 decembrie 1974, avînd 66 de ani împliniți.

Originar din localitatea Caporal Alexa, județul Arad, Nicolae Lipovan după terminarea Academiei Teologice din Arad, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Nadăș, protopopiatul Ineu, în anul 1934. După 5 ani se transferă la parohia Grăniceri, protopopiatul Arad unde a activat pînă în anul 1973 cînd s-a pensionat.

În ziua de 18 decembrie 1974, în biserica parohiei Grăniceri s-a oficiat slujba prohodului, de un sobor de preoți și în prezența multor credincioși, îndurerați de pierderea aceluia care peste trei decenii le-a fost părinte și îndrumător duhovnicesc. Au rostit cuvinte de zidire creștinească: Pr.

Gheorghe Serb, protopop al Aradului și delegat al Sfintei Episcopii, Pr. Dimitrie Cuzman, din parohia Chișineu-Criș, Pr. Iosif Stoica, din parohia Caporal Alexa — în numele credincioșilor din satul natal și Pr. Simion Moleriu din parohia Grăniceri, în numele credincioșilor din localitate.

Corpul neînsuflețit al Pr. Nicolae Lipovan a fost înhumat în cimitirul parohial, până la obșteasca înviere.

Preotul Teofil Ioanovici a decedat la Livezeni în vîrstă de 85 ani, în ziua de 18 decembrie 1974. Născut din părinții Ilie și Maria Ioanovici din comuna Boiul Mare-Sighișoara, a urmat școala primară și liceul la Sighișoara, iar între anii 1909—1913 Academia Teologică din Sibiu. Este hirotonit preot în anul 1915 pe seama parohiei Livezeni unde a funcționat neîntrerupt vreme de 40 ani, până la pensionare. De numele său se leagă zidirea monumentalei biserici parohiale între anii 1930—1940 din parohia Livezeni, unde s-a făcut prețuit, iubit și ascultat de toți enoriașii. Pentru meritele sale a fost ridicat la rangul de iconom stavrofor. Legat de altarul bisericii, preotul Teofil Ioanovici a continuat să slujească cu regularitate pînă la sfîrșitul vieții sale.

Îndătinata slujbă a prohodului s-a săvîrșit la 21 decembrie 1974 în biserica parohială din Livezeni în prezența unui numeros sobor de preoți și a multor credincioși, rămășițele pămîntești fiindu-i așezate lîngă zidurile bisericii.

Preotul dr. Ioan Cociuban a decedat în ziua de 4 decembrie 1974 în Ineu. Născut în Chișineu Criș la 13 martie 1889 a urmat școala primară în satul natal și la Arad liceul și Institutul Teologic. În 1915 este ales preot în Ineu unde funcționează pînă în 1929, cînd pleacă preot în Cluj unde studiînd Dreptul își ia și doctoratul. Revenit la Ineu în 1940 preotul Ioan Cociuban a fost numit protopop, post în care funcționează pînă în 1948. Pe lîngă activitatea administrativă de numele protopopului Ioan Cociuban se leagă împodobirea bisericii din Ineu cu pictură.

Slujba prohodului s-a săvîrșit la 6 decembrie 1974 în biserica parohială din Ineu de către un sobor de preoți, în numele preoțimii și ca delegat al Prea Sfințitului Episcop Visarion vorbind protopopul Pavel Dan, iar în numele credincioșilor din Ineu, preotul Ioan Buțiu care a zugrăvit chipul preotului și cetățeanului devotat care a fost dr. Ioan Cociuban.

CONSTANTIN C. GIURESCU, DINU C. GIURESCU, *Istoria românilor I din cele mai vechi timpuri pînă la întemeierea statelor românești*, Ed. Științifică, București, 1974, 335 pp.

După ce arată că acest volum este primul dintr-o serie de opt care vor urma, autorii vorbesc de pămîntul românesc „unul din cele mai armonioase, mai frumoase și mai bogate din întreaga lume”.

Banatul întotdeauna a făcut parte integrantă din pămîntul carpato-dunărean, despre care avem știri scrise numai de vreo 2600 de ani. Străvechi așezări omenești au existat încă din paleolitic. Urme ale omului paleolitic s-au găsit și în Banat (p. 20). În neolitic și în epoca bronzului se constată diferite tipuri de civilizație, între acestea se numără și tipul Periam-Pecica, jud. Timiș și Arad (p. 26).

Cu 1800 de ani î.Hr., dacii sau geții locuiau acest pămînt. Erau împărțiți în mai multe triburi. În Banat locuiau Saldensii (p. 62). Între orașele dacice atestate documentar se numără: Arcidava (Vărădia), Berzobis (Berzovia), Aizisis (Ezeriș), Tibiscum (Jupa) și Dierna (Orșova). Ptolomeu mai vorbește și de Ziridava (presupus a fi Cenadul de azi). De la daci avem și nume de ape: Birzava și Cerna (p. 73—74).

Năvălirea Sciților (sec. VIII—VI î.Hr.) s-a simțit și în Banat. De la ei populația autohtonă a învățat lucrarea fierului și, în general, a metalelor (p. 30).

În sec. î.Hr. Statul dac a ajuns culmea puterii sale sub Buerebista. Capitala a fost Argedava, identificată de unii istorici cu Arcidava (Vărădia) (p. 44). Regele erou al Dacilor a fost Decebal. Lupta lui cu Domitian și înfrîngerea acestuia a fost la Tapae, 88 d.Hr., numele Porții de fier, pe unde se trece din Banat în Transilvania (p. 49).

Tot la Tapae (101—102) Decebal a fost învins de Traian. Două armate romane au trecut Dunărea pe poduri de vase, una pe la Drobeta, iar alta condusă de Traian, pe la Ledereta. Ocolind munții Banatului, Traian a înaintat pe văile Carașului (Arcidava-

Vărădia), Cernovățului (Centum Putea-Surducul Mare), Berzavei (Berzobis-Berzovia) și Pogănișului (Aizisis-Ezeriș și Caput Bubbali — între Delinești și Valea Boului, azi Păltiniș), iar cealaltă pe văile Cernei (Dierna-Orșova), Belarecăi (Ad Mediam-Mehadia și Praetorium — lângă Plugova), Domașnei (Ad Panonius-Cornea) și Timișului (Terego-va, Gagane-Slatina și Masclianae-Cirpa, azi Valea Timișului), întîlnindu-se la Tibiscum (Jupa), iar de aci cu aramta reunită, pe valea Bistrei (Acmonia — lângă Zăvoi; Agnavia — la vest de Marga și Pons Augusti-Marga), în direcția Sarmisegetuza. Lupta s-a dat la Tapae. Reconstituirea itinerarului lui Traian s-a făcut pe baza Tabulei Peutingerjane, hartă din sec. III d.Hr. și a unei singure propoziții rămasă din comentariile lui Traian: „Inde Berzobim, deinde Aixim processimus”. („De aici am mers la Berzobis, apoi la Aixis”) (p. 50—51; 94—99).

În al doilea război (105—106), cetatea Sarmisegetuza a fost atacată concentric din mai multe părți: prin văile Oltului, Jiului, Cernei și a Timișului (p. 53).

În 106 Dacia devine provincie romană. În hotarele ei se cuprinde și întreg Banatul (p. 77). Persistența elementului autohton în Dacia romană este arătată de mărturiile arheologice nescrise. Tipul de „cești dacice” sau a chiupurilor roșii s-au găsit în Mehadia și Vărădia (p. 79).

Dacia romană era apărată prin castre, valuri și castele. Trei valuri, aproape paralele, străbăteau Banatul, plecînd de la Dunăre și ajungînd la Mureș: unul spre Apus, de la gura Tisei pînă la Arad; al doilea, la mijloc, de la Cubin la Fibiș; al treilea, spre răsărit, de la gurile riului Caraș la Șiria, trecînd prin Butin și Opațița (p. 90).

Ocupațiile principale ale autohtonilor au fost agricultura și creșterea vitelor. Au fost și centre de exploatare a aurului la Sasca și Moldova Nouă. La Bucova (Porțile de fier) erau și cariere de marmură (p. 101).

La romani un rol deosebit jucau băile (termele). O reputație deosebită aveau cele de la Ad Mediam, azi Băile Herculane. S-au

găsit aci multe inscripții dedicate lui Hercul, Aesculap și Higeia. Termele de aci atrăgeau lumea din toate părțile Daciei și de peste hotare. De pildă, din Moesia, a venit guvernatorul acestei provincii, Calpurnius Julianus (p. 107).

Vorbind de părăsirea Daciei, finele anului 271 și începutul lui 272, se precizează că în primăvara lui 275 administrația romană s-a retras și din Oltenia și Banat (p. 118).

Între primele formațiuni politice românești, sec. IX—XIII, în Banat se menționează ducatul lui Glad și urmașul acestuia Ahtum, cu reședința la Morisena-Cenad (p. 161).

De la finele sec. III—XIII daco-romanii apoi românii s-au confruntat cu popoarele migratoare. Din neamurile germanice, în nordul Banatului au locuit Vandalii, iar în răsărit și apusul Olteniei taifalii (p. 164). Tezaure germanice s-au găsit la Timișoara și Periam (p. 166).

Între ultimii năvălitori se numără Pecenegii. De la ei au rămas urme în toponimie și onomastică. Astfel avem numele Pecenișca, azi cartier al Băilor Herculane (p. 199).

În sec. XIII se întâlnesc cnezi și voievozi români în Banat. Un document din 1350 vorbește de voievodatul din Comitatul Carasului și al Cuezdului (Gavojdia), unde în 1370 apare „Radul Vaywoda comes de Kwesd”. Amintirea foștilor cnezi s-a păstrat și în toponimie: Satchinez, jud. Timiș, menționat documentar pentru prima oară în 1230 (p. 231).

Dintre orasele din acest secol amintim *Cenadul*. Pomenit pe la 1030 ca „urbs Morisena”, centru episcopal în 1138 („episcopus Zunadiensis”, el își păstrează însemnătatea ierarhică religioasă de-a lungul secolului al XIII-lea. *Timișoara* e numită „castru regal” în 1212 („castrum regium Themes”); în jurul lui se dezvoltă orașul care poartă numele de „Temeswar” într-un act din 1315. Și *Caransebeșul* exista în secolul al XIII-lea; prima mențiune documentară este din 1290 („Karansebes”). *Lugojul* este amintit în 1330 (p. 242).

Actul papal din 1234 vorbește de „pseudo-episcopi de ritul grecilor” în toate provinciile românești, iar altul din 1204 menționează mănăstirile „grecești” lăsate — susține actul — în părăginiere. E, de fapt, o formulă care să permită preluarea de către călugări catolici a acestor mănăstiri — așa făcuse regele Ștefan I cu mănăstirea de la Morisena-Cenad, pe care o desființase și o înlocuise cu una benedictină (p. 254).

Existența acestor episcopi ortodocși duce la concluzia că trebuie să existe și reședințele lor și acestea nu puteau fi decât la mănăstiri. Unde vor fi fost ele, nu se poate preciza (p. 255).

Existind locașuri bisericești a trebuit evident să existe și texte liturgice, după care să se facă slujbe. Amintim Octoihul de la Caransebeș din secolul XIII—XIV (p. 256).

După capitolul despre întemeierea Țării Românești și a Moldovei, urmează indicele general de nume și localități. Nu lipsesc nici hărțile necesare.

Autorii precizează că „au conceput și au scris această sinteză a istoriei noastre pentru toți care vor să cunoască trecutul de muncă și de luptă a poporului nostru”.

Pr. Ieremia B. Ghita.

RAZVAN THEODORESCU, *Bizanț, Balcani, Occident la începutul culturii medievale românești* (sec. X—XIV), Editura Academiei R.S.R., București, 1974.

Cultura română este o sinteză europeană. Românii au trăit permanent la confluența unor vaste și prestigioase arii de cultură și tipuri de civilizație ale Răsăritului și Apusului. Pe teritoriul vechii Dacii, tradiția greco-bizantină, cultura slavonă și civilizația occidentală își găsesc loc de interferență, simbioză și sinteză. Elementul cultural bizantin, balcanic și occidental au confluat de-a lungul sec. X—XIV la cristalizarea principalelor sfere de cultură medievală românească și i-au conferit de la început un caracter european.

Aceste elemente culturale străine, intrate în sinteza culturală românească, precum și delimitarea lor, formează obiectul de studiu al volumului pe care-l prezentăm.

Autorul precizează că nu va schița tabloul complet al începuturilor acestei culturi, ci se referă numai la regiunea Dunării de Jos, cu zona ei apuseană: Banatul, Oltenia și vestul Munteniei și cea răsăriteană: Dobrogea, gurile Dunării și Moldova meridională. În aceste regiuni au apărut și s-au consolidat primele forme superioare de viață medievală politică, religioasă, artistică și tot aici s-au ivit primele semne ale unei integrări efective a românilor, sub aspect politic și cultural, în arii de civilizație superioară bizantino-slavă și central europeană, de la care au primit și adaptat forme și structuri culturale.

Vorbind de începuturile culturii medievale românești în istoriografie (Cap. I, pp.

15—30), arată că prima vîrstă a Evului Mediu a rămas mult timp un teritoriu incert, adesea ocolit de cercetătorii de istorie și cultură. Istoriografia acestei chestiuni nu a înregistrat pînă acum un efort mai adîncit de cercetare a principalelor aspecte ale culturii carpato-dunărene din sec. X—XIV, ci numai au pregătit calea unei abordări înnoitoare și integrale.

Completînd această insuficiență istorică, cartea lui Răzvan Theodorescu ne oferă o sinteză cuprinzătoare a începuturilor culturii românești, privită din punct de vedere istoric, arheologic și bisericesc, al istoriei limbii, a obiceiurilor și a artei populare. Pentru prima dată, sec. X—XIV sînt scrutate din perspectiva istoricului culturii și societății nu numai „obscure”, dar și hotărîtoare pentru geneza civilizației românești în spațiul carpato-danubian.

După ce vorbește de premisele prefeudale și conceputul de „cultură populară medievală timpurie” la Dunărea de Jos (Cap. II, pp. 31—44), în numeroase pagini sînt desvăluite aspecte diverse privind prezența bizantine și ecouri balcanice în istoria și cultura sec. X—XII (Cap. III, pp. 45—130). Evoluția culturii din Evul Mediu timpuriu, monumentele de artă ale Dobrogei bizantine, ale statului Basarabilor, Bisericii ortodoxe și catolice, mănăstirile din Țara Românească și Moldova stau în atenția autorului.

Multe pagini sînt rezervat prezențelor bisericești și artistice sud-dunărene în Banat, pe timpul lui Glad și Ahtum. Ahtum a fost botezat la Vidin și de acolo a primit călugări ortodocși pentru care a zidit la reședința sa din Morisena (Cenad) mănăstirea cu hramul Sf. Ioan Botezătorul, transformată în mănăstire catolică, după înfrîngerea lui de unguri. În 1868, sub dărmăturile acestei mănăstiri, s-au găsit — după unii — vestigiile unei basilici romane cu baptistier, după alții vestigiile bisericii Sf. Ioan. S-a găsit apoi un sarcofag de piatră, cu cruce în relief la mijloc, operă legată de aria bizantino-venețiană. Prezențele artistice, în deosebi în arta metalelor, sînt reprezentate prin tezaurul de la Sinnicolaul Mare, descoperit în 1799. Este de remarcă părerea autorului că o parte din acest tezaur, vasele 3, 4 și 18, s-ar fi confectionat chiar în zona Sinnicolaului Mare.

Un alt compartiment al lucrării (Cap. IV, pp. 130—162) prezintă împrejurări istorice și creații statale la Dunărea de Jos în sec. XIII—XIV.

În cap. V, pp. 163—222) sînt ilustrate aspecte ale misionarismului și ierarhiei bisericești la începuturile bisericii românești în sec. XIII—XIV. După ce în prima perioadă a Evului Mediu (sec. X—XII), Banatul și Dobrogea au cunoscut cele dintîi forme organizate de viață bisericească prin legăturile cu Bulgaria, Bizanțul și Ungaria, în cea de a doua perioadă (sec. XIII—XIV) se conturează o nouă etapă prin organizarea bisericii ortodoxe și catolice, prin prezența la Dunărea de Jos a unor monahi misionari, ortodocși și catolici, ca și prin crearea primelor forme de ierarhie episcopală și mitropolitană.

Interesant este cap. VI, pp. 223—267, consacrat curentelor și doctrinelor sud-dunărene în cultura românească din sec. XIII—XIV. Centrele de cultura pe atunci erau Constantinopolul și Atosul. În monahismul atonit erau două curente: idioritmici, propriu elementului grecesc și chinovial, celui slav. Un reprezentant al celui din urmă a fost Nicodim, care a adus la noi obiceiuri culturale de la Atos. Sînt menționate apoi Isihasmul și Bogomilismul. Aceste curente au influențat mentalitatea și cultura bisericească din sec. XIV.

În cap. VII, pp. 268—338: Balcani, Bizanț, occident în arta ținuturilor carpato-dunărene (sec. XIII—XIV) arată că arta din această perioadă poartă amprenta lumii bizantine balcanice. După ce în sec. X—XII prezențele bizantine și balcanice au fost singurele care s-au manifestat în Dobrogea și Banat în construcții, ceramică și arta metalelor, în sec. XIII—XIV — în monumentele religioase din Oltenia și vestul Munteniei — elementele artistice bizantino-balcanice predomină între celelalte influențe străine.

Cap. VIII, pp. 267—339, se ocupă de zonele apuseană și răsăriteană ale Duzării de Jos, ca prelungiri efective pe pămînt românesc a unor marii arii culturale din Europa. După autor aceste zone și-au îndeplinit permanent funcția lor de „coridoare culturale” și au avut un rol hotărîtor în nașterea civilizației medievale românești. Prin ele au ajuns pe pămînt românesc în sec. X—XIV, o parte din cultura materială și spirituală a Bizanțului, Bulgariei și Serbiei, Ungaria, lumea dalmată, italo-pontică și microasiatică. Ele au făcut tranzacția în timp și spațiu de la cultura medievală bizantină la aceea românească.

Cartea se încheie cu un rezumat în limba franceză, cu lista prescurtărilor bibliografice

și cu indici de nume de locuri geografice și de nume istorice.

Pr. Ieremia B. Ghita.

ROMEO CREȚU, *Prezențe românești la Istanbul*, București, Editura Albatros, 1973, 95 pp.

Constantinopolul este o veche cetate de cultură. Acolo s-a dezvoltat cultura bizantină, atât de importantă în evul mediu. Printre numeroasele școli de la Constantinopol autorul remarcă Academia Patriarhiei Ortodoxe, care continuă vechea universitate a Bizanțului, înființată de împăratul Theodosie al doilea. Academia Patriarhiei Ortodoxe din Constantinopol a fost condusă mult timp de Theofil Coridaleu, fostul profesor al școlii grecești din Veneția. La această academie au studiat cărturari ca: Nicolae Milescu Spătarul, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir și alții. Plecând de la oarecare analogii între învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie s-a emis ipoteza că Neagoe Basarab ar fi studiat la academia patriarhiei din Constantinopol. Autorul se ocupă de influența bizantină asupra Pricipatelor Române.

În secolul al XVI-lea s-a construit la Constantinopol Bogdan-Serai (Palatul Moldovei) și Vlah-Serai (Palatul Țării Românești) în cartierul Fanar, într-o poziție pitorească. La 26 iunie 1784 au fost mistuite de flăcări casa moldovenească și paraclisul bisericii moldovenești cu hramul Sfântul Nicolae. În 1912 se mai distingeau unele zugrăveli în tempera, iar în 1914 se păstrau la muzeul imperial trei sarcofage de marmură scoase din curtea paraclisului. La Vlah-Seraiul domnilor din Țara Românească a tradus Nicolae Milescu din grecește în românește Vechiul Testament în 1661—1664, ce s-a tipărit în monumentală Biblie din 1688. Biserica din incinta Vlah-Seraiului a fost construită din dărnicia lui Caragea și a supraviețuit vechiului palat. Grădini cu chiparoși și un laz aparțineau bisericii Sfântului Gheorghe, vechea ctitorie a Cantacuzinilor.

Constantin Gheorghe Hangerli, domnul Țării Românești dă sume importante pentru mănăstirile Vlah-Serai și Megaspoleon. La biserica Sfânta Maria Muhliotisa din Constantinopol se văd chipuri de voievozi români. În 1720 s-a reclădit biserica patriarhiei din Constantinopol „nu fără sprijinul capuchehaielor Valahiei și Moldovei”. Patriarhul ecumenic Theophil a participat în 1517 la

tirnosirea mănăstirii Curtea de Argeș. În arhivele curții imperiale se găsesc multe documente referitoare la Țările Române din 1453 pînă în 1918. Paul Mihail a publicat în 1933 Documente moldovenești găsite la Constantinopol (1462—177). Pe un document patriarhul Dosoftei al Ierusalimului a scris: „Prezentul e a lui Nicolae Cherameul din vechiul Epir, după moartea căruia la mănăstirea Galata din Moldovlahia la 1663, Nectarie Ierusalimitul îl aduse de acolo și aparține pe totdeauna Sfântului mormint. Cine îl va înstrăina să fie caterisit 1969”. Sabia lui Ștefan cel Mare se află în colecția de artă a muzeului de la Topkai-Serai. La Constantinopol (azi Istanbul) există și metopa a XXVIII-a a monumentului de la Adamclisi.

Autorul susține că frescele din Țările Române sînt o formă de exprimare a influenței bizantine. Charles Diehl a considerat frescele de la biserica Sfântul Nicolae de la Curtea de Argeș create sub influență bizantină, dar frescele mănăstirilor din județul Suceava le asemăna cu mozaicurile de la San Marco din Veneția și cu decorația din Orvieto. Autorul ajunge la concluzia că „bizantinul în țările noastre nu e o simplă imitație, ci poartă o puternică amprentă a geniului românesc” (p. 45).

Printre cele 46 de școli din străinătate care au beneficiat pînă în secolul al XVII-lea de ajutoare românești, ocupă un loc important și școlile din Constantinopol. Alexandru Mavrocordat Exaporitul a făcut donații patriarhiei din Constantinopol pentru construirea unui nou local al Academiei. Domnii Moldovei donează bani pentru diverse școli din Constantinopol. Școala de muzică din Constantinopol a fost pusă în 1716 sub patronajul unui comitet de efori din București. În 1863, cînd au fost etatizate averile mănăstirești s-a aprobat o sumă sporită ulterior la 150 milioane pentru întreținerea Bisericii Ortodoxe din Orient.

Capitolul — Pe urmele marilor noștri voievozi și cărturari (52—92) vorbește despre Dimitrie Cantemir reprezentant de frunte al spiritualității românești; Constantin Brâncoveanu voievodul martir; Vizita Domnului Alexandru Ion Cuza la Constantinopol.

Bibliografia selectivă de la pp. 92—93 putea fi mai bogată. Începe cu opera lui Marcu Beza — Urme românești în răsăritul ortodox (București 1937).

În ultimii ani au fost arse la Constanti-

nopol multe documente românești. Studiul documentelor românești din arhivele și bibliotecile orientale este de mult timp o preocupare importantă a istoriografiei românești. Cartea lui Romeo Crețu este o sinteză importantă.

Prof. Iosif E. Naghtu

SERBAN POLVEREJAN și NICOLAE CORDOȘ, *Mișcarea memorandistă în documente (1885—1897)*, București, 1973.

Doi istorici clujeni — Șerban Polverejan și Nicolae Cordoș — fiind călăuziți de principiul, că pentru o mai deplină cunoaștere a adevărului istoric, e necesar a nu te limita numai la interpretarea izvoarelor documentare, ci a avea o frecventă cercetare, în continuare, a arhivelor, menită a depista și alte izvoare complementare, care să dea o nouă dimensiune evenimentelor, au scos o lucrare interesantă și valoroasă, cu titlul de mai sus, în colecția „Testimonia” a editurii „Dacia” din Cluj.

O carte, care — așa cum spune acad. prof. Ștefan Pascu, în prefața ei — „îmbogățește substanțial istoriografia problemei” și care aduce, după noi, o contribuție extrem de valoroasă și utilă, la istoria mișcării memorandiste, precum și o actualizare a ei, ce devine — acum, la cele opt decenii ce se interpun între noi — o necesitate firească...

Din lectura acestei cărți, în care cei doi autori scot la iveală un material istoric inedit, proiectând lumini noi asupra acestui proces istoric, noi cei de azi, ne putem da seama, că părerile protagoniștilor mișcării privitoare la oportunitatea momentului înaintării actului la Curtea din Viena, nu a înregistrat un consens unanim, de la începutul mișcării, așa cum poate unii au crezut pînă-n prezent. Dacă pentru gruparea condusă de Vicențiu Babeș și Alexandru Mocioni, succesul mișcării s-ad datoră obținerii imediate a unor rezultate concrete, care aplicate nemijlocit, să aducă unele îmbunătățiri în situația social-politică a românilor, pentru gruparea condusă de „tribuniști”, înaintarea actului la Viena, fie chiar și într-un moment „inopportun”, însemna în primul rînd, un prilej de manifestare, o binevenită ocazie de-a arăta opiniei publice, starea de fapt din imperiul austro-ungar... Urmînd calea ce era îndreptată spre Curtea din Viena, grupa bănătenilor Babeș-Mocioni, cu mare prestigiu politic de care se bucurau cei doi fruntași își găsește la începutul mișcării, aderenți mulți în rîndurile

majorității. „Tribuniștii” însă, oameni mai tineri, dornici de-a se afirma, orientați spre București, de unde primesc indicații prețioase cu privire la evoluția politicii europene, își dau seama de inutilitatea „apelului la împărat” în sensul satisfacerii doleanțelor națiunii, căci după părerea lor, nu împăratul, ci opinia publică, trebuia cîștigată pentru cauza românilor transilvăneni. Această opinie publică trebuia informată, pe cît posibil prin fapte, despre situația reală și regimul intolerant, anacronic, aplicat românilor din Austro-Ungaria.

După declanșarea procesului, care a fost — după cum se știe — o consecință a refuzului împăratului de-a primi *Memorandumul*, era de acum necesară — în spiritul concepției tribuniste care s-a impus — o temeinică pregătire a procesului, la toate această necesitate, memorandiștii, depun o nivelele opiniei publice din Transilvania, din Principate și din Europa. Conștienți de această necesitate, memorandiștii, depun o muncă asiduă de informare și propagandă, spre a mobiliza masele mari de țărani români din imperiu, aceștia formînd nu numai principalul obiectiv al acțiunilor vindicative, ci și forța necesară obținerii lor”. Burghesia română din Transilvania, aflată în covârșitoarea sa majoritate, la „prima generație” era conștientă de importanța acestui aliat firesc, pe care-l cultivă și sub aspect calitativ, menținîndu-i conștiința națională. Vedem astfel, din această carte, că în concepția memorandiștilor, țăranul român, la care se apelează cu atîtea ocazii, nu este numai un element decorativ, o prezență numerică, ci un factor conștient de îndatoririle și, mai ales, de drepturile sale. Cu prilejul acesta în întreaga Transilvanie, și în părțile românești ale Banatului, au loc manifestații de solidaritate, la care participă sute de mii de persoane. De-a lungul itinerariilor urmate de memorandiști în drumul lor spre Cluj, sute și mii de țărani, cu preoții lor în frunte, se însăriră încurajându-i, exprimîndu-și astfel solidaritatea.

Lărgind mult caracterul de masă, al luptei politice pentru eliberare națională, procesul memorandumului ca punct culminant al întregii mișcări, încheie de fapt o etapă a acestei lupte, etapa petiționară. Demonstrînd prin fapte, zădărnica încrederea în împărat, procesul și urmările sale, spulberă pentru totdeauna reminiscențele acestei „credințe” false, îndreptînd năzuințele tuturor românilor din provinciile asuprite spre patria-mamă.

Remarcabil mai este, în această lucrare, cum cei doi autori, venind să înlăture cu severitate inexactitățile și să stabilească definitiv fazele elaborării actului, ne arată că acesta a fost rezultatul unei munci colective, fiind un document programatic, ce condensează gândirea mai multor luptători transilvăneni. De semnalat mai este apoi, prezentarea în paginile cărții a atitudinii românilor de peste munți, îndeosebi „Liga pentru unitatea culturală a românilor” (condusă de Nicolae Iorga) față de mișcarea memorandistă căreia i-a acordat un puternic sprijin material și moral. Pentru prima dată este redat și reconstituit aportul unor personalități politice și culturale din România, cât și adeziunea populației românești de dincolo de munți la mișcarea memorandistă, integrată perioadei anilor 1885—1897.

Sub raport istoriografic, deosebit de valoroase și utile sînt și „Anexele” ce au fost depistate în zece biblioteci și colecții iar corespondența, revelînd aspectele importante ale fenomenului amintit, este de o valoare evidentă.

Prin ceea ce aduce nou, ca interpretare și informație, cartea constituie un mare pas înainte în înțelegerea mai profundă a mișcării memorandiste, care a fost punctul de plecare al irendentei române din Transilvania.

G. Bălan-Șerban

V. POPEANGĂ, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721—1821)*, Arad, 1974, 289 pp.

Apărut recent sub auspiciile Comitetului de Cultură și Educație socialistă al județului Arad, studiul amplu al profesorului Vasile Popeangă, cunoscut istoric al învățămîntului românesc din Transilvania, prezintă pentru prima oară metodic și cu mărturii inedite culese din arhive străine și din țară, activitatea școlară românească în părțile Aradului, de-a lungul celor mai frămîntate vremi: 1721—1821.

Pe parcursul a 289 pagini e studiată politica școlară a Curții din Viena, aplicarea ei în părțile Aradului cu reformele școlare sub Maria Tereza și Iosif al II-lea, cu legislația școlară în perioada reacțiunii politice, cu tendințele și preocupările noi, manifestate la începutul secolului XIX. Dezvoltarea rețelei școlare și a școlilor sătești ce formează un capitol aparte, sînt analizate sub toate aspectele, rezultatele ce decurg din statisticile oficiale dovedind vechimea și marea lor număr. Partea ultimă adîncește problema formării învățătorilor, contribuția

școlilor cercetate la dezvoltarea pedagogiei românești și rolul important pe care l-au avut în viața comunității românești și atmosfera culturală a epocii luminilor.

Imagine completă și clară a învățămîntului din părțile Aradului pînă la 1821 răs-punzînd exigențelor științifice de azi, lucrarea atestă pregnant afirmarea culturală a populației românești din acele părți cu bine-făcătoare aporturi ale provinciilor din nordul și sudul Mureșului, eforturile neînterupte pe care le-au făcut pentru dezvoltarea instituțiilor de învățămînt național. De asemenea apare evident receptivitatea față de ideile noi grefate pe fondul nostru spiritual tradițional ce au rezultat sinteza cu specificul etnic și care s-a integrat activ în spațiul cultural românesc, contribuind prin forța creatoare la conturarea unei culturi proprii, la progresul cultural și la intensificarea luptei naționale.

Subliniate de autor în Cuvîntul înainte și în Încheiere, concluziile confirmă documentar vechile tradiții ale actului educativ păstrate și continuate de Biserică, existente în cîteva centre și sub turci, în ambianța culturală a luminilor găsind terenul favorabil dezvoltării. De fapt rarele școli n-au fost instituții izolate ci împlinitorile unui rol de seamă în realizarea unității spirituale a românilor, așa cum prin conținutul activității lor, au înfăptuit funcții sociale și naționale importante, datorită legăturii strînse dintre școală și masele populare care au susținut-o cu preț de jertfă.

Prot. Ion B. Mureșianu

CONSTANTIN CARAFIL, *Nici școală fără muncă, nici muncă fără școală*. Editura didactică și pedagogică, București, 1973, 61 pp.

De dimensiune modestă, lucrarea prezintă totuși o însemnătate deosebită, de ordin educativ — mai ales pentru părinți. Ea este „rodul investigațiilor unui ziarist preocupat de modul în care apar și se rezolvă astăzi, mai mult sau mai puțin bine, unele chestiuni de ordin educativ în familiile din mediul sătesc”. Își propune să prezinte, mai ales, „delicatele aspecte pe care le ridică educația prin muncă și pentru muncă”, fără a uita să sublinieze și aceea, „că primele manifestări de hărnicie, de pricepere, primele aptitudini” pentru muncă poartă amprenta casei părintești, care constituie cel dintîi model (familia, p. 5). Școala și societatea au sarcina să dezvolte, mai tirziu, edificiul personalității umane.

Lucrarea nu intenționează să prezinte o cercetare pedagogică în sensul strict al cuvântului, ci doar „o dezbatere deschisă căutărilor, cel mult în vederea continuării unor discuții pentru a dobîndi răspunsul cel mai bun” (p. 6) în problema enunțată în titlu.

Axată pe exemple concrete, luate în principal din familie, expunerea se lasă urmărită cu multă plăcere și cu ușurință. Are aspectul unor povestiri din lumea realului mereu atrăgător. Dacă arată însemnătatea jocului în prima etapă a vieții omenești, ea continuă prin a nota necesitatea pregătirii generației tinere pentru școală și pentru muncă, deprinderea acesteia cu respectul față de școală și față de învățător, între altele, prin imitarea unor exemple de netăgăduită vrednicie. Și în viața școlară se face evidentă influența familiei, atît în sens pozitiv, cît și în sens negativ. Dar nu mai puțin simțită trebuie să se vădească autoritatea învățătorului. „Căci respectul față de dascăl constituie o condiție elementară a reușitei la învățătură” (p. 22).

Pe lîngă a fi model de vrednicie, în școală, elevul trebuie să-și însușească, cu precădere, și deprinderea de a munci. Și aceasta pentru pricina majoră, că „impresionantele eforturi ale învățămîntului de azi care aduce munca în școală ca pe o „școală a vieții”, are și nobila menire de a înzestra tînarul cu acea experiență practică ce-i dovedește din vreme, fără ocolișuri și greșeli dure-roase, că munca constituie suportul demnității individuale, al nobilei suferințe” (p. 25).

În lucrare se face remarcă, de altfel necesară, că la baza sănătoasei tradiții a majorității familiilor țărănești stă creșterea și educarea copiilor spre muncă. „Ea își are izvorul în experiența și înțelepciunea de veacuri a poporului nostru” (p. 26).

La realizarea deprinderii pentru o muncă ordonată și folositoare, contribuie, în școală, ca și în afara școlii, chiar și relațiile de prietenie dintre elevi; dar are însemnătate și munca de puțin ajutor, chiar dacă acest puțin ajutor îl vom simți efectiv mai tîrziu (p. 39). Elevului trebui să i se pună în față sarcini de rezolvat; să fie inițiat în activitatea productivă, care îl „ajută să devină mai viguros, mai legat de realitățile vieții” (p. 46), să-și aleagă o profesiune, un drum în viață (p. 49).

* *

Notam la început, că lucrarea de față vizuează „unele chestiuni de ordin educativ în familiile din mediul sîtesc” (p. 5). Ea își

împlinește rostul, căci investigațiile pe care le relatează înseamnă „părerile ale citorva dintre cei care vor contribui la înfăptuirea noilor sarcini ce revin agriculturii socialiste, pentru că ele sînt o dovadă că investiția pe care o face societatea socialistă în pregătirea lor are toate șansele să dobindească o eficiență maximă” (p. 55).

Învățați să muncească din convingere și cu dragoste, fiii satelor noastre se integrează în iureșul spre progresul întregii țări, sprîjinind, prin cunoaștere și cultură, și procesul de urbanizare a satului. Iubindu-și satul, ei își iubesc patria. Căci „patriotismul începe... cu dragostea față de satul natal, cu mîndria de a fi unul dintre cei care-i fac cinste. Fiindcă satul de azi se leagă prin mii de fire de realizările întregii țări” (p. 61).

Lucrarea prezintă mult folos pentru cei ce se învrednicesc de lectură ei, o lectură care recrează și naște bucurie necăutată.

Pr. prof. D. Călugăr.

MIGUEL ARRANZ S. J., *Les prières presbytérales des petites Heures dans l'ancien Euhologe byzantin*, în „Orientalia Christiana Periodica”, vol. XXXIX, fasciculus I, Roma 1973, pp. 29—82.

În aceeași revistă autorul a încercat să facă, în alte studii, istoria rugăciunilor preotului de la Vecernie și Utrenie. (A se vedea Or. Christ. Per. 1971, p. 85—124, p. 406—436 și 1972, p. 64—115).

În studiul de față autorul vrea să se ocupe de alte slujbe ale zile și ale nopții, care împreună cu Utrenia și Vecernia completează ciclul orelor de rugăciune al unei zile liturgice. Autorul le numește acestea „ceasurile mici” spre a le deosebi de cele mari care sînt Vecernia și Utrenia. Deosebirea e mai mult practică decît tradițională. Ceasurile cele mici sînt slujbe mănăstirești, e vorba de Mizunoptică și Ceasurile I, III, VI și IX. Prezența preotului nu este necesară la săvîrșirea lor. Rînduiala lor e în Ceaslov.

În vechile Euhologii importanța care se atribuia acestor ceasuri mici era diferită. Autorul intenționează în studiul de față ca să ne prezinte, și de fapt ne prezintă, structura euhologiilor manuscrise, pe care le cunoaște, pentru a încerca să înțeleagă istoria, structura și dacă e posibil sensul pastoral al ceasurilor celor mici. Drept călăuză autorul ia cod. Barberini grec 336 din Biblioteca Vaticană. (Autorul ne face cunoscut în

nota 1, p. 30, că acest codice foarte prețios pentru istoria Liturghiei bizantine va apare în Vatican, editat prin grija lui A. Jacob. Centrul Internațional de Publicații Ecumenice din Paris (CIPOL) va pune în circulație o serie de manuscrise și de cărți liturgice rare, ca Cod. Barberini 336, Coislin 213, Leningrad 213).

Miguel Arranz ne arată că liturghia ceasurilor oficiului catedral bizantin, numit *asmatiki acolouthia*, se compunea dintr-un cursus zilnic de șase ceasuri sau slujbe. Două slujbe principale la începutul zilei și a nopții (*ortos* și *lycnion*) și patru slujbe secundare: una către miezul nopții (*mesonyktinai horai*) și altele la cele trei ceasuri principale ale zilei: ceasul al treilea, al șaselea și al nouălea.

Autorul ne prezintă rugăciunile Ceasurilor în traducere franceză, cu textul grec în notă, după cod. Barberini 336, cu acela editat de A. A. Dimitrievsky (*Opisaniie liturgicheskikh rukopisei kraniashchihsia v bibliotekah parvoslávno voστόka*, t. II, Euhologia, Kiev 1901), după unul sau altul dintre Euhologiile de la Sinai. Autorul se mai ocupă cu rubricile care însoțesc rugăciunile în diferitele manuscrise, încercând să înțeleagă structura

fiecărui ceas dintre ceasurile cele mici.

În prima parte a studiului său Miguel Arranz ne dă rugăciunile din cod. Barberini 336. În partea a doua ne prezintă noile rugăciuni ale altor Euhologii: Gottaferata G. b. I și Coislin 213 (Dimitr. 1003), Sinai 958 (Dimitr. 35—36) și Sevastianov 474, Vatican Gr. 1970 și altele. În partea a treia ne dă rînduiala ceasurilor după manuscrise.

O observație pe care o face autorul e că Ceasurile nu apar nici unde în Tipiconul Bisericii celei mari din sec. X.

În ce privește soarta rugăciunilor preotului la ceasurile cele mici a fost diferită. Autorul susține că unele dintre aceste rugăciuni au fost aruncate la începutul acestor slujbe, în formă de prolog, iar altele au supraviețuit un anumit timp, cîtă vreme rugăciunile altor ceasuri s-au șters cu desăvîrșire.

În concluzie autorul susține că rugăciunile ceasurilor au avut un rol important în viața credincioșilor bizantini, fiindcă aceștia prin ele sfîșteau ceasurile zilei și ale nopții, credincioși sfatului evanghelic al rugăciunii continue (p. 82).

Pr. prof. Al. Moisiu

POȘTA REDACȚIEI

Textul pisaniei reprodus și tradus în lucrarea „Mănăstirea Săraca” de Viorel Gh. Țigu și Longin I. Oprișă apărută în colecția Monumente istorice, editura „Meridiane”, București 1971, p. 12, a prezentat un interes deosebit din partea cititorilor, fapt ilustrat și de câteva dezbateri redată sub titlul „În loc de „erată”, în revista „Mitropolia Banatului” nr. 1—3, 1973, pp. 151—153, străvechiul așezământ aflându-se în cuprinsul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului. În special au fost luate în discuție trei elemente și anume datarea, termenul de „obitel” și cel de „igumenu”. Dintre autori, V. Țigu față de modificările propuse, precizează următoarele:

— Toți cei care s-au ocupat de pisanie au dat-o cu 7238 (1730) în afară de profesorul Atanasie Popa, care transcrie 7233.

— Potrivit Dicționarului slavo-sirb a lui Sava Petrovici, Carloveț, 1935, p. 323, termenul „obitel” se traduce mai corespunzător cu „locaș” decât cu „mănăstire”.

— Cuvântul „igumen” nu poate avea corespondent pe cel propus de „vlădică”, în limba română existînd termenul ca atare de egumen.

Cu referire apoi la lucrarea „Bisericile de lemn ale Banatului”, de Ioana Cristache Panait și arhit. Florica Dimitriu, extras din revista „Mitropolia Banatului” XXI (1971), nr. 10—12, pp. 550—564, același semnatar V. Țigu sesizează greșeli în transcrierea pisaniei bisericii din Bătești (pp. 18—19), prezentînd următorul text corect: „Zugrăvit-u-s-a această sfîntă biserică în zilele împăratului Iosif al II-lea, cu blagoslovenia sfîntiei sale Sofronie a Timișorii, fiind protopresbiter Petru Petrovici al Sarazului, și s-a împodobit cu cheltuiala dumnealui Mihai Vasiescu, fiind întîi chenez Petru Ursulescu apoi pe urmă Pătru Drăghicioni, fiind preot Ioan Popovici. Zugrav Gheorghe Diaconovici și Ștefan Popovici din Vasiova, noiembrie 1, 1783”. De asemenea prezintă și numele corecte ale pictorilor bisericii înscrise la proscomidă și anume: Gheorghe, Ștefan, Alimpie, Gheorghe, Maria.

în România. Noul superior al Așezămintelor românești din Țara Sfântă. Noul preot paroh al Parohiei ortodoxe române din Viena. Ridicarea Episcopiei ortodoxe române din America, la rangul de Arhiepiscopie. Conferința Comitetului de pregătire al celui de al doilea Congres al teologilor ortodocși. Colocviul teologic ortodox din Creta. Vizită frățească la Arhiepiscopia din Cluj-Napoca. Expunere teologică asupra problemei populației. Activitatea Conferinței Creștine pentru Pace, Ortodoxia în Belgia. Psalmi mai puțin cunoscuți. O veche efigie a Sfântului Mormânt. Descoperiri arheologice. Babilonul în reconstrucție. Date despre populația lumii — — — — — 84

N O T E Ș I C O M E N T A R I I

Triumful cauzei păcii, libertății și independenței. Doctorul Albert Schweitzer pe timbrele lumii (prof. dr. Nagy József) — — — — — 96

V I A Ț A B I S E R I C E A S C Ă Î N C U P R I N S U L M I T R O P O L I E I B A N A T U L U I A R H I E P I S C O P I A T I M I Ș O A R E I Ș I C A R A N S E B E Ș U L U I

Vizită frățească. Sedință a sinodului mitropolitan. O sărbătoare a eparhiei. Vizite canonice și sfințiri de biserici. Hirotonii și hirotessii. Conferințe preoțești. Consfătuiri de lucru. Intruniri ale preoților din protopopiate. Adunarea generală a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului. Imagini edificatoare din viața Bisericii Ortodoxe Române. Grijă pentru formarea viitorilor preoți. Pentru stimularea cîntării în comun. Vremea postului și înălțarea sufletească prin cîntul bisericesc. Cîntirea misiunii preoțești. Decese — — — — — 102

E P I S C O P I A A R A D U L U I

Preoți hirotoniți în anul 1974. Consfătuire cu conducătorii oficiilor protopopești. Începerea zidirii bisericii din Zădăreni. Adunarea generală a Casei de Ajutor Reciproc. Pomenirea dreptului... Trecuți la cele veșnice — — — — — 113

P R E Z E N Ț A R I B I B L I O G R A F I C E .

Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, Istoria românilor I din cele mai vechi timpuri pînă la întemeierea statelor românești (Pr. Ieremia Ghita). Răzvan Theodorescu, Bizanț, Balcani, Occident, la începuturile culturii medievale românești (Pr. Ieremia B. Ghita). Romeo Crețu, Prezențe românești la Istanbul (prof. Iosif E. Naghiu). Șerban Polverejan și Nicolae Cordoș, Mișcarea memorandistă în documente (G. Bălan-Șerban). V. Popeangă, Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului — 1721—1821 — (Prot. Ion B. Mureșianu). Constantina Caranfil, Nici școală fără muncă, nici muncă fără școală (prof. D. Călugăr). Miguel Arranz, Les prières presbytérales des petites heures dans l'ancien Euchologe byzantin (Pr. prof. Al. Moisiu) — — 120
Poșta-Redacției

52419